

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KADIN VE AİLE ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI

**KIRSAL ALANDA KADIN YOKSULLUĞU: SAMSUN İLİ
AYVACIK İLÇESİ ÖZELİNDE BİR İNCELEME**

Yüksek Lisans Tezi

Mücella YAZICI

Danışman

Doç. Dr. Hatice Işıl ALKAN

SAMSUN
2024

TEZ KABUL VE ONAYI

Mücella YAZICI tarafından, Doç. Dr. Hatice Işıl ALKAN danışmanlığında hazırlanan “KIRSAL ALANDA KADIN YOKSULLUĞU: SAMSUN İLİ AYVACIK İLÇESİ ÖZELİNDE BİR İNCELEME” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 5.9.2024 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı Adı Soyadı	Üniversitesi	Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	Sonuç
Başkan	Doç.Dr. İlkben AKANSEL	Bartın Üniversitesi	☐ Kabul
	İktisadi Ve İdari Bilimler Ana Bilim Dalı		☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Hatice Işıl ALKAN	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	☐ Kabul
	İktisadi Ve İdari Bilimler Ana Bilim Dalı		☐ Ret
Üye	Doç.Dr.Demet ÖZMEN YILMAZ	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	☐ Kabul
	İktisadi Ve İdari Bilimler Ana Bilim Dalı		☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Ahmet TABAK
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet ☒ (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır ☐

... / ... / 20...
Mücella YAZICI

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

**Tez Başlığı :KIRSAL ALANDA KADIN YOKSULLUĞU: SAMSUN İLİ
AYVACIK İLÇESİ ÖZELİNDE BİR İNCELEME**

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 13.06.2024 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı :%9

Tek kaynak oranı :%1 çıkmıştır.

... / ... / 20...
Doç. Dr. Hatice Işıl ALKAN

ÖZET

KIRSAL ALANDA KADIN YOKSULLUĞU: SAMSUN İLİ AYVACIK İLÇESİ ÖZELNDE BİR İNCELEME

Mücella YAZICI

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kadın ve Aile Araştırmaları Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans, Haziran/2024

Danışman: Doç. Dr. Hatice Işıl ALKAN

Yoksulluk, küresel bir sorun olarak dünya genelinde varlık gösteren, özellikle kırsal bölgelerde yoğunlaşan ve kadınlar tarafından daha şiddetli bir biçimde hissedilen ve kadınları ikincil konuma düşüren toplumsal bir sorundur. Kırsal alanda kadın yoksulluğu ise ataerkil yapı, sosyo-kültürel normlar ve altyapı yetersizlikleri gibi çeşitli faktörlerin etkisiyle derinleşen çok boyutlu bir olgudur. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kırsal alanların istihdam yaratan temel ekonomik faaliyeti tarımdır ve tarımda kadınlar büyük ölçüde ücretsiz aile işçisi statüsünde, sosyal güvenceden yoksun olarak istihdam edilmektedirler. Kırsal alanda kadının söz konusu istihdam biçiminin yoğun olması, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarını ve yoksulluk döngüsünden çıkmalarını engellemektedir. Bu tezde, Samsun İli Ayvacık İlçesi'nde yapılan bir alan araştırması ile kırsal alanda kadın yoksulluğu detaylı olarak irdelenmeye gayret edilmiştir. Araştırmada, hem nicel (anket) hem de nitel (mülakat ve gözlem) araştırma yöntemleri kullanılmış olup, çalışma kapsamında toplam 80 kadınla görüşülmüş ve Ayvacık İlçesinin farklı sosyo-demografik özelliklere sahip üç mahallesinde yaşayan kadınlar odak noktasına alınmıştır. Araştırma bulgularına göre, Ayvacık İlçesinde kadınlar hane içinde yoğun iş yükü altındadır, ev işi, yemek, çocuk, hasta ve yaşlı bakımı gibi işlerin yanında tarımsal üretim faaliyetlerinde de oldukça aktiftir. İnceleme alanında kadınların genellikle tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi statüsünde çalıştığı ve sosyal güvenceden mahrum kaldığı belirlenmiştir. İlçede kadınlar büyük ölçüde mülksüz olduğu gözlenmiştir. İlçede hâkim olan ataerkil yapı, kadınların erken evlenmesine ve az eğitim almalarına yol açarak kadınların ekonomik ve sosyal hayata katılımını önemli ölçüde sınırlamıştır. İlçede, ekonomik yapıda tarım sektörünün baskın olduğu mahallelerde kadınların sosyo-ekonomik statüsünün çok daha düşük olduğu belirlenmiştir. Yapılan araştırmanın ortaya koyduğu üzere görüşülen kadınların %87,5'i aileleri ile birlikte yoksulluk sınırının altında yaşamaya çalışmaktadır. Araştırmanın bir diğer önemli bulgusu ise kadınların eğitim seviyesinin yüksek olduğu mahallelerde, kadınların tarım sektörü dışında istihdam fırsatının artması ve kadın yoksulluğunun nispeten azalıyor olmasıdır. Dolayısıyla, inceleme alanında tarım dışında istihdam fırsatı bulabilen kadınların hem yoksulluk düzeyi nispeten azalmakta hem de sosyal hayata katılımları artmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Yoksulluk, Kadın Yoksulluğu, Kırsal Alan

ABSTRACT

FEMALE POVERTY IN RURAL: AN EXAMINATION SPECIFIC TO AYVACIK DISTRICT OF SAMSUN PROVINCE

Mücella YAZICI

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of Women and Family Studies

Master, June/2024

Supervisor: Doç. Dr. Hatice Işıl ALKAN

Poverty is a social problem that exists throughout the world as a global problem, is particularly concentrated in rural areas, is felt more acutely by women, and relegates women to a subordinate position. Women's poverty in rural areas is a multidimensional phenomenon deepened by various factors such as patriarchal structure, socio-cultural norms and infrastructure deficiencies. Agriculture is the main economic activity that creates employment in rural areas, especially in developing countries, and women in agriculture are largely employed as unpaid family labourers without social security. The intensity of this form of employment in rural areas prevents women from gaining economic independence and getting out of the cycle of poverty. In this thesis, an attempt has been made to examine women's poverty in rural areas in detail through a field research conducted in Ayvacık District of Samsun Province. Both quantitative (questionnaire) and qualitative (interview and observation) research methods were used in the study. A total of 80 women were interviewed within the scope of the study and women living in three neighbourhoods of Ayvacık District with different socio-demographic characteristics were taken into focus. According to the findings of the study, women in Ayvacık District are under heavy workload in the household and are very active in agricultural production activities as well as housework, cooking, child, sick and elderly care. It was determined that women in the research area generally work as unpaid family labourers in the agricultural sector and are deprived of social security. It has been observed that women in the district are largely propertyless. The dominant patriarchal structure in the district has significantly limited women's participation in economic and social life by causing women to marry early and receive less education. It has been determined that the socio-economic status of women is much lower in neighbourhoods where the agricultural sector is dominant in the economic structure. As revealed by the research, 87.5 per cent of the women interviewed try to live below the poverty line with their families. Another important finding of the research is that in regions where women have a higher level of education, women's employment opportunities outside the agricultural sector increase and women's poverty relatively decreases. Therefore, women who can find employment opportunities outside agriculture in the research area have both a relatively lower poverty level and an increased participation in social life.

Keywords: Poverty, Women's Poverty, Rural Area.

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın her aşamasında bana büyük bir destek sağlayan, bana rehberlik eden ve değerli katkılarını esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Hatice Işıl ALKAN’a sonsuz sabrı ve ilgisi için derin teşekkürlerimi sunarım.

Lisans hayatım boyunca beni her konuda destekleyen, akademiye olan ilgimi arttıran ve daima samimi ilişkiler kuran sevgili hocalarım, Dr. Öğr. Üyesi Feyza KORKMAZ SAĞLAM’a, Dr. Öğr. Üyesi Bahattin CİZRELİ ’ye, Arş. Gör. Mesut ARSLAN’a, Kadın araştırmaları alanında bana yol gösteren, alana olan ilgimi ve bilgimi arttıran Doç. Dr. Huriye Reyhan Demircioğlu’na ve tez çalışmam süresince gösterdikleri sabır ve anlayış için aileme, manevi destekleriyle yanımda olan arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Mücella YAZICI

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI.....	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORUBEYANI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	viii
1.GİRİŞ.....	1
2.YOKSULLUK KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ.....	2
2.1. Yoksulluğun tanımı ve nedenleri	3
2.2. Yoksulluğun çeşitleri	6
2.2.1. Mutlak yoksulluk	6
2.2.2. Göreli yoksulluk	7
2.2.3. Öznel yoksulluk	8
2.2.4. Gelir yoksulluğu-İnsani yoksulluk	9
2.2.5. Kronik yoksulluk- Geçici yoksulluk	10
2.2.6. Kırsal yoksulluk- Kentsel yoksulluk	11
2.2.7. Yapılabilirlikten yoksulluk	12
2.2.8. Yeni yoksulluk	13
3. KADIN YOKSULLUĞU KAVRAMI, KADIN YOKSULLUĞUNUN NEDENLERİ.....	16
3.1. Kentsel alanda kadın yoksulluğu	23
3.2. Kırsal alanda kadın yoksulluğu	29
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	39
4.1. Araştırma alanı hakkında bilgi	39
4.1.1. Orhangazi mahallesi	40
4.1.2. Eyüpsultan mahallesi	40
4.1.3. Keskinöğlü mahallesi	41
4.2. Araştırmanın Yöntemi, Kapsamı ve Sınırlılıkları	41
4.2.1. Araştırmanın Yöntemi	41
4.2.2. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	42
4.3. Sosyo-demografik bulgular	43
4.4. Ekonomik bulgular& yoksulluğa ilişkin bulgular	50
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	60
KAYNAKÇA..	66
EKLER	73
ÖZGEÇMİŞ	77

KISALTMALAR

Kisaltmalar	Açıklamalar
DISK-AR	Türkiye Devrimci işçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi
GSMH	Gayri Safı Milli Hasıla
KSGM	Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneğı
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Cinsiyetler ekseninde fert yoksulluk oranları, kent (2002-2009).....	24
Tablo 3.2. Cinsiyetler ekseninde fert yoksulluk oranları, kırsal (2002-2009).....	30
Tablo 3.3. İstihdam edilenlerin işteki durumu (Bin Kişi)	33
Tablo 4.1. Kadınların Yaş Aralığı.....	43
Tablo 4.2. Kadınların Medeni durumu.....	44
Tablo 4.3. Kadınların Evlilik yaşı.....	44
Tablo 4.4. Kadınların Çocuk Sayısı.....	44
Tablo 4.5. Kadınların Eğitim durumu.....	45
Tablo 4.6. Kadınların meslekleri.....	46
Tablo 4.7. Hane halkı büyüklüğü.....	46
Tablo 4.8. Çocuklarla ilgili kararlara katılım düzeyi.....	47
Tablo 4.9. Haneyle ilgili kararlara katılım düzeyi.....	47
Tablo 4.10. Katılımcıların daha fazla eğitim alamama nedenleri.....	48
Tablo 4.11. Kadınların Sosyal güvence durumu.....	50
Tablo 4.12. Evin mülkiyet durumu.....	51
Tablo 4.13. Hanenin toplam aylık gelir durumu.....	52
Tablo 4.14. Yetiştirilen ürün tipi.....	53
Tablo 4.15. Arazinin mülkiyet durumu.....	54
Tablo 4.16. Arazi ölçüğü.....	54
Tablo 4.17. Gelir üzerindeki tasarruf yetkisi.....	55
Tablo 4.18. Beklenmedik harcama yapabilme durumu.....	55

1. GİRİŞ

Yoksulluk küresel dünyanın en önemli sorunlarından birini oluşturmaktadır. Yoksulluğun en görünür olduğu bölgeler ise kırsal alanlardır. Kırsal bölgeler ise genellikle ekonomik ve sosyal açıdan kısıtlı imkanlar içermektedirler. Kırsal bölgede yoksulluğu en fazla hisseden kesim ise kadınlardır. Dolayısıyla yoksulluk incelenirken kırsal alan ve kadın yoksulluğunun incelenmesi önem arz etmektedir. Dünyada kadın yoksulluğunun nedenleri çeşitlilik göstermekle birlikte temelde toplumsal cinsiyet eşitsizliği, eğitim yoksunluğu, ataerkil düşünce yapısı, istihdam sorunları ve hane içi eşitsizlikler gibi unsurlara dayanmaktadır. Sayılan unsurlar ise kırsal alanda kendini daha fazla göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı kırsal alanda kadın yoksulluğunu derinlemesine inceleyerek, yoksulluğun nedenlerini irdelemektir. Bu amaçla Samsun İli Ayvacık İlçesinde kadın yoksulluğu, bir alan araştırması ile ayrıntılı olarak araştırılmıştır. Çalışmanın temel hedefi kırsal alanda kadın yoksulluğunun temel belirleyenlerini saptamak ve bunları ortadan kaldıracak politika önerileri geliştirmek olduğundan çalışma hem bölgesel hem de ulusal kalkınma açısından önem arz etmektedir. Literatürde kadın yoksulluğunu inceleyen çalışmalar olmakla birlikte kırsal alanda kadın yoksulluğunu derinlemesine ele alan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Samsun İlinde detaylı bir alan araştırması ile bu sorunu detaylı olarak ele almaya gayret eden bu çalışmanın bu bağlamda ilgili literatüre katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Çalışmanın yöntemi karma yöntemdir yani çalışmada nitel ve nicel yöntemler bir arada kullanılmıştır. Çalışmada nicel yöntemin yanında nitel yönteme de yer verilmesinin sebebi mevcut durumu derinlemesine kavrayabilmektir.

Çalışmanın birinci bölümünde konu teorik olarak ele alınacak, yoksulluk kavramının teorik arka planı açıklanmaya çalışılacaktır. Araştırmanın ikinci bölümünde kadın yoksulluğu kavramı ve kadın yoksulluğunun nedenleri kırsal ve kentsel yoksulluk detaylarında ayrıntılı olarak incelenmeye gayret edilecektir. Araştırmanın üçüncü bölümü araştırma bulgularını içermektedir. Bu çerçevede ilgili bölümde öncelikle araştırma alanı hakkında genel bilgiler verilecek, çalışmanın gerçekleştirildiği mahallelerin sosyal ve ekonomik yapıları hakkında bilgiler aktarılacaktır. Ardından çalışmanın yöntemi, kapsamı ve sınırlılıkları açıklanacaktır.

Ayvacak ilçesi Eyüpsultan, Orhangazi ve Keskinoglu mahallelerinde gerçekleştirilen araştırmaya ilişkin bulgular, sosyo-demografik bulgular ve ekonomik & yoksulluğa ilişkin bulgular şeklinde iki ana başlıkta ele alınmaya çalışılacaktır. Çalışmanın dördüncü bölümü sonuç ve öneriler bölümüdür, bu bölümde bulgular kısaca özetlenecek ve genel değerlendirmeler yapılacaktır. Ayrıca, söz konusu bölümde kırsal alanda kadın yoksulluğunu önlemeye ve var olan yoksulluk durumunu minimize etmeye yarayacak bazı politika önerileri de geliştirilmeye çalışılacaktır.

2.YOKSULLUK KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ

2.1. Yoksulluğun Tanımı ve Nedenleri

Dünya genelinde yoksulluk, birçok insanın günlük yaşamını etkileyen yaygın ve en köklü toplumsal sorunlarından biridir. Ancak, yoksulluk literatürüne bakıldığında, yoksulluğun tartışmalı bir konu olduğu ve yoksulluğun tanımı konusunda literatürde bir görüş birliği bulunmadığı görülür. Yoksulluk sadece ekonomik bir kavram değildir ve gelir düzeyi ile sınırlı kalmamaktadır. Bu sorun sadece azgelişmiş ülkelerin ya da günümüzün sorunu değildir, aynı zamanda geçmiş yüzyıllar öncesine dayanan ve gelişmiş toplumları da etkileyen çok yönlü ve kapsamlı bir sorundur. Yoksulluk, genellikle temel ihtiyaçların karşılanamadığı veya yaşam standartlarının düşük olduğu bir durumu ifade eder ancak bu sorunun kültürel, hukuki, siyasi, etnik gibi farklı boyutları da mevcuttur. Dolayısıyla yoksulluğu tanımlarken, tüm boyutları göz önünde bulundurmamanın tanımlamalar eksik kalmaktadır. Yoksulluk, karmaşık ilişkiler ağına sahip olduğu için tek bir tanım veya çözüm önermek mümkün değildir (Şenses, 2006: 62). Bu bağlamda, yoksullukla ilgili tanım ve kavramların çeşitlilik gösterdiği gözlemlenmektedir. Yoksulluk, genellikle maddi veya kültürel kaynak eksikliği ile karakterize edilen bir durumdur (Marshall, 1999: 825). Yoksulluk kavramı, 19. yüzyılda Booth ve Rowntree gibi araştırmacılar tarafından özellikle mutlak yoksulluk üzerine yapılan çalışmalarla gündeme gelmiştir. Bu çalışmalar, yoksulluk konusunun akademik dünyada daha fazla dikkat çekmesine ve kavramın gelişmesine katkı sağlamıştır (Şenses'ten akt. Savcı Köroğlu, 2022; 101).

Dünya Bankasına (2000) göre ise yoksulluk, "*refah halinden belirgin bir biçimde mahrum olma*" olarak tanımlanmaktadır. (Word Bank, 2000) Refah durumu, genellikle bireylerin temel yaşam ihtiyaçlarını karşılamak için hak iddia edebilecekleri kaynakları içermektedir. Yoksulluk, genellikle bireylerin gelirini veya tüketimini belirli bir yoksulluk sınırı ile karşılaştırarak ölçülür. Bu yaklaşım, yoksulluğu finansal bir terim olarak ele alır ve birçok yoksulluk analizinin temelini oluşturur. Bir diğer yaklaşım ise insanların yaşam standartlarını belirleyen temel ihtiyaçları elde edip edemediklerini incelemektedir. Bu yaklaşımda, yoksulluğu yalnızca finansal ölçütlerle değil, aynı zamanda beslenme eksikliği, çocukların yeterince beslenip beslenmediği veya eğitim düzeyi gibi sosyal faktörlerle de ölçmek önemlidir. Yoksulluğu maddi kaynak eksikliğiyle sınırlamak yerine, toplumun yaşam

standartlarına ilişkin belirli unsurların ve hizmetlerin eksikliği olarak tanımlayan bu yaklaşım, yoksulluğun ekonomik boyutunun ötesinde önemli sosyal boyutlara dikkat çekmektedir (Aksan, 2012: 11) .

Yoksulluk tek başına bir sorun olabilirken, aynı zamanda eğitimsizlik, muhtaçlık, fakirlik gibi sorunları da beraberinde getirerek toplumsal bir meseleye dönüşebilmektedir (Beall & Piron'dan akt. Savcı Köroğlu, 2022; 101). Amartya Sen yoksulluğun tek bir doğru tanımının olmadığını vurgulamakta ve yoksulluğun “*temel kapasitelerin eksikliği*” olarak geniş bir tanımla ifade edilebileceğini öne sürmektedir. Yoksulluğun çok boyutlu olduğu kabul görmekle birlikte, hala gelir odaklı ölçümler yaygın olarak kullanılmaktadır. Gelir ve tüketim odaklı ölçümler, parasal olmayan göstergelere dayalı ölçümden daha tercih edilebilir görünmektedir (Sen, 1992; 110).

Hobsbawm, yoksulluğu anlamlandırırken üç farklı boyutu vurgulamaktadır. İlk olarak, “*toplumsal yoksulluk*” kavramıyla, yoksulluğun sadece ekonomik faktörlere dayanmadığını ifade etmektedir. Genellikle aşağılık duygusunun ya da bağımlılık veya sömürü ilişkilerinin bir sonucu olarak belirir. Bu bağlamda sürekli olarak kendini yeniden üretir. Bu nedenle, ekonomik koşulların iyileşmesine rağmen toplumsal yoksulluk devam edebilmektedir. İkinci olarak, “sefalet” olarak adlandırdığı yoksulluk türü, bir kişinin belirli bir toplum içinde asgari yaşam standartlarının altında yaşaması ve sürekli olarak başkalarının yardımına muhtaç olma durumunu ifade etmektedir. Sefalet, temel fiziksel ihtiyaçları karşılayamama ve sosyal dışlanma gibi olguları içerir. Son olarak, “moral yoksulluk” terimi, toplumun veya alt grupların yoksulluğu nasıl değerlendirdiğini ifade etmektedir. Bu yoksulluk türü, toplumun değer sisteminde yoksulluğun yerini tanımlamaktadır. Yani, yoksulluğun toplumsal bir olgu olarak nasıl algılandığına odaklanmaktadır. Hobsbawm'a göre, yoksulluk sadece ekonomik faktörlere dayalı bir olgu değildir; aynı zamanda sosyal, psikolojik ve kültürel faktörleri içeren karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu üç farklı boyut, yoksulluğun çok yönlü bir sorun olduğunu ve sadece gelir düzeyi ile açıklanamayacağını vurgulamaktadır.” (Çiğdem, 2002, akt. Bilen vd.2005).

Yoksulluk sadece gelir eksikliği değil, aynı zamanda insanların düzenli bir yaşam için gereken temel mallardan yoksun olma durumunu da içermektedir. Yoksulluk kavramı yaşam kalitesine ve standartlara bağlı olarak değişir ve gelişir.

Yoksulluk genellikle asgari gelir ve tüketim seviyesiyle ölçülmektedir. Ancak, bu sınırlar ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir (ILO, 2020: 2-4).

Yoksulluğun karmaşık ve çok yönlü bir sorun olduğu ifade edildiğinde, bu durumun nedenlerini anlamak büyük önem taşımaktadır. Yoksulluğun kökeni, ekonomik, sosyal, politik ve çevresel faktörlerin etkileşimiyle meydana gelmektedir. Aynı zamanda yoksulluk hem bireysel hem de toplumsal nedenlere dayanmakta olup, bu durum kişisel faktörlerin yanı sıra ailevi ve çevresel etkenlerin de yoksulluğun oluşumunda rol oynamaktadır. Bu nedenle, yoksulluğun nedenleri çoklu bir perspektifle ele alınmalıdır (Buğra, 2008:50-52).

Yoksulluğun nedenleri arasında yetersiz gelir veya işsizlik, eğitim eksikliği, sağlık sorunları, düşük ücret, cinsiyet ayrımcılıkları, doğal afetler, iklim değişiklikleri gibi nedenler yer almaktadır. İşsizlik, bireylerin gelir kaynaklarını kaybetmelerine ve yoksulluk sarmalına girmelerine neden olmaktadır. Eğitim eksikliği, bireylerin daha iyi iş fırsatlarına erişmelerini engellemektedir. Bu durum düşük gelir ve düşük istihdamı beraberinde getirmektedir. Sağlık hizmetlerine erişim eksikliği veya kronik hastalıklar, ailelerin sağlıklı yaşam maliyetlerini karşılayamamalarına neden olmaktadır. Gelir dağılımındaki büyük eşitsizlikler, yoksulluğun artmasına katkıda bulunmaktadır. Düşük ücretler, kötü çalışma koşulları ve iş güvencesizliği de yoksulluğun artmasına yol açabilmektedir. İşçi haklarının korunmaması, yoksulluğu tetiklemektedir. Cinsiyet, ırk, etnik köken veya diğer ayrımcılık biçimleri, bazı grupların diğerlerine göre daha fazla yoksulluk riski taşımalarına neden olmaktadır. Doğal afetler, iklim değişikliği ve çevresel sorunlar, yoksulluğu artırabilir, kaynak kaybına veya yerinden edilmeye yol açmaktadır. Yetersiz sosyal yardım politikaları ve eksik sosyal güvenlik ağları, yoksulluğun azaltılmasını zorlaştırmaktadır (Kalaycı, Aytış, 2023: 20-33). Son olarak, küreselleşme, ekonomik dalgalanmaların büyük bir etkenidir. Özellikle son 40-50 yılda küreselleşme, dünya ekonomisi, toplum yapısı ve kültürel değişim üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Gelir dağılımındaki dengesizlik, işsizlik, sosyal kutuplaşma ve adaletsizlik yoksulluğu tetiklemektedir. Sonuç olarak yoksulluğun nedenleri geniş bir yelpazede ele alınabilir (Jones'ten akt. Savcı Köroğlu, 2022; 103).

2.2. Yoksulluğun Çeşitleri

Yoksulluğu anlamak için yaygın olarak kullanılan iki temel yaklaşım mutlak ve görelî yoksulluktur. Bu yaklaşımlar, yoksulluğu açıklamak ve anlamak için kullanılırken, araştırmacılara yoksulluğa nasıl bakacakları konusunda rehberlik etmektedir. Ayrıca, yoksulluğun farklı boyutlarını tanımlayan birçok kavramsal yaklaşım da bulunmaktadır, Geleneksel yoksulluk araştırmalarına göre yoksulluk türleri; mutlak yoksulluk – görelî yoksulluk, öznel yoksulluk, kırsal yoksulluk-kentsel yoksulluk, gelir yoksulluğu-insani yoksulluk, geçici yoksulluk-kronik yoksulluk ve yapabilirlikten yoksunluk şeklinde sınıflanabilir. Ek olarak yeni yoksulluk kavramı da son yıllarda üzerine düşülen kavramlardan biridir.

2.2.1. Mutlak Yoksulluk

Mutlak yoksulluk kavramı, temel yaşam koşullarını sağlamak için gerekli olan ihtiyaçlarının karşılanamamasına dayanmaktadır. Bu ihtiyaçlar, yiyecek, barınma ve giyim gibi temel gereksinimleri içermektedir. Mutlak yoksulluk, bu temel ihtiyaçlardan yoksun olan insanları tanımlar ve bu kavram evrensel bir geçerliliğe sahiptir. Yani, dünya genelinde yaşayan herhangi bir birey bu temel ihtiyaçların altına düştüğünde, o kişi yoksul olarak kabul edilmektedir. Mutlak yoksulluk terimi, genellikle ülkeler arasında karşılaştırmalar yapmak için kullanılır, ancak bu yaklaşım ülkelerin özgün koşullarını ve gelir dağılımı farklılıklarını dikkate almada sınırlıdır. Bu kavram evrensel kabul edilen bir küresel yoksulluk sınırına vurgu yapmaktadır. Bu sınır, temel tüketim ihtiyaçlarını karşılamak için gereken varsayılan mal ve hizmetlerin maliyetine dayanmaktadır (Aktan, 2002; 5).

Mutlak yoksulluk sınırı toplumların değişen standartlarına bağlı olarak sürekli olarak güncellenmektedir. Ancak bu tanıma karşı eleştiriler de mevcuttur. Bazı araştırmacılar, bireyin sadece temel fiziksel ihtiyaçlarının değerlendirilmesinin, onun sosyal varlığının göz ardı edilmesi anlamına geldiğini ve bu nedenle yoksulluğun sadece yeme, içme ve barınma gibi asgari gereksinimler üzerinden ele alınmasının eksik ve hatalı olduğunu belirtmektedirler. Giddens'a göre hem mutlak hem de görelî yoksulluğun ölçülmesinde bazı sorunlar vardır. Mutlak yoksulluğun ölçümü, bir toplumdaki insanların temel yaşam gereksinimlerini belirlemeye dayanır ve bu gereksinimlerin değeri üzerinden bir yoksulluk sınırı oluşturulur. Gelirleri bu sınırın altında olanlar yoksullar olarak kabul edilmektedir. Ancak yoksulluğun sadece bir

ölçüte dayandırılması, toplumlar arasındaki ve içindeki farklı ihtiyaçları yetersiz bir şekilde açıklamaktadır. Örneğin, farklı bölgelerde yaşam maliyetleri farklıdır ve ayrıca insanların ihtiyaçları da farklılık gösterebilir. Bu nedenle tek bir ölçüt, bazı kişilerin gerçekte temel ihtiyaçlarını karşılayamadıklarında dahi yoksulluk sınırının üzerinde kabul edilmesine yol açabilmektedir (Giddens, 2005: 386).

Gülsel'e göre de yoksulluk sınırının belirlenmesi, bir ülkenin yoksulluğunun boyutunu ölçmede yetersizdir. Bu sınırın altındaki bireylerin gelir seviyeleri de belirlenmelidir. Yoksulluk sınırını çizen gelir ile bu sınırdan uzaklığı, yani yoksulluğun şiddetini gösteren bir ölçüm olan "yoksulluk açığı indeksi" ile ölçülür. Bu mesafe, bireyin gelir/yoksulluk açığını ifade etmektedir. Eğer gelir, yoksulluk sınırını çizen gelire eşitse, bireyin gelir/yoksulluk açığı sıfırdır (Gürsel ve diğerleri, 2000: 185-186).

2.2.2. Göreli Yoksulluk

TÜİK'e göre, genel gelir düzeyine göre belirlenen sınırlar altında gelire sahip bireyler göreli yoksulluk kategorisine dahil edilmektedir. Refah ölçüsü olarak harcama veya gelir düzeyi kullanılır. Bu çerçevede, medyan gelirin %50'si dikkate alındığında belirlenen yoksulluk sınırına göre, göreli yoksulluk oranı 2022 yılında %14,4'tür. (TÜİK, 2022) Göreli yoksulluğu savunanlar, yoksulluğun kültürel bağlama göre tanımlanması gerektiğini ve evrensel bir yoksulluk standardının kullanılmaması gerektiğini düşünmektedir. İnsanların ihtiyaçlarının farklı toplumlar ve içinde farklılık gösterebileceği vurgulanır. Bu nedenle, bir şeyin bir toplumda temel bir gereklilik olarak kabul edilmesi, başka bir toplumda lüks olarak görülebilir. Temiz su, tuvaletler ve düzenli meyve-sebze tüketimi gibi unsurların öneminin farklı yerlerde değişebileceği öne sürülür, bu nedenle bu unsurlar yoksulluğun ölçüsü olarak kabul edilmemelidir (Giddens, 2005: 386).

1979'da Peter Townsend, "İngiltere'de Yoksulluk" adlı çalışmasında göreli yoksulluk kavramını tanıtarak yoksulluğun maddi ve sosyal boyutlarını vurgulamıştır. Townsend'a göre yoksulluk, temel ihtiyaçlara erişememe, sosyal katılıma engel olma ve yaygın yaşam standartlarına ulaşamama durumunu ifade eder. Yoksulluğun azaltılması için gelir dağılımının adaletli hale getirilmesi, işsizliğin önlenmesi ve toplumsal hizmetlerin iyileştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. David Piachaud, Peter Townsend'ın yoksulluk endeksini eleştirerek bu kategorilerin öznel bir niteliğe sahip

olduğunu öne sürmüştür. Piachaud, bu kategorilerin yoksulluğu net bir şekilde tanımlamadığını ve daha çok toplumsal ve kültürel değerleri yansıttığını belirtmiştir. Diğer eleştirmenler, kamuoyu yoklamalarının kullanılması gerektiğini vurgulayarak insanların "temel zorunluluklar" olarak gördükleri kriterlerin belirlenmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Townsend'ın yaklaşımı, kullanılan kategorilerin belirsiz ve öznel olması nedeniyle eleştirilmiştir (Turna, 2022: 130).

Giddens'e göre görelî yoksulluk kavramı, toplumsal gelişme ile ilişkilendirildiğinde bazı sorunları içermektedir. Bu kavram, toplumların refah seviyelerinin arttıkça görelî yoksulluk standartlarının da yukarıya kayabileceği fikrini taşımaktadır. Bu yaklaşımın eleştirmenleri, görelî yoksulluk kavramının, toplumun en düşük gelir seviyesindeki bireylerin bile önceki dönemlere göre daha iyi durumda olduğu gerçeğini göz ardı ettiğini ve yoksulluğu yeterince tanımlamadığını savunmaktadır. Giddens'a göre "Gerçek" yoksulluk, dayanıklı tüketim mallarının arttığı bir toplumda temel beslenme gibi daha temel ihtiyaçların karşılanamadığı durumları içermelidir (Giddens, 2005: 387).

2.2.3. Öznel Yoksulluk

Öznel yoksulluk, gelir ve tüketim esasına dayalı mutlak ve görelî yoksulluktan farklı bir perspektife sahiptir. Bu kavram, Adam Smith'in yoksullukla ilgili düşüncelerine dayanmaktadır. Smith'e göre, bireyler eşit imkânlarla sahiptir ve bu imkânları çeşitlendirmeleri gerekmektedir. Bireylerin topluma entegre olmaları ve utanmadan var olmaları, yoksulluk düzeyinin zımni bir sınırı olarak kabul edilmektedir (Yüce ve Özbek, 2006:64). TÜSİAD'a göre ise öznel yoksulluk zorunlu yaşam standartlarının toplum tarafından belirlendiği düşüncesine dayanmaktadır. Yoksulluk çizgisinin belirlenmesi amacıyla geniş kapsamlı anketlerin yapılması, toplumun bu konudaki düşüncelerini ortaya çıkarmak için bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Öznel yoksulluk durumunda, refah seviyeleri ile gelirler arasında bir ilişki kurularak, belirli bir refah seviyesi belirlenir ve buna denk gelen gelir seviyesi yoksulluk sınırı olarak kabul edilir. Toplumdan elde edilen minimum gereksinim duyulan gelir bir kere tespit edildiğinde, bu veriler zamanla yoksulluk seviyelerinin artışını takip etmek için bir kıstas haline gelmektedir. (TÜSİAD, 2000; 98-99) Öznel yoksulluk, bireylerin kendi temel ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamadıkları konusundaki algılarına odaklanan bir yaklaşımdır. Yoksulluk, bireylerin kendi değerlendirmelerine göre tanımlanır. Öznel yoksulluk,

bireylerin tüketim alışkanlıkları ve tercihleri göz önüne alınarak belirlenen asgari ihtiyaç düzeyine dayanır. Bu yaklaşımda, yoksulluk tanımı, uzmanlar tarafından dışsal normatif değerlendirmelerden ziyade, bireylerin kendi değerlendirmeleri üzerinden belirlenmelidir (Tutar ve Demiral, 2007:333).

Öznel yoksulluk yaklaşımına göre, bireyin kendi yoksulluk durumunu değerlendirmesi önemlidir, çünkü bireyler mali durumlarının kabul edilebilir standartların altında olup olmadığını en iyi şekilde değerlendirebilirler. (Marks, 2007: 13-15) Öznel yaklaşım, bireylerin geliri ve aile yaşamları hakkındaki görüşleri içermektedir. Bu nedenle, hanelerin günlük yaşamlarına dair algılarının ve karşılaştıkları zorlukların anlaşılması önemlidir. Öznel parasal yoksulluk göstergeleri, yoksul grupların tanımlanması için etkili araçlar olarak kabul edilir, ancak bu araçlar yoksulların kendi ekonomik durumlarına yönelik algılarını ve yoksullukla mücadele politikalarının etkinliği hakkındaki endişelerini de içinde barındırabilmektedir (Sy, 2013: 336-337).

2.2.4. Gelir Yoksulluğu-İnsani Yoksulluk

Gelir yoksulluğu bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan ekonomik güce sahip olamamalarını ifade eden bir durumu tanımlamaktadır. Bu durum genellikle bireylerin, gıda, barınma, eğitim gibi temel yaşam ihtiyaçlarını karşılayacak seviyede gelire sahip olmamalarından kaynaklanır. Gelir yoksulluğu ölçümleri, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için asgari gelir düzeyini belirler ve bu düzeyin altında gelire sahip olanları gelir yoksulu olarak sınıflandırır. Gelir yoksulluğu sadece temel ihtiyaçların karşılanamamasıyla sınırlı kalmaz; aynı zamanda bireylerin genel yaşam standartlarını yükseltmelerini ve ekonomik olarak daha güvenli bir konuma gelmelerini de engellemektedir (Kabaş ve Kandır, 2013: 412). Gelir yoksulluğu üzerine yoğunlaşan araştırmalara göre gelirin nasıl ölçüleceği, hangi kriterlerin kullanılacağı konusunda bazı genel kabuller bulunmaktadır. Kişi başı gelir, ulusal düzeyde gelir yoksulluğunun ölçümünde sıkça kullanılırken, uluslararası karşılaştırmalarda genellikle gayri safi milli hasıla (GSMH) değerlendirilmektedir. Öte yandan, gelir yoksulluğunun ölçümünde dikkate alınması gereken önemli bir diğer faktör yoksulluk sınırıdır. Ancak, bu sınırların çizilme şekli ve yerine yönelik çeşitli eleştiriler bulunmaktadır. Özellikle gelir dağılımındaki değişikliklere duyarlı olan yoksulluk sınırları, ortalamaya dayalı ölçümlerde

eleştirilmekte ve yoksulluk sınırının nereye çizileceği konusunda farklı görüşler ortaya konmaktadır (Hammill, 2009:23-25).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) 1997 İnsani Gelişme Raporu'na göre, insani yoksulluk, eğitim, sağlık, kültür ve sosyal açılardan çeşitli eksiklikleri ifade etmektedir. Bu tür yoksulluk, yeterli eğitim alamama, sağlıklı beslenememe ve gelecek kaygısı gibi durumları kapsamaktadır. UNDP'nin oluşturduğu İnsani Yoksulluk İndeksi, ülkelerin sosyal kaynaklara erişim düzeyini ölçmektedir. İnsani yoksulluk, yaşam süresinin kısalığı, iş imkanlarından yoksunluk, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimdeki eksiklikler gibi faktörlerle ilişkilidir (Demir, 2006: 2).

İnsani yoksulluk, diğer yoksulluk türlerinden daha kapsamlıdır ve gelir ile doğrudan ilişkilendirilmeksizin, insanca yaşam standartlarını sağlama ihtiyacının karşılanamaması durumunu ifade etmektedir. Bu kavram, ülke içinde insanların insanca yaşam düzeyini değerlendirmektedir. İnsani yoksulluk, gelir dışındaki sosyal ve sağlık hizmetlerinden yeterince faydalanamama, su kaynaklarına erişim sorunları ve düşük ortalama yaşam süresi ile ilişkilendirilir. Bu yaklaşım, yoksulluğun sadece ekonomik boyutunu değil, aynı zamanda sosyal ve siyasal boyutunu da dikkate alır, bu nedenle yoksulluğu niteliksel bir perspektiften ele almaktadır (Tutar ve Demiral, 2007:334).

2.2.5. Kronik Yoksulluk- Geçici Yoksulluk

Kronik yoksulluk, bireylerin uzun süreli bir zaman diliminde düşük gelir seviyelerine maruz kalmalarını ifade eder ve genellikle ekonomik, sosyal ve yapısal faktörlerin karmaşık etkileşimiyle ilişkilidir. İşsizlik, eğitim eksikliği, yeteneklere erişimdeki sınırlamalar ve ekonomik dalgalanmalara dirençsizlik, bu durumun temel nedenleri arasında yer almaktadır. Kronik yoksulluk genellikle bir döngü halinde gerçekleşir ve ailelerin yoksulluğu bir nesilden diğerine devretmesine neden olabilmektedir. Ayrıca, sağlık, konut, eğitim gibi temel hizmetlere erişimdeki kısıtlamalar, kronik yoksulluğun devamını desteklemektedir. Kronik yoksulluk, özellikle az gelişmiş ülkelerde yaşanmaktadır. Genellikle tarımla uğraşan kesimin fazla olması, sosyal hak ve güvencelerden yoksun olunması, kişi başına düşen milli gelirin az olması ve kişilerin kayıt dışı sahalarda çalışma oranlarının yüksek olması kronik yoksulluğa yol açabilmektedir (Temiz, 2008; 63).

Geçici yoksulluk, işsizlik, sağlık sorunları, doğal afetler, beklenmedik harcamalar veya geçici gelir kayıpları gibi faktörlere bağlı olarak ortaya çıkan bir ekonomik durumu ifade eder. Bu durum, genellikle bireyin veya ailenin mali durumunda kısa vadeli bir düşüşe neden olmaktadır. Geçici yoksulluğun ortaya çıkmasına neden olan birçok faktör vardır. İş kaybı, iş değişikliği, beklenmedik sağlık harcamaları veya diğer acil durumlar, bireyin normal mali planlarını altüst edebilir. Bu faktörler genellikle planlanmamış olaylara tepki olarak ortaya çıkar ve bireyin ekonomik dengesini geçici olarak etkilemektedir. Kronik yoksulluğun ölçümünde gelir, tüketim, beslenme ve insan yoksunluğu gibi endeksler kullanılmaktadır. Bu endekslerle belirlenen süre zarfında yoksulluk sınırının altında yaşayan bireyler kronik yoksul olarak kabul edilir. Kronik yoksulluğun piyasa faktörleri nedeniyle ortaya çıktığı öne sürülmüştür. Gelir, tüketim ve eğitim gibi ölçütlerde kısa dönemli dalgalanmalar durumunda yoksulluğun geçici olarak algılanma olasılığı yüksektir. Kronik yoksulluğun doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için bireylerin odak noktada olması gerektiği vurgulanmıştır. Ancak birçok çalışma, analizlerini haneler üzerine kurmuştur. Bu durum, kronik yoksulluk içinde olmayan bazı bireylerin, aile üyelerinin durumuna bağlı olarak kronik yoksulluk sınırlarına girebileceği anlamına gelir. Bu nedenle, kronik yoksulluğun bireyler yerine hane odaklı ölçülmesi, yanıltıcı sonuçlara yol açabilmektedir (Hulme ve Shepherd, 2003:403-407).

2.2.6. Kırsal Yoksulluk-Kentsel Yoksulluk

Kırsal ve kentsel yoksulluk, çeşitli sosyo-ekonomik faktörlerle ilişkilendirilen ve belirli bölgelerde farklılık gösteren iki ana yoksulluk türüdür. Kırsal ve kentsel alanlar, demografik özellikleri, konut sayısı, tarım dışı istihdam oranı gibi belirli ölçütlerle tanımlanmaktadır. Kırsal yoksulların faaliyet gösterdiği sektörler arasında tarım, hayvancılık, balıkçılık ve küçük ölçekli endüstri ve hizmet sektörleri bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerdeki kırsal bölgelerde yaşayan yoksullar, araziye bağımlı olanlar (arazi sahipleri, ortakçılar, arazi kiralayanlar) ve araziye bağımlı olmayanlar (işçiler, köy esnafı, çobanlar) olarak iki temel kategoride sınıflandırılmaktadır. Topraksızlık, kırsal yoksulluğun genel bir sebebi olarak ön plana çıkmakta ve bu durum, genellikle topraksız ve nitelsiz işçilerden oluşan en düşük gelirli kesimi içermektedir. Nüfus artışı ve şehirleşme sürecinin hız

kazanmasıyla birlikte, bu kesimin sayısında artışlar gözlemlenmektedir (Khan, 2000: 6-8).

Kentsel yoksulluk ise şehirlerde insanların yaşam standartlarına ulaşamamalarını ifade etmektedir. Bu durum genellikle endüstrileşme süreciyle ilişkilidir. Kentsel bölgelerdeki iş talebine cevap veremeyen yüksek işsizlik oranları, insanların yoksulluk sarmalına girmesine neden olmaktadır. Özellikle kentsel göç, işsizlik ve kentsel alanlarda yaşanan yoksulluğun artışına katkıda bulunmaktadır. Her iki durumda da kırsal ve kentsel bölgelerde yaşayan bireyler arasındaki ekonomik ve sosyal eşitsizlik, yoksulluğun çeşitli biçimlerde ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Bugüne kadar yapılan çalışmalar genellikle yoksulluğu kırsal bir sorun olarak ele almış, ancak demografik ölçütlerin dikkate alınmasıyla kentsel bölgelerde de yoksulluğun yaygın olduğu anlaşılmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde, nüfusun çoğunluğu genellikle kırsal alanlarda yaşamaktadır. Ancak küreselleşme etkisiyle kentleşme süreçleri hız kazanmış ve bu durum özellikle son dönemde kentsel yoksulluğun artmasına neden olmuştur. Kentsel bölgelerin sunduğu ekonomik fırsatlar, kırsal alanlardan göçü teşvik etmiş ve bu etkileşim kentsel yoksulluğun yükselmesinde etkili olmuştur (Siwar ve Kasim, 1997:1524-1526).

2.2.7. Yapılabilirlikten Yoksulluk

Bu yoksulluk türü, gelir düzeyi yerine *"kabul edilebilir bir hayat düzeyine ulaşmak için gerekli temel yeterliliklerden yoksun olma"* olarak tanımlanan bir kavramdır. Bu yaklaşım, Amartya Sen'in "Yapılabilirlikten yoksunluk yaklaşımına dayanmaktadır. Yapılabilirlikten Yoksunluk, insan refahını sadece gelir ve mal varlığına indirgemeyerek, insanların "ne yapabildiklerine" ve "ne olabildiklerine" odaklanmaktadır. Bu perspektifte, yoksulluk, temel kapasitelerden yoksunluk olarak görülür ve erken ölüm, yetersiz beslenme, hastalıklar, okuryazarlık eksikliği gibi faktörleri içermektedir. Yapılabilirlikten yoksunluk, gelirin sadece bir araç olduğunu ve asıl önemli olanın insanların temel kapasitelerini geliştirmesi olduğunu savunmaktadır. Bu yaklaşım, gelirin yapılabilirlik üzerindeki etkilerini kişinin yaşına, cinsiyetine, toplumsal rolüne, yerleşim yerine ve diğer değişkenlere bağlı olarak değerlendirir, bu faktörlerin gelir edinme kapasitesini ve kapasiteyi dönüştürmeyi nasıl etkilediğini vurgulamaktadır (Sen,1992; 109).

Kapasite yoksulluğu, yoksul ve yoksul olmayan bireyleri sadece gelir ve tüketim kapasiteleriyle değil, aynı zamanda temel kapasitelerle tanımlayan bir

kavramdır. Yoksulluğun anlaşılması için sadece gelir değil, kabul edilebilir bir yaşam düzeyine ulaşmak için gerekli temel yapabilirliklerin eksikliğine odaklanmaktadır. Bu yaklaşım, yoksulluğu sadece gelir düzeyine dayandırmayarak, insanların yaşam kalitesini belirleyen temel kapasiteleri ön plana çıkarmaktadır (Beken, 2006:14-15).

2.2.8.Yeni yoksulluk

Yoksulluk konusundaki tartışmalar, 1980'lerde bir dönüşüm geçirmiş ve özellikle kent yoksulluğunu açıklamada geleneksel argümanların yetersiz olduğu fark edilmiştir. Bu durum, kentlerdeki yoksulluğun temelinde kapitalizmle bağlantılı faktörlerin önemli olduğunu göstermektedir. Bunun yanında, küresel eşitsizliğin sadece maddi anlamda değil, aynı zamanda manevi bağları da gevşeterek yoksulluğun artmasına neden olduğu görüşü ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda "yeni yoksulluk" terimi, göreceli olarak ilerleyen yoksulluğun farklı boyutlarını tanımlamak üzere kullanılmaktadır (Özey'den akt. Savcı Koroğlu, 2022, 107).

Yeni yoksulluk, kapitalist ekonomik sistemlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum, üretim ve tüketim hızının, bireylerin bu döngüye ayak uydurma kapasitesinden daha hızlı olduğu ve insanları sosyal olarak dışlanmaya ittiği bir ortamı işaret etmektedir. Özellikle kent kültürüne uyum sağlayamayan veya geleneksel yapıdan kopan bireyler, küreselleşmenin getirdiği değişimlerle uyum sağlamakta zorlanmaktadırlar. Yani yeni yoksulluk, bireylerin manevi açıdan dışlanmasına yol açarak, toplumsal içerisinde kendilerini eksik hissetmelerine neden olmaktadır (Âmin, 1992; 283).

Sanayi Devrimi sonrasında gelişen yeni üretim ve tüketim modelleriyle birlikte ortaya çıkan yeni yoksulluk kavramı, geçmişteki beklentilerin aksine, toplumsal bütünleşmeyi azaltan koşulların bir ürünüdür. Önceden, ekonomik dinamiklerin iş olanakları yoluyla insanları topluma entegre edeceği düşünülürken, günümüzde küreselleşme ve neo-liberal politikalarla birlikte yoksulluk da değişmiştir. Yoksulluk genellikle gelir, eğitim, sağlık ve barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanamaması durumunu ifade ederken, yeni yoksulluk daha geniş bir perspektifle ele alınır ve sadece maddi yoksunlukla sınırlı kalmayıp aynı zamanda sosyal dışlanma, değersizleştirilme, aşağılanma gibi psikolojik ve duygusal boyutları da içerir. Yeni yoksulluk, toplumsal dışlanma riski taşıyan, ekonomik olarak sisteme entegre olması

zorlaşan bireyleri ifade etmektedir. Yeni yoksullukta, yoksulluğun şekilleri ve belirgin özellikleri değişiklik göstermektedir (ÖZDAL, 2009: 14).

Işık ve Pınarcıoğlu ise yeni yoksulluk olgusunu gelişmiş ülkelerde giderek yaygınlaşan bir durum olarak tanımlamaktadır. Bu kavram, bireylerin toplumsal, ekonomik ve kültürel anlamda dışlanmasıyla karakterize edilen bir tabloyu ifade etmektedir. Bu bağlamda geleneksel yoksulluk ve yeni yoksulluk arasındaki farkları ise şu şekilde açıklar:

Geleneksel yoksulluk, genellikle maddi kaynakların eksikliğinden kaynaklanan ve doğrudan ekonomik sıkıntılarla ilişkilendirilen bir kavramdır. Bu yoksulluk tipi, doğaya bağlı bir yoksulluk anlayışını yansıtır. Ancak yeni yoksulluk, "risk yoksulluğu" olarak adlandırılmaktadır. Bu durumda, kaynakların bol olabileceği ancak kullanımının kısıtlı olduğu, doğaya bağlı olmayan yoksulluk türlerini ifade eder. Geleneksel yoksulluk genellikle sadece ekonomik temelli olarak değerlendirilirken, yeni yoksulluk sadece ekonomik sıkıntıları içermez. Kültürel ve sosyal faktörler de bu yoksulluk türünün bir parçasıdır. Örneğin, yeni yoksulluk durumunda, bireyler tüketim toplumunda gereken şeyleri tüketememenin getirdiği toplumsal dışlanma ve aidiyet kaybı gibi sorunlarla karşılaşabilirler. Ayrıca, geleneksel yoksullukta genellikle bir aile üyesinin iş bulması yoksulluğu azaltabilir veya ortadan kaldırabilirken, yeni yoksullukta iş bulma yeterli olmayabilir. Bunun nedeni, sadece iş sahibi olmanın, yoksulluktan kurtulmak için yeterli olmamasıdır. Yeni yoksulluk durumunda, işin yanı sıra ek niteliklere, becerilere ve farklı sosyal/kültürel unsurlara da gereksinim duyulabilir. Bu karşılaştırma, geleneksel ve yeni yoksulluk kavramlarının farklı boyutlarını vurgulayarak, yoksulluk deneyimini sadece maddi kaynak eksikliğiyle sınırlı kalmayan daha geniş bir perspektiften ele almaktadır. Yoksulluğun sadece gelir eksikliğiyle değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve işgücü gibi faktörlerle de ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001; 67-73).

Bauman'a göre ise yeni yoksulluk kavramı günümüz toplumlarında geleneksel yoksulluk anlayışının ötesinde küreselleşme ve neo-liberal politikaların etkisi altında, ekonomik, toplumsal ve kültürel yapıların değişmesiyle ortaya çıkan bir durumu ifade etmektedir. Yeni yoksulluk, esnek, güvencesiz ve tüketim odaklı bir yaşam tarzının sonucudur. Geleneksel anlamdaki yoksulluktan farklı olarak, bu durumdaki insanlar, ekonomik açıdan belirli bir yoksulluk sınırının altında olmayabilirler, ancak

sosyal dışlanma, belirsizlik ve kayıp hissi gibi sorunlarla karşı karşıyadırlar. Bu kavram, sadece maddi yoksunlukla değil, aynı zamanda sosyal ilişkiler, toplumsal katılım, aidiyet ve saygınlık gibi daha geniş bir sosyal boyutu içermektedir. Ekonomik belirsizlik, düzensiz iş saatleri, toplumsal dışlanma ve tüketim toplumu baskısı gibi faktörlerle şekillenen yeni yoksulluk, bireylerin sadece ekonomik açıdan değil, aynı zamanda toplumsal olarak da dışlanmış hissetmelerine neden olur. Bu durumu, küreselleşme, rekabet, esneklik ve bireyselleşme gibi kapitalizmin yapısal unsurlarıyla ilişkilendirerek açıklar. Bauman yeni yoksulluk kavramını toplumsal, kültürel ve psikolojik boyutları da içeren daha kapsamlı bir perspektifle ele alır ve yoksullukla mücadelede çok yönlü ve katılımcı politika ve programları savunmaktadır (Bauman, 1999:60).

Baykal'ın 2020 yılında 18-29 yaş arasındaki 409 genç ve 30 yaş üstü 464 kişi ile yapmış olduğu bir araştırmaya göre 2000 TL'nin altında gelire sahip gençlerde sosyal dışlanmanın belirgin olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda araştırma, gelir ile sosyal dışlanma arasında güçlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. (Baykal, 2020: 97) Yoksullukla mücadelede sosyal yardımların etkisini araştıran bir araştırmaya göre ise, sosyal yardımların kısa vadede yoksulluktan kurtararak sosyal bütünleşmeyi sağladığı, ancak sosyal dışlanmanın sadece yoksullukla ilgili olmadığı belirtilmiştir. Bu nedenle, yoksulluğun sadece sosyal yardımlarla çözülemeyeceğini ve hükümetlerin bu konuda önemli rolü olduğu vurgulanmıştır (Erkul ve Koca, 2016:625). Bu bağlamda yapılan araştırmalara bakıldığında yoksulluk kavramının sosyal dışlanmanın sebeplerinden biri olabildiği ancak sadece yoksulluk kavramı ile ilintili olmadığı görülmektedir.

Sonuç olarak yeni yoksulluk, geleneksel yoksulluk kavramından farklı bir perspektife sahiptir. Bu kavram genellikle ekonomik dışlanma ve toplumsal ayrımcılık üzerinde durur. Literatürde yeni yoksulluğun tanımı, bireylerin ekonomik, sosyal ve kültürel süreçlerin dışında kalarak toplumsal bütünleşmeden uzaklaşması şeklinde öne çıkmaktadır. Yeni yoksulluk, kronik yoksulluk olarak tanımlanan durumun ötesine geçer ve bu durumdaki bireylerin ekonomik sistem dışına itilmesi, bireysel özgüvenin kaybedilmesi, toplum içinde tecrit edilme gibi faktörleri içerir. Bu tür yoksulluk, maddi yoksunlukların yanı sıra aşağılanma, damgalanma, toplumda saygınlığını kaybetme gibi duygusal ve sembolik boyutları da içermektedir.

3. KADIN YOKSULLUĞU KAVRAMI, KADIN YOKSULLUĞUNUN NEDENLERİ

1970'lerden itibaren kullanılmaya başlanan "kadın yoksulluğu" kavramı ilk olarak Diana Pearce tarafından kullanılmıştır. İlgili kavram uluslararası literatürde ilk kez 1995 Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı'nda "Yoksulluğun Kadınlaşması" terimi ile vurgulanmıştır (Aksan ve Topçuoğlu, 2014: 139; Ünlütürk Ulutaş, 2009: 25). 1990'lı yıllar ilgili sorunun daha net anlaşıldığı yıllar olarak görülebilir. Bu dönemde bir dizi eylem planı ve hedef belirlenmiş olmasına rağmen, BM Genel Kurulu tarafından kadın yoksulluğunun daha etraflıca ele alınması 2000'li yılları bulmuştur (Düzkan, 2022). 1993 yılında düzenlenen BM Kongresi'nde yayınlanan "Kadına Karşı Şiddet Bildirgesi," kadınların maruz kaldığı mağduriyeti ele almış ve kadına yönelik şiddeti tanımlayarak bu sorunun önemine vurgu yapmıştır. Bildirge, kadına yönelik şiddeti; fiziksel, cinsel veya psikolojik olmak üzere çeşitli biçimlerde gerçekleşen ve kadınların yoksullaşmasına, acı çekmesine neden olan ayrımcılık içeren davranışlar olarak tanımlamıştır. Bu bildirge, dünya genelinde kadına yönelik şiddetle mücadelede bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir (Beşer ve Köse, 2007: 115-116).

Birleşmiş Milletler 'in 2018'de yayınladığı rapor, kadınların yoksullukla mücadelede özel bir hassasiyet gerektirdiğine dair önemli bulgular içermektedir. Rapora göre, kadınlar erkeklere kıyasla daha fazla fakirlik, açlık ve ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, yoksulluğun cinsiyet boyutunun önemini vurgulayarak, kadınların yoksullukla daha belirgin bir şekilde etkilendiğini ortaya koymaktadır. Raporda, genel anlamda yoksulluğun azaltılmasına yönelik ilerlemeye rağmen, kadınların yoksullaşma durumunun diğer yoksul kesimler arasında daha belirgin hale geldiğini belirtmektedir (Erickson, 2018).

Yoksulluk kavramı, çok boyutlu ve karmaşık bir olgu olduğu için ölçümünde çeşitli zorluklar yaşanmaktadır. Mutlak yoksulluk sınırının belirlenmesi ve gelir-tüketim oranlarının kullanılması, pratikte yaygın olarak tercih edilse de, bu yöntemler yalnızca ekonomik boyutları ele almakla sınırlıdır. Özellikle kadın yoksulluğu söz konusu olduğunda, bu ölçüm yöntemleri yetersiz kalmaktadır. Yoksulluk genellikle hanehalkı düzeyinde ölçülmektedir. Bu durum, aile içindeki gelir ve tüketim paylaşımlarının eşit olduğu varsayımına dayanır. Ancak, bu

varsayım kadınların ekonomik durumunu ve yoksulluk deneyimlerini göz ardı etmektedir. Hanehalkındaki kaynakların eşit bir şekilde paylaşıldığı kabul edilmektedir. Ancak pratikte, gelir ve tüketim dağılımı cinsiyet, yaş ve diğer faktörlere bağlı olarak dengesiz olabilmektedir. Bu, özellikle kadınların ve kız çocuklarının dezavantajlı duruma düşmesine yol açmaktadır. Hane temelli ölçüm, kadınların bireysel ekonomik durumlarını ve yoksulluk deneyimlerini göz ardı eder. Kadınlar, hane içindeki rollerine göre genellikle daha az görünür hale gelir. Yoksulluk, sadece ekonomik faktörlerle sınırlı değildir. Kadınların sağlık, eğitim ve sosyal hizmetlere erişimi gibi çok boyutlu etmenler, hane temelli ölçümde yeterince dikkate alınmamaktadır (Çağtay, 1998:3-4; KSGM, 2011:25-26).

Literatürde kadın yoksulluğunun farklı nedenlere dayandırıldığı göze çarpmaktadır. Örneğin, Rahnema kadın yoksulluğunu modern yoksulluğun ikincil bir görünümü olan “modernize yoksulluk” olarak tanımlamaktadır. Yoksulluğun kadınlaması toplumun iç dinamikleriyle ilgilidir ve onu ikinci planda tutan sosyo-kültürel ve politik yapıların bir sonucudur. Kadının konumundaki değişimler, yeni ortaya çıkan iktidar tarzlarıyla bağlantılıdır. Geleneksel topluluklarda kadın ve erkekler arasında ekonomik yapıda eşitlik olduğu ifade edilirken, modern yoksulluk döneminde kadının konumundaki değişimler ve ayrımcılıklar vurgulanmaktadır (Rahnema, 2009:257-258).

Feminist sosyolog Valentine Moghadam’a (1998) göre kadın yoksulluğu 3 temel nedene dayanmaktadır. İlk neden, kadınların erkeklerle hukuki anlamda eşit şartlara sahip olmamasıdır. Toplumlarda kadınlar genellikle erkeklerle aynı yasal haklara sahip değildir. Bu durum, kadınların mülkiyet, miras, boşanma gibi konularda maruz kaldıkları ayrımcılığın ekonomik sonuçlarını doğurmaktadır (Moghadam, 1998: 244). Örneğin Dünya Bankası’nın 2019 yılında yayınladığı “Kadınlar, İş Dünyası ve Hukuk” Raporu’na göre, kadınlar birçok ülkede iş dünyasında erkeklerle eşit fırsatlara sahip değildir ve hukuki engellerle karşılaşmaktadır. Rapora göre, sadece Belçika, Danimarka, Fransa, Letonya, Lüksemburg ve İsveç gibi sınırlı sayıda ülkede kadınlar ve erkekler tüm alanlarda eşit yasal haklara sahiptir. İran, Sudan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Sudi Arabistan gibi ülkeler ilgili eşitsizliğin çok derin olduğu ülkelerdir ve sıralamada son sıralarda yer almaktadırlar. Türkiye ise 187 ülke arasında 85. sıradadır. Bu bağlamda birçok ekonomide kadınlar hala cinsiyet temelli yasal kısıtlamalarla karşılaşmakta ve bu

durum iş dünyasında eşitsizliklere neden olmaktadır (Worldbank, 2019). Moghadam'ın bahsettiği ikinci neden, kadınların erkeklere kıyasla daha ağır işlerde çalışmalarına rağmen daha az ücret almalarıdır. Bu durum, kadınların finansal bağımsızlık kazanmalarını zorlaştırarak yoksulluk riskini artırmaktadır. Üçüncü neden ise sosyal yapıdaki engellerin ekonomik hayatta kadınların önüne çıkmasıdır. Toplumsal normlar ve cinsiyet rolleri nedeniyle kadınlar eğitim, istihdam ve liderlik gibi alanlarda sınırlı fırsatlar elde edebilmekte ve ilgili durum kadınların ekonomik hayatta ilerlemelerini engellemektedir (Moghadam,1998: 245).

Amerikalı postyapısalcı filozof Judith Butler ise kadınların baskılanmasında kadınlara dayatılan annelik misyonu üzerinde durur. Butler kadınların burjuva toplumunda ev içindeki sınırlı rollerle sıkıştırıldığını ve bu kısıtlamaların özellikle annelik misyonu aracılığıyla kadınları baskı altında tutmaya yönelik olduğunu belirtmektedir. Butler'e göre, "tüm kadınlar annedir" algısı kadınları baskı altında tutmaya yarayan bir araçtır. Bu misyon, kadınların sadece annelikle tanımlanmasını ve diğer potansiyel rollerini göz ardı etmelerini teşvik etmektedir. Butler, bütün kadınların anne olmadığını, bazılarının olamayacağını veya olmamayı seçebileceğini belirtmektedir (Butler, 2017: 62).

Karl Marx ve Friedrich Engels cinsiyet eşitsizliğini sınıflar arası bir ayrım ile ele alan Alman sosyologlardır. Kadınların iş bölümünde aktif hale gelmeleri Engels'in deyiimiyle var olan eşitsizlik durumundan kurtuluşun anahtarıdır. Engels'e göre kadınlar erkeklere oranla daha fazla yoksulluk yaşamaktadır. Ancak Engels kadınlar arasında da bir ayrım yapmış, burjuva kadınlarının bu konuda daha çok eşitsizlikle karşı karşıya olduklarını belirtmiştir. Marx ve Engels'in bu yaklaşımı özel mülkiyetin ve sınıf ayrımlarının kadınların yaşamlarını nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır (Engels, 2003:76-80).

Kadın yoksulluğunu tetikleyen önemli faktörlerden biri de eğitimidir. Feminist teorisyenlerden Wollstonecraft'a göre, tarih boyunca kadınlar, akıl ve yetenekleri açısından erkeklerle eşit olmalarına rağmen, genellikle erkeklere hizmet etme ve onları yüceltme ideali içinde olmuşlardır. Wollstonecraft bu durumun eğitim eksikliğinden kaynaklandığını öne sürmüş ve kurtuluş yolunun da ancak eleştirel akla sahip olmakla mümkün olacağını bunda eğitimle gerçekleştirebileceğini ifade etmiştir (Donavan'dan akt. Fidan, 2016:28-29).

Delphly ve Leonard, kadınların ev içindeki sorumluluklarının, onların iş gücü piyasasındaki konumlarını zayıflatarak etkilediğini öne sürmektedir. Yani, kadınların ağırlıklı olarak ev işleri ve çocuk bakımı gibi sorumlulukları nedeniyle iş hayatında güçsüz olduklarını ifade etmektedir. Kadınların iş piyasasındaki zayıf konumu ve düşük ücret alma durumu, ekonomik olarak daha dezavantajlı bir konumda olmalarına yol açmaktadır. Delphly ve Leonard, bu durumu değerlendirirken hem kapitalist hem de ataerkil sömürünün rol oynadığına işaret etmektedirler. Yani, kadınlar ev içindeki sorumluluklarını yerine getirirken hem kapitalist ekonomik yapı hem de ataerkil kültürel normlar tarafından sömürülmektedirler. Bu durum "çifte sömürü" olarak adlandırılır çünkü kadınlar hem ekonomik hem de cinsiyet temelli sosyal normlar nedeniyle dezavantajlı bir konumda bulunmaktadır (Delphly, 2008: 93-96). Yani, kadın yoksulluğuna neden olan unsurlardan bir diğeri toplumsal normlar ve cinsiyet rolleridir. Bazı toplumlarda kadınlar geleneksel olarak ev işleri ve çocuk bakımı gibi ev içi görevlerle ilişkilendirilmektedir. Bu durum, kadınların eğitim ve kariyer fırsatlarını sınırlamakta ve ekonomik bağımsızlıklarını engellemektedir. Kapitalizmin ev dışındaki dünyada kadınların toplumsal ve ekonomik hayata katılmasını sağladığı bir gerçektir. Ancak kadınlar hem aile içindeki sorumluluklarla hem de çalışma yaşamındaki zorluklarla baş etmek zorunda kalmaktadırlar. Ev işleri, çocuk bakımı ve çalışma yaşamındaki sorumluluklar, kadınların üzerinde ağır bir yük oluşturmaktadır. Çalışma yaşamında karşılaşılan cinsiyet eşitsizliği ve "cam tavan" ifadesiyle anlatılan görünmeyen engeller, kadınların ilerlemesini sınırlayan faktörler olarak ele alınmaktadır. Bu durum, kapitalizmin kadınları nasıl kontrol ettiğini göstermektedir (AKGÜL, 2021: 73).

Literatürdeki diğer çalışmalar kadın yoksulluğunun farklı nedenlerine de vurgu yapmaktadır. Bu çerçevede, şiddet ve güvensizlik kadın yoksulluğunun önde gelen nedenlerindendir. Kadınların maruz kaldığı şiddet ve güvensizlik, işgücüne katılımlarını ve ekonomik faaliyetlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Şiddet kurbanı olan kadınlar, istikrarlı bir iş bulma konusunda zorluklar yaşamaktadır. Kadına yönelik şiddet, fiziksel müdahalenin ötesinde çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Fiziksel, cinsel, ekonomik, psikolojik ve aile içi şiddet, kadına yönelik şiddetin farklı türleridir. Her tür, kadının bedenine veya psikolojisine yönelik saldırıları içerebilmektedir (Kocacık, 2004: 34).

Kadın yoksulluğunun nedenlerinden biri de erken yaşta evliliğdir. Dünya genelinde, erken yaşta evlilikler ciddi bir toplumsal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır, özellikle kız çocukları bu uygulamadan olumsuz etkilenmektedir. UNICEF verilerine göre her beş kız çocuğundan biri 18 yaşından önce evlendirilmekte ve bu durum dünya genelinde yaklaşık 640 milyondan fazla çocuğun ve kadının bu şekilde evlendirilmiş olmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu bağlamda, çocuk gelinlerin yaklaşık yarısı Güney Asya'da (%45) bulunmaktadır. Hindistan'ın tek başına çocuk gelinlerin üçte birine sahip olduğu belirtilmektedir. Hindistan'ı Sahra Altı Afrika (%20), Doğu Asya ve Pasifik (%15) ile Latin Amerika ve Karayipler (%9) izlemektedir. Erken yaşta evliliklerin yaygınlığı, ölümcül sonuçlara, riskli gebelik süreçlerine ve eğitim eksikliğine neden olmaktadır (UNICEF, 2023).

Kadın yoksulluğunun önünü açan önemli unsurlardan biri tek ebeveynli aile yapısıdır. Tek ebeveynli ailelerde genellikle kadınlar çocuklarına tek başına bakmak zorunda kalmaktadırlar. Bu durum, aile gelirinin sınırlı olmasına ve kadınların ekonomik zorluklarla karşılaşmasına neden olmaktadır. Latin Amerika ve Afrika bu durumun yoğunlaştığı bölgelerdendir. Tek ebeveynli ailelerde genellikle kadınlar, eğitim ve meslek eksikliği nedeniyle geçinmekte zorlanmaktadır. Bu durumun kuşaktan kuşağa aktarılmakta ve eğitimsizlik döngüsü devam etmektedir. Özellikle bu kadınların kızlarının eğitimsiz büyüdüğü, erken yaşta evlendiği ve benzer zorluklarla karşılaştığı görülmektedir. Dolayısıyla ilgili yoksulluk döngüsü nesilden nesle aktarılmaktadır (Açıkgöz, 2010: 55). Literatürde, tek ebeveynli ailelerin yoksullukla ilişkisini sorgulayan yaklaşımlarda bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar, tek ebeveynli ailelerin otomatik olarak yoksulluk içinde yaşadığına dair yaygın varsayımları sorgulamaktadır. Balcı'nın 2024 yılında çalışan yalnız annelerle yapmış olduğu bir araştırmaya göre ise, Tek ebeveynli ve kadın reisli hanelerde yoksulluğun görece daha fazla hissedilmesinin nedenler arasında, düşük eğitim seviyesi, ücret eşitsizlikleri, kadının iş yaşamında uğradığı cinsiyet ayrımcılıkları gibi nedenler yatmaktadır. Bunun yanında beyaz yakalı yalnız annelerin, kayıt dışı çalışan kadın reisli hanelere oranla yoksulluğu nisbeten çok daha az yaşadığı görülmüştür. Ayrıca boşanma sonrası eşin nafaka vermemesi, çocuğun tüm sorumluluğunu anneye yüklemesi gibi nedenlerde kadının yükünü arttırmaktadır. Buna ilaveten katılımcılarının eşlerinin evlenmeden öncede haneye gelir sağlamadıkları, eş ve baba olarak sorumluluklarını yerine getirmedikleri dolayısıyla

kadınların boşanma sonrasında sorumluluklarında cüzi miktarda artış olduğu gözlenmiştir (Balcı, 2024:21). Bu bağlamda tek ebeveynli aile yapısına sahip olmak başlı başına bir yoksulluk nedeni olarak görülmemektedir. Yoksulluğun temelinde ekonomik , kültürel ve toplumsal alanlarda var olan eksiklikler ve eşitsizlikler yatmaktadır.

Doğal afetler ve salgın hastalıklar gibi faktörler de kadın yoksulluğunu tetikleyen nedenler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda DISK-AR 2022 ve 2023 raporları incelendiğinde Türkiye'de meydana gelen ve büyük ölçekte hasara sebep olan 6 Şubat depremi ve tüm dünyayı etkisi altına alan 2019 pandemi sürecinin özellikle kadınlar üzerindeki etkisinin yıkıcı olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye'de deprem bölgesindeki kadın istihdamı ve işsizlik durumu inceleyen Kadın Emeği Raporunda (2023) öncelikli olarak kadınların sosyal güvenceden yoksunluğu vurgulanarak, çalışan kadınların yüzde 52'sinin kayıt dışı çalıştırıldığı belirtilmiştir. Ayrıca, deprem bölgesindeki kadın işsizlik oranının ülke genelinden yüksek olduğu ifade edilmiştir (DİSK-AR, 2023). Türkiye'de yoksulluk oranı pandemi ile birlikte artış göstermiştir. Türkiye'de resmi yoksulluk verilerine göre yoksul sayısı pandemi döneminde yarım milyona yaklaşmıştır. Yoksulluktan en fazla kadınlar etkilenirken, çalışan yoksul erkeklerin sayısı çalışan yoksul kadınlardan daha yüksektir. Türkiye'de çalışan yoksulların sayısı 3,7 milyon kişiyi bulmuştur ve bu durum özellikle erkek çalışanları daha fazla etkilemektedir. Çalışan yoksulluk oranında erkeklerin kadınlara göre daha fazla olmasının nedeni, erkeklerin işgücüne daha fazla katılım göstermesidir (DİSK-AR, 2022). Sosyal yardımların yetersizliği ve politika eksiklikleri de kadın yoksulluğunun sebepleri arasındadır. Bazı ülkelerde sosyal yardım politikaları yetersizdir ve/ veya kadınların bu yardımlardan yeterince faydalanmasını engelleyebilecek hukuksal ve sosyal engeller bulunmaktadır. Elâzığ ilinde yapılmış olan bir araştırmaya göre yoksul kadınlar yoksullukla mücadelede yardım kuruluşlarını büyük ölçüde tek çare olarak görmektedirler. Bunun yanında yine bazı yoksul kadınlar, sadece yardım kuruluşlarına bağımlı olmamak adına kendi imkânlarıyla yoksullukla mücadele etmeye çabalamaktadırlar. Evde ekmek yapma, kışlık yiyecek hazırlama gibi aktiviteler söz konusu kadınların gelir elde etme stratejilerindendir. Kendini yoksul olarak tanımlayan kadınların yarıdan fazlasının eğitim seviyesinin oldukça düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bu kadınların arasında hiç eğitim almamış katılımcılar olduğu gibi okulu yarıda bırakmış katılımcılarda

mevcuttur. Bu durum yoksulluk ile eğitim arasında güçlü bir ilişki olduğunu gözler önüne sermektedir (Yusufoğlu, 2010: 84-87).

Belirtmek gerekir ki, son yıllarda neo-liberal ekonomi politikalarının etkisiyle yoksulluk sürekli ve küresel bir sorun haline gelmiştir. Bu süreçte kadınların yoksullar içindeki payı da giderek artmıştır. Yoksullukla mücadele politikalarında kadınlar, genellikle öncelikli olarak ele alınan grup olarak görülmektedirler (Sallan, 2005: 25).

Buraya kadar ifade edilenlerden de anlaşılacağı üzere kadın yoksulluğunun nedenleri çok çeşitlidir, toplumdan topluma, ülkeden ülkeye, hatta aynı ülke içinde bölgeden bölgeye önemli ölçüde farklılaşır. Diğer yandan, konu küresel olarak incelendiğinde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini minimize edebilmeyi başarabilen ülkelerde kadınların ekonomik ve siyasal hayata artan oranlarda katıldıkları ve bu ülkelerin kadın yoksulluğu sorunu ile daha az karşı karşıya kaldıkları göze çarpmaktadır. Bu bağlamda 2006 yılından bu yana Dünya Ekonomik Forumu tarafından yayımlanan Küresel Cinsiyet Uçurumu raporuna göre, Kuzey Avrupa ve Orta Avrupa ülkeleri toplumsal cinsiyet eşitliği alanında dünyanın diğer ülkelerine kıyasla daha başarılıdır ve bu ülkelerde kadınların ekonomik hayata katılımı oldukça fazladır, yani söz konusu ülkelerde kadınlar daha az yoksuldur. İlgili rapora göre listenin alt sıralarında Orta Doğu ve Afrika ülkeleri bulunmakta olup, Türkiye de 146 ülke içinde 129. sırada yer almaktadır. Türkiye'nin bu kadar geri sıralarda olmasının başlıca nedeni ise ülkede kadınların ekonomik hayata yetersiz katılımıdır. (WEF, 2023) Türkiye'de kadın istihdam oranı 2023 yılının dördüncü çeyreğinde %31,8'dir. İlgili oran aynı dönemde erkekler için %66,1 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2024a).

TÜİK verileri uyarınca Türkiye'de 2023 yılında yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında olanların oranı toplamda %31'dir. Ancak durum cinsiyetler bağlamında değerlendirildiğinde kadınların daha fazla yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında oldukları görülmektedir. Zira, ilgili oran 2023 yılında kadınlar için %33,1 iken erkekler için %28,9'dur. Kadınlar için yoksulluk ve sosyal dışlanma riskinin en yoğun olduğu yaş grubu ilk olarak 0-17 yaş grubu, ikinci olarak ise 18-64 yaş grubudur (TÜİK, 2024b).

3.1. Kentsel Alanda Kadın Yoksulluğu

Kentleşme, “*kırlılıktan uzaklaşma ve organize edilmiş sosyal hayata geçiş*” olarak tanımlanmaktadır. Kentsel yaşamın sunduğu ekonomik fırsatlar, genç nüfusun hareketliliği, eğitilmiş insanların kentlere göçü gibi demografik etkenler, kentler için avantaj oluşturmaktadır (Dinçoflaz, 2009 ;33). Bu durum kentsel alanların çekiciliği ve sağladığı imkanlar nedeniyle kırsal alanların gelişimini sınırlayıcı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda yatırımlar, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi hizmetler kentsel alanda kırsal bölgelere göre daha gelişmiştir (Acungil ve Erol, 2021: 127). Durkheim'e göre ise, kentlerde geleneksel toplumun aksine, toplumsal bağlar daha dağılmıştır. Geleneksel toplumda genellikle sıkı bağlar ve doğrudan ilişkiler bulunurken, kentlerde bu bağlar daha gevşek hale gelmiştir. Kentler, toplumsal iş bölümünün geliştiği yerler olarak tanımlanmaktadır (Güneş'ten akt. Kılıç Hayran, 2023: 6).

Kentsel yoksulluk kavramı ise kentsel ve kırsal alanlar arasındaki ekonomik farklılıklara dayanmaktadır ve belirli bölgelerde yoğunlaşma eğilimi göstermektedir. Şehirlerdeki yüksek yaşam maliyetleri ve mal/hizmet fiyatları, kentsel yoksulluğun daha belirgin bir şekilde hissedilmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda, kentsel alanlarda yaşayan bireylerin tüketim tercihleri, kırsal alanlarda yaşayanlara kıyasla daha yüksek maliyetli ürünleri içermektedir (Pehlivan, 2010: 23).

Kent yoksulluğunun ortaya çıkmasında öncelikli olarak kırsal bölgelerden kentlere doğru gerçekleşen göçlerin etkisi göze çarpmaktadır. Göçü çeken ve göç veren yerlerin sahip olduğu nüfus yapısı, sosyal yapı ve ekonomik yapı, göç ve yoksulluk ilişkisinin karmaşıklığını belirleyen temel faktörler olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, göçün devamlılığı, bölgede var olan istihdam imkanları gibi faktörler yoksulluk seviyesini direkt olarak etkilemektedir. Yani, göç veren veya göç alan bölgedeki iş olanakları ve sosyoekonomik yapı, yoksulluk seviyelerini belirlemede kritik bir rol oynamaktadır (İncedal 2013:44) İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan ekonomik nedenlerden kaynaklı göçler, kentleşme sürecini hızlandırmıştır. 1950 sonrasında nüfus artışı, tarımda makineleşme, toprak bölünmesi gibi faktörler kırsal nüfusu kentlere göçe itmiştir. Kırsal bölgelerdeki küçük mülkiyetin etkisiyle göç edenler, kırdaki mülklerini bir kısmını elde tutarak kente göç etmişlerdir. Bu durum kademeli göçe ortam yaratmış ve göçmenler arasındaki ilişkileri belirlemiştir (Kasalak 2013:26-27).

Türkiye'de, kent ile kırsal arasındaki çekicilik ve sorunlar, kent yoksulluğunu önce olgusal, sonra teorik olarak gündeme getirmiştir. Kent, kendine çeken cazibesinin yanı sıra kırsalın iticiliği ve sorunları da göçü tetiklemiştir. 1950'lerde başlayan göç, genellikle kırsalda yaşayanların daha iyi bir yaşam umuduyla kentlere doğru akmasıyla ortaya çıkmıştır. Göç, bir kısmı refah seviyesini yükselten ancak önemli bir bölümü kentsel yoksulluğa sürüklenen insanları beraberinde getirmiştir. Yani göç edenlerin bir kısmı kentte tutunmayı başarırken, bir bölümü kentsel yoksulluğa düşmüştür. Kentte tutunamayanlar, genellikle kırsal yaşamsal refahını azaltan özellikler nedeniyle kente göç edenlerden oluşmaktadır. Ayrıca şehirde zor ve tercih edilmeyen gayri meşru ve gayri hukuki işlere yönelmişler ya da sosyal yardım ağlarına bel bağlamışlardır (Şenyapılı, 2000: 171).

Kentsel yoksulluk bazen bir getto yoksulluğu olarak değerlendirilebilmektedir. Bu durumda, işsizlik, düzensiz çalışma koşulları, devlete muhtaçlık gibi unsurlar belirleyici olmaktadır. Geleneksel sosyal sınıflar zaman içinde kaybolmakta, orta sınıflar gerilemekte ve daha alt sınıflar yoksulluk sıralamasının en altına kaymaktadır. Bu durum, toplumda dışlanan bir grup oluşmasına neden olmaktadır. Kentsel yoksulluk, kentin sosyal astlık-üstlük düzeyini etkileyerek geleneksel sosyal sınıfları değiştirmekte ve toplumda sosyal ayrılmaya neden olmaktadır (İnceler, 2019: 58).

Tablo 3.1. Cinsiyetler ekseninde fert yoksulluk oranları, kent (2002-2009)

Fert yoksulluk oranı (%)								
Kent								
Cinsiyet	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kadın	22,3	22,29	16,87	12,89	9,76	10,34	9,62	9,26
Erkek	21,88	22,32	16,24	12,77	8,84	10,38	9,13	8,45
Toplam	21,95	22,30	16,57	12,83	9,31	10,36	9,38	8,86

Kaynak: TÜİK, 2009

Kentte istihdam ve gelir getirici fırsatlara ulaşımında cinsiyetler arası farklılıklar bulunmaktadır. Türkiye’de yoksullukla ilgili güncel veriler sınırlıdır, yoksulluk özellikle kent ve kırsal bağlamında incelenmek istendiğinde buna yönelik en son TÜİK istatistiklerinin 2009 yılına ait olduğu görülmektedir Tablo 3.1’de 2002-2009 yılları arasında hane halkı fertlerinin cinsiyet durumlarına göre kent yoksulluk oranları verilmiştir. TÜİK verilerine göre 2002-2009 yılları arasında kent yoksulluk oranı gittikçe azalmıştır. Ancak hemen hemen bütün yıllarda kadınların kentteki yoksulluk

oranı erkeklerin kentteki yoksulluk oranından fazladır. Bu bağlamda 2009 yılına bakıldığında erkeklerin kent yoksulluk oranı %8,45 iken aynı yıldaki kadın yoksulluk oranı %9,26'dır (TÜİK, 2009). Bu durumda işsizlik ve yetersiz istihdam, kentsel kadınların karşılaştığı önemli meselelerden biri olarak görülmektedir. Kırsaldan kente göç, özellikle kadınlar için dezavantajlar doğurabilmektedir. Kent planlaması genellikle evleri sadece fiziksel yapılar olarak değerlendirilmekte ve erkek egemen toplumsal yapıyı yansıtarak kadınları kamusal alandan dışlamaktadır. Bu tasarım, piyasa ve kamusal alanda erkeklere ayrılmış yerlerle kadınlara ayrılmış ev alanları arasında bir karşıtlık oluşturmaktadır. Kent planlaması, ev içi ekonomiyi göz ardı etmekte ve kadınları işgücü piyasasında farklılaştırmaktadır. Her ne kadar bu alanlar birbirinden ayrılmış gibi görünse de etkileşim içindedir ve toplumsal ilişkilerin kurulması açısından her ikisi de önemlidir. Ancak, özel ve kamusal alanlardaki cinsiyet ilişkileri kadınların haklarının kısıtlanmasına neden olmaktadır. Bu ilişkilerin normalleştirilmesi, günlük yaşamın bir parçası haline gelmiş dışlayıcılığı ve ikincilleştirmeyi beraberinde getirmektedir (Kaypak, 2010 :396).

Kentleşme ve göç, toplumsal dinamiklerin önemli bir parçasını oluşturmakta ve özellikle kadınları etkileyen önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Göç eden kadınlar, genellikle olumsuz koşullarla karşılaşmakta ve kentsel alanlarda daha da yoksullaşmaktadır. Bu durum, sadece bireyleri değil, aynı zamanda aileleri üzerinde de derin etkiler bırakmaktadır (Gökkaya vd. 2016: 397). Göç eden kadınlar genellikle eğitimsiz ve vasıfsız işçi olarak nitelendirilip düşük ücretli işlerde çalıştırılmaktadır. Türkiye'de eğitimdeki cinsiyet eşitsizlikleri işgücü piyasasındaki eşitsizlikleri de etkilemektedir. Kadınların okur-yazarlık oranları, ortalama eğitim süreleri ve karar alma süreçlerine katılım oranı erkeklerden düşüktür, kadınlar özellikle politik yaşamda kadınlar daha az temsil edilmektedirler (Dinçoflaz, 2009:85-89). Kentsel yoksulluk aynı zamanda toplumsal ayrımcılığı artırmaktadır. Kadınlar, genellikle erkek egemen toplumlarda daha fazla ayrımcılıkla karşılaşmaktadırlar. Kaypak'a göre kentler cinsiyetçi roller ve toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklere sahne olmakta ve kentleşme süreci kadınların ev içine kapanmasıyla sonuçlanmaktadır. Kent planlama süreçlerinin toplumsal normlar çerçevesinde şekillenmekte ve genellikle geleneksel aileyi referans almaktadır. Bu bağlamda kadınlar dışlayıcı bir yaklaşıma maruz kalmaktadırlar. Kadınların yaşam koşullarının zorlaştığı durumlarda bu dışlanmanın daha belirgin hale gelmektedir. Ayrıca, ataerkil aile içi iş

bölümü ve kadına ait sorumlulukların özellikle kadınların üzerinde yoğunlaşmasının, kadınların kentteki kaynaklara ve imkanlara ulaşımını sınırladığı ve kent içinde özgürce hareket etmelerini engellediğini belirtmektedir (Kaypak,2010: 395).

Literatürde kentsel alanda kadın yoksulluğunu irdeleyen çalışmalara göre kadının kentsel alandaki yoksulluğuna neden olan ve ilgili yoksulluğu şiddetlendiren faktörler çeşitlidir. Yusufoglu'nun (2010) Elâzığ ilinde yaptığı araştırmaya göre kırsal yoksulluğun kentte farklı biçimlerde devam etmesi, kadınlar için ciddi sorunlara neden olmuştur. Bu durum, kent yaşamına uyum sağlayamama, nakit ekonomisinin gerekliliği ve sosyal dışlanma gibi sorunları beraberinde getirmiştir. Kültürel yapı ve düşük eğitim seviyesi nedeniyle çalışamayan kadınların eşlerinin de düzenli bir işte çalışmaması ev içerisinde aktif rol oynayan kadının yoksulluğunu şiddetlendirmiştir. Kadınlar, ev ve çocuk bakımıyla ilgili oldukları için yoksulluğun ağırlığını daha yoğun bir şekilde hissetmektedirler (Yusufoglu, 2010; 85-87).

Çam Kaya'nın 2022 yılında Diyarbakır ilinde 110 kadın ile yoksulluk üzerine yapmış olduğu bir araştırmaya göre ise araştırmaya katılan kadınların yüzde 70'i kendisini yoksul olarak tanımlamakta aynı zamanda hayat pahalılığı ve işsizlikten yakınmaktadır. Katılımcıların yüzde 20'si kendini kadın olmak, boşanmış olmak, eğitimsizlik ve yoksulluk gibi nedenlerden dolayı dışlanmış hissetmektedir. Katılımcıların yüzde 85,5'i çalışmamaktadır. Büyük çoğunluğunun çalışmama nedenleri ise eşin izni olmaması, iş bulamama ve bakıma ihtiyacı olan çocuğunun olmasıdır. Bir işte çalışan kadınların yüzde 56,3'ü ise temizlik görevlisi olarak çalışmaktadır. Çalışan kadınların yüzde 81,2'si asgari ücretin altında çalışmaktadır. Aynı zamanda ataerkil toplum yapısının baskın olması sebebiyle kadınların eğitim seviyeleri düşüktür. Bu sebeple kadınlar hane için aktif rol oynamaktadır. Çalışan kadınlar ise düşük ücrete enformel işlerde çalışmaktadır. Bu bağlamda kadınların yoksulluk sebepleri temelde ataerkil toplum yapısına bağlı olmakla birlikte düşük eğitim seviyesi, nitelikli işgücü, ücret eşitsizliği ve cinsiyet ayrımcılığı gibi nedenlere de bağlıdır (Çam Kaya, 2022; 65-66).

Çankaya'nın İstanbul'da gerçekleştirdiği araştırma, 1985 sonrası göç eden yetişkinlerin yaşam koşullarını incelemeyi amaçlamaktadır. İstanbul'un üç farklı bölgesinde yapılan araştırmada, çoğunluğu kadın olan katılımcıların büyük bir bölümü ilkokul mezunudur ve eğitim düzeyinde kadın-erkek arasında farklar bulunmaktadır. Erkekler genellikle düzenli iş bulabilirken, kadınların çoğunluğu

ücretsiz ev işçisi olarak çalışmaktadır. Katılımcıların ekonomik durumu heterojen olup, çoğunluğu fakir veya çok yoksul olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, katılımcıların çoğunluğu okul dışında ek eğitim almamıştır. Bu bulgular, İstanbul'a göç eden yetişkinlerin eğitim, istihdam ve ekonomik koşullarının çeşitliliğini göstermektedir (Çankaya'dan aktaran; Dinçoflaz 2009; 90). Bu bağlamda kentsel yoksulluk ve eğitim arasında önemli bir ilişki vardır. Acungil ve Erol'un 2021 yılında Tokat kent merkezinde yaşayan 375 kadın ile kadın yoksulluğu üzerine yapmış olduğu bir araştırmaya göre; Tokat özelinde incelenen katılımcılar arasında eğitim seviyesinin ve çalışma durumunun kadın yoksulluğu algısında önemli etkenler olduğu belirtilmiştir. Temel eğitim seviyesi düşen kadınların işgücü piyasasında daha az yer aldığı ve eğitim seviyesi yüksek olan kadınların hane gelirlerinin çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Aynı zamanda eğitim ve ekonomik durumun kadın-erkek eşitliği konusundaki düşüncelerini ve deneyimlerini etkilediği belirlenmiştir. Çalışmayan ve düşük eğitim seviyesine sahip kadınların, kadın-erkek eşitliğine yönelik inançlarının düşük olduğu ve gelir seviyelerinin az olduğu hanelerde kadınların hane içi kararlarda sönük kaldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda eğitim seviyesi yükseldikçe, kadınlar siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda daha fazla yer alabilmekte ve toplumsal alanlardan dışlanmış hissetmemektedirler. Katılımcıların eğitim düzeyi yükseldikçe, şiddete maruz kalma oranlarının düşük olduğu belirtilmektedir. Sonuç olarak tokat ili özelinde yapılan bu çalışmada eğitim seviyesinin düşüklüğüne ve kadınların iş gücü piyasasında yetersiz temsil edilmelerine vurgu yapılmıştır (Acungil ve Erol, 2021; 143-144).

Yıldırım ve Doğrul 'un 2008 yılında Türkiye'de kentsel alanlarda yaşayan kadınların işgücüne katılmama kararları üzerine yapmış olduğu bir araştırmaya göre, evli kadınların, özellikle eş ve anne rollerini üstlenmelerinin, 2000'li yıllarda dahi işgücüne katılmama eğilimlerini belirleyen temel değişkenler olduğu görülmektedir. Evli olmayan kadınlar arasında işgücüne katılım oranının görece yüksek olması, kadınların çalışma hayatına olumlu baktığını ancak hane içindeki görev dağılımının bu isteği hayata geçirmeyi zorlaştırdığı öne sürülmektedir. Çocuk sayısının, yaşlarından daha fazla etkili olduğu belirtilmiş; çocuk varlığı, özellikle okul çağındaki çocuklar, evli kadınların işgücüne katılım olasılığını artırmaktadır. Ancak çocuk sayısı arttıkça kadınlar piyasa dışında kalmaktadırlar. Hane halkının gelir düzeyinin artması, kadınların işgücüne katılmama konusunda daha istekli

davranmalarına neden olmaktadır. Hanenin ekonomik durumunun iyileşmesi, oturulan evin mülkiyetine sahip olma ve kocanın eğitim seviyesinin yükselmesi, kadınların işgücüne katılım olasılığını azaltmaktadır. Bu bağlamda kadınlar, finansal nedenler olmadıkça işgücüne katılmamaktadırlar (Yıldırım ve Doğrul, 2008; 259).

Garipoğlu ve diğerlerinin 2023 yılında kesişimsellik yaklaşımı ışığında Türkiye'de kadınların kent deneyimleri üzerine yapmış olduğu bir araştırmaya göre, belirli bir gelir seviyesinin altındaki kadınlar, kentin merkezinde yaşayan alt sınıfa mensup kadınlarla karşılaştırıldığında, kentsel sorunlara daha fazla maruz kalmaktadırlar. Ekonomik sınırlamalara sahip kadınlar arasında kentsel hareketlilik, ev içindeki sorumlulukların bir uzantısı olarak ortaya çıkmaktadır. Orta ve üst sınıf kadınlar, kent merkezine çıkma sıklığında azalma yaşamamakta ve sosyal yaşamları daha çeşitli olabilmektedir. Gelir ve eğitim düzeyinin artması, kadınların kamusal alanı daha özgürce deneyimlemelerine olanak tanımaktadır (Kemahlı Garipoğlu, vd. 2023; 1158).

Kalaycı ve Aytış'ın 2020 yılında Habur sınır kapısında Karınca (Bavul) ticaretiyle¹ uğraşan 25 kadın ile yapmış olduğu bir araştırmaya göre, kadınlar karınca ticareti yaparak yoksullukla mücadele etmeye çalışmaktadırlar. Ekonomik sıkıntılarla karşı karşıya olan kadınlar karınca ticareti nedeniyle sosyal dışlanma yaşamaktadırlar. Aynı zamanda eğitime erişimde zorluk yaşayan kadınlar eğitimsizlik nedeniyle yoksulluk döngüsü içinde kaldıklarını belirtmektedirler. Kadınlar yaşadıkları olumsuz durumlar karşısında kendilerini ifade edememekte ve bu durumu kabullenme eğiliminde oldukları vurgulanmaktadır. Hanelerdeki erkek bireylerin hastalık ve işsizlik nedeniyle çalışmadığı, bu durumda kadınların geçindirme sorumluluğunu üstlendiği belirtilmiştir. Kadınların çalışma sürelerinin fazla olmasına karşın kazandıkları ücretin temel gereksinimleri bile karşılamadığı ve işsizlik ile eksik istihdamın yoksulluğun merkezinde olduğu vurgulanmıştır (Kalaycı ve Aytış, 2023;100-104). Özetle kentsel alanda kadın yoksulluğunun belirleyicileri ekonomik, sosyal ve kültürel olarak çok çeşitlidir. Yetersiz eğitim, sınırlı istihdam fırsatları, düşük gelir seviyeleri, güvensizlik, ayrımcılık, ataerkil yapı ve toplumsal cinsiyet

¹**Bavul ticareti** bir ülkeden başka bir ülkeye, tekrar satmak amacıyla bavul veya bagajda mal götürme ve getirme olarak tanımlanan bir tür dış ticaret terimi. Hem mal girişi hem de mal çıkışı şeklinde gerçekleştirilebilmektedir. Bavul ticareti ilgili araştırmada Habur sınır kapısı ve çevre ilçelerde yapılan görüşmeler sonucu **Karınca ticareti** ya da **Karınca** olarak isimlendirildiği tespit edilmiştir.

normları gibi etkenler, kadınların kentsel alanda ekonomik hayata dahil olamamalarına neden olmaktadır. Kentsel alanda ekonomik hayata dahil olmayı başarmış kadınların önemli kısmı da enformel işlerde düşük ücretle çalışmaktadırlar. Bu durum kadınların yoksulluk döngüsünü kıramamalarına neden olmaktadır.

3.2. Kırsal Alanda Kadın Yoksulluğu

Kırsal alanlar, doğal kaynakların kullanımına bağlı olarak yaşam ve ekonomik faaliyetlerin sürdürüldüğü, ekonomik gelişmenin yavaş işlediği, gelenek ve göreneklerin etkili olduğu, teknolojik gelişmelerin zamanla yayıldığı ve yüz yüze ilişkilerin daha yaygın olduğu bölgelerdir. Avrupa Konseyi'ne göre kırsal alanlar, tarım, ormancılık, su ürünleri ve balıkçılık gibi faaliyetlere odaklanan ve yerleşimlerdeki iktisadi ve kültürel faaliyetleri içeren alanlardır (Esen,2013 :108). Kırsal alan, sadece coğrafi bir bölge değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir gerçeklik olarak ele alınmaktadır. "Kırsal alan" ve "yer" kavramları, bu alanın fiziksel boyutlarını ifade ederken, "kırsal kesim" terimi daha çok sosyolojik bir bakış açısı sunarak tarımsal faaliyetlerin ve geleneksel yaşam tarzının hâkim olduğu bir toplumsal yapının olduğunu vurgular. Köy yerleşimlerinde oluşan topluluk yapısı, genellikle geleneksel normlara ve sosyal kurallara dayanır. Sosyal kontrol mekanizması ise daha çok örgütlenmemiş bir yapı üzerine inşa edilmiştir; yaptırımlar genellikle topluluk içinde informal ve örgütsüz bir şekilde uygulanır. Bu bağlamda, kırsal alanın sosyal dokusu, gelenek ve göreneklerin etkisi altında şekillenir. Bu gelenekler özellikle kadınların topluluk içindeki rolünü belirlemekte ve kadın-erkek sosyal konumunu farklılaştırmaktadır. Kırsal alan, sadece coğrafi bir konumdan çok, içerdiği kültürel dinamiklerle toplumun sosyal normlarına dayalı bir yaşam tarzını temsil etmektedir (Kalkınma Planı, 2018: 1).

2023 verilerine göre, küresel çapta yoksulluk hala önemli bir sorun teşkil etmektedir. UNDP'nin raporuna göre 110 ülkede yaşayan ve ağır çok boyutlu yoksulluk içerisinde bulunan, yaklaşık 1,1 milyar kişinin %84'ü kırsal bölgelerde yaşamaktadır. (UNDP, 2023) Kırsal alanlardaki yoksulluk, tarım sektöründen elde edilen düşük ve düzensiz gelirlerin etkisiyle kentsel bölgelere göre daha belirgin bir sorun haline gelmiştir. Tarım sektörü, bir yandan gıda yetersizliğiyle mücadelede önemli bir rol oynarken, diğer yandan bu sektörde çalışanları yoksullukla karşı karşıya bırakmaktadır (Öztürk'ten akt. Eştürk ve Kılıç, 2016:146). Bunun yanında

tarımda çalışanlar çoğunlukla sosyal güvenceden yoksunlardır. Bu durum da özellikle kırsal alanda yoksulluğu artıran etkenler arasında görülmektedir. Ve gelişmekte olan ülkelerde çok daha belirgindir (Peker ve Kubar 2012: 185-186). Bu bağlamda dünya genelinde kırsal kalkınma çabalarının büyük bir kısmının yoksullukla mücadeleye yönelik olduğu ve bu nedenle uluslararası kuruluşların politikalarının gözden geçirildiği bilinmektedir. Özellikle Dünya Bankası'nın 2003'te yayımlanan "Yeni Kırsal Kalkınma Stratejisi," sürdürülebilir kırsal kalkınma ilkesine dayanarak belirlenen prensiplere odaklanıldığında kırsal kalkınmanın çok disiplinli ve çoğulcu yaklaşımları gerektirdiği vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra, kırsal altyapıya öncelik verilmesi, sosyo-ekonomik ve kültürel sorunların katılımcı yaklaşımlarla analiz edilmesi, toplum katılımının ve toplum dinamiklerinin temel alınması, ayrıca yoksullar, kadınlar ve çocuklar gibi özel gruplara öncelik verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur (Gülçubuk vd. aktaran Çelik Ateş.2017:5).

Tablo 3.2. Cinsiyetler ekseninde fert yoksulluk oranları, kır (2002-2009)

Fert yoksulluk oranı (%)								
Kır								
Cinsiyet	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kadın	34,92	37,65	40,79	34,03	32,32	35,95	35,29	40,15
Erkek	34,02	36,59	39,11	31,79	31,61	33,59	33,93	37,13
Toplam	34,48	37,13	39,97	32,95	31,98	34,80	34,62	38,69

Kaynak: TÜİK, 2009

Tablo 3.2’de Türkiye’de 2002-2009 yılları arasında hane halkı fertlerinin cinsiyet durumlarına göre kır yoksulluk oranları verilmiştir. Bu bağlamda Çizelge 1.0 ve Çizelge 1.1 incelendiğinde kırdaki kadınların kentteki kadınlara göre yoksulluğu daha şiddetli hissettiği gözlenmektedir. 2009 yılında erkeklerin yoksulluk oranı %37,13 iken kadınların yoksulluk oranı %40,15’tir. Bu verilere göre kentsel alanda olduğu gibi kırsal alanda da yoksullukta cinsiyet farklılıkları olduğu görülmektedir.

Dünya genelinde kırsal kesimdeki kadınlar, yoksulluk ve az gelişmişlikle en fazla mücadele eden grupların başında gelmektedirler. Kırsal kesimdeki kadın istihdamıyla ilgili temel sorunlar, kalifiye iş olanaklarının yetersizliği, düşük statülü işlerde esnek çalışma koşulları, eğitim eksikliği, ataerkil yapı ve geleneksel rol tanımlamaları, kadın girişimciliğinin zayıflığı, finans kaynaklarına ulaşım zorlukları ve bölgelerarası farklılıklardır (Peker ve Kubar, 2012: 185).

Önceki paragraflarda da vurgulandığı üzere UNDP istatistikleri yoksul bireylerin büyük kısmının kırsal kesimde yaşadığını göstermektedir (UNDP, 2023). Bunun sebebi kırsal alanlarda tarım sektöründe kayıt dışı ve ücretsiz istihdamın yoğun olmasıdır. Bu bağlamda Türkiye'de kayıt dışı istihdamın cinsiyete göre dağılımı analiz edildiğinde, özellikle tarım, tekstil ve hazır giyim sektörlerinde kadınların kayıt dışında istihdam edilme eğiliminin oldukça yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır (Türkan'dan akt. Peker & Kubar, 2012:184). Özellikle tarım sektörü, kadın emeğinin yoğun bir şekilde ortaya çıktığı alanlardan biridir. Bu sektörde kadınlar, genellikle resmi kayıtlara geçmeyen, belgelendirilmeyen tarım işlerinde çalışmakta ve bu süreçte hane içi faaliyetlerin de büyük kısmını üstlenmektedirler. Bu durum, kırsal kesimdeki kadınların tarımın çeşitli aşamalarında gösterdikleri emeğin, kayıt altına alınmamış ve maddi bir karşılığa dönüşmemiş olduğunu göstermektedir (Kılıç Hayran, 2023; 31).

Tinker (1976) tarafından ortaya atılan "kadının ikili rolü" kavramı, kadınların hem geleneksel külfetlerle hem de modernleşmenin getirdiği yeni külfetlerle başa çıkmak zorunda olduklarına işaret etmektedir. Arıkan (1988), bu ikili rolün, kadınların üzerindeki yükleri artırarak geleneksel ve modern roller arasında bir denge kurmalarını gerektirdiğini savunur. Kırsal alandaki kadınların istatistiklerde görmezden gelindiği ve bu nedenle emek, üretim ve işgücünün de görünmez olduğu vurgulanmıştır. Bu durum, kadınların katkılarının yok sayıldığı ve kalkınma planlamalarında göz ardı edildiği anlamına gelmektedir (Arıkan, 1988: 2).

Silvia Frederici kadınların yoksullaşması konusunda “topraktan mülksüzleştirme” kavramına vurgu yapmaktadır. Topraktan mülksüzleştirme, kapitalist sistemle sıkı bir şekilde ilişkilendirilen ve toplumsal dönüşümlerle birlikte ortaya çıkan önemli bir konudur. Bu bağlamda, toprak mülkiyetindeki değişimler, özellikle kırsal alanlarda yaşayan köylülerin yaşamına doğrudan etki etmekte ve bu etkilerin cinsiyet temelli boyutları önemli bir yer tutmaktadır. Topraktan mülksüzleştirme süreci, genellikle toprak mülkiyetinin özel kişilere geçişi ile başlamaktadır. Bu durum, köylülerin topraklarından mahrum bırakılmasına ve genellikle de yoksullaşmalarına neden olmaktadır. Kadınlar, bu süreçte özellikle toprakla olan bağlarının koparılmasıyla mücadele etmek durumunda kalmış ve toprak mülkiyetinin değişimi, kadınları ekonomik açıdan daha savunmasız hale getirmiştir. Frederici kapitalist sistemin yoksul kadınları nasıl değersizleştirdiğine ve toplum

içinde ayrımcılık yarattığına dikkat çekmektedir. Frederici toprak mülkiyeti değişimlerinin, kadınların ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamlarını etkileyerek, kapitalist sistemin cinsiyet temelli eşitsizlikleri nasıl pekiştirdiğini anlamak adına geniş bir perspektif sunmuştur (Frederici,2011: 109-112).

Tarımda, kadınların rolü coğrafi bölgelere ve üretilen ürün türlerine bağlı olarak değişkenlik gösterse de özellikle gelişmekte olan ülkelerde büyük bir öneme sahiptir. Kadınlar, tarım sektöründe çeşitli görevler üstlenmektedirler. Bu görevler arasında kendi çiftliklerinde bağımsız çiftçilik yapma, aile çiftliklerinde ücretsiz aile işçisi olarak çalışma, farklı çiftliklerde veya tarımsal işletmelerde ücretli veya ücretsiz olarak çalışma gibi çeşitli roller bulunmaktadır. Bu bağlamda, tarımdaki kadın emeği, farklı kontekstlerde ve geniş bir perspektifte kendini göstererek tarım sektörüne önemli bir katkı sağlamaktadır (FAO, 2011:7-20). Kırsal kesimde, kadınların tarıma katılım şekilleri genellikle tarımsal faaliyetin türü ve aile gelir durumuna bağlı olarak değişmektedir. Türkiye'deki tarımsal işletmelerin büyük bir kısmı küçük ölçeklidir ve genellikle aile bireyleri tarafından işletilmektedir. Kadınlar, çoğunlukla küçük aile işletmelerinde ücretsiz aile işçisi olarak görev almaktadır. Ancak, elde edilen gelir üzerinde genellikle söz sahibi olamamaları ve ücretsiz çalışma koşulları, kadınları gelir eksikliği ve dolayısıyla yoksullukla karşı karşıya bırakmaktadır (Eştürk ve Kılıç, 2016:149).

Tablo 3.3.'de TÜİK'in 2020-2022 yılları arasında tarım ve tarım dışı sektörler bazında istihdam edilenlerin işteki durumlarına ait veriler verilmiştir. Bu verilere göre tarım sektöründe kadınlar büyük bir kısmı ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. 2022 yılı verilerine göre tarım sektöründe kadınların yaklaşık %77'si ücretsiz aile işçisi olarak çalışırken bu oran erkeklerde %19,15'tir. Bu oran tarım dışı sektörde ise her iki cinsiyet içinde oldukça düşüktür. Bu durum kadınların tarım sektöründe tarım dışı sektöre göre daha fazla gelir eksikliği yaşadıklarını ve bu bağlamda yoksullaştıklarını göstermektedir.

Tablo 3.3. İstihdam edilenlerin işteki durumu (Bin Kişi)

	Tarım						Tarım dışı				
Yıl	Total	Ücretli i veya yevmi yeli	İşvere n	Kendi hesabı na	Ücrets iz aile işçisi		Total	Ücretli i veya yevmi yeli	İşvere n	Kendi hesabı na	Ücrets iz aile işçisi
Erkek											
2020	2820	406	49	1 789	575		15576	12 548	988	1 784	257
2021	2901	411	65	1 837	588		16891	13 509	1 080	2 007	295
2022	2822	414	57	1 812	540		17996	14 232	1 154	2 305	305
Kadın											
2020	1917	196	5	181	1 535		6 382	5 543	136	522	181
2021	2047	220	5	211	1 612		6 958	5 996	169	592	200
2022	2043	231	2	237	1 573		7 891	6 811	161	673	246

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2023

Kırsal kesimde geçimlik üretim, geniş bir yelpazede yer alan bir üretim biçimidir. Bu üretim, genellikle aile emeğiyle gerçekleştirilen ancak genellikle "ev işi" olarak nitelendirilen faaliyetleri içermektedir. Bu faaliyetlere örnek olarak salça ve bulgur gibi gıda maddelerinin hazırlanması, hayvan bakımı, ev eşyalarının (yorgan, kilim vb.) yapımı gösterilebilir. Bu tür işler, kırsal alandaki kadınlar tarafından genellikle tarımsal üretim faaliyetlerine ek olarak yerine getirilmektedir. Örneğin, kadınlar tarımsal üretimde doğrudan bulunmasalar bile, aile içindeki üretim ve yeniden üretim süreçlerinde önemli bir rol oynarlar. Bu faaliyetler, ailenin günlük yaşamını sürdürebilmesi ve kırsal kesimdeki ekonomik dengenin korunabilmesi için önemlidir. Özbay'ın (1984) belirttiği gibi, bu tür işler genellikle kadınlar tarafından üstlenilir. Bu durum, kırsal kesimde kadınların sadece tarım alanında değil, aynı zamanda ev işleri ve geçimlik üretimle de yoğun bir şekilde ilgilendiklerini göstermektedir. Kısaca, kırsal alanda kadınlar çok çeşitli faaliyetleri (bitkisel üretim, hayvansal üretim, hane içi işler, bakım işleri, geçimlik üretim gibi) bir arada yürütmektedirler (Özbay'dan akt. Alkan, 2015:21).

Avşar'a göre gelişmekte olan ülkelerde kırsalda yaşayan kadınların ortak özellikleri şu şekildedir; kırsaldaki birçok kadının, üretim alanlarına sahipliği ve ürettiklerinin parasal karşılığı sınırlıdır. Kadınların üretimdeki katkıları genellikle görmezden gelinir veya düşük ücretlendirilir. Kadınlar, ev işlerinin yanı sıra tarladaki işlerle de ilgilenmektedir. Yaşamları sabah erken saatlerde başlar ve gece geç saatlere kadar devam eder. Aynı işi yapmalarına rağmen, tarımda kadınların ücretlendirilmesi erkeklere kıyasla daha düşüktür. Kadınlar, daha ucuz emek oldukları, daha iyi disipline edilebildikleri ve işverenler için esnek bir işgücü oldukları için tercih edilmektedir. Kadınlar çalıştıkları işlerde sözlü ve cinsel tacize maruz kalabilmektedir. İşverenler tarafından daha kolay işe alınıp çıkarıldıkları için esnek işgücü olarak görülmektedir (Atay Avşar, 2013:8).

Türkiye'de, geleneksel düşüncelerin hüküm sürdüğü bir ortamda, toplumsal faaliyetlerde kadın ve erkek arasında belirgin bir iş bölümüne dayanan ataerkil bir yapı öne çıkmaktadır. Özellikle kırsal bölgelerde, yaş, cinsiyet gibi faktörlere bağlı olarak kurulan hiyerarşik düzende, yaşlı erkekler en üstte yer alarak söz sahibi olmaktadır ve genç kadınlar karar alma süreçlerinde etkin bir rol oynama şansına sahip değildirler. Bu durum, kadınların özellikle kırsal kesimde sosyal katılımlarını ve söz haklarını kısıtlamaktadır. (KSGM, 2011)

Türkiye'de kentsel alana yönelen göçte göç edenlerin daha ziyade gençler ve erkeklerden oluşması kırsal alandaki kadınların üzerindeki yükü artırmıştır. Bu durum, kırsal alanlarda çalışma saatlerinin büyük bir kısmının kadınlar tarafından karşılanmasına ve "feminizasyon" sürecine yol açmaktadır. Genç nüfusun şehirlere göç etmesi, kadınları yaşlı aile üyeleriyle birlikte yaşamaya ve bakım görevini üstlenmeye zorlamaktadır. Ulusal politikaların kırsal alanda yaşayan kadınları yeterince gözetmemesi de bir sorun teşkil etmektedir. Bu bağlamda kırsal kadınlar için daha etkili politikaların oluşturulması, sosyal güvenlik, eğitim ve istihdam olanaklarının artırılması gerekmektedir (Esen,2013:117-119).

Türkiye'de kırsal bölgelerdeki kadın yoksulluğunu etkileyen ana etmenler düşük eğitim düzeyi, zorlayıcı çalışma koşulları, sosyal güvenlik eksikliği, örgütlenme zorlukları ve mal/gelir dağılımındaki eşitsizliklerdir (Eştürk ve Kılıç, 2016;148). Yine, 2019 yılında yapılmış olduğu bir araştırmaya göre Türkiye'de kır özelinde tek boyutlu yoksulluk değerine göre hanelerin %25'i yoksul iken çok boyutlu yoksulluk değerine göre hanelerin yarısından fazlasının yoksul olduğu

saptanmıştır. Kırsal alanda hanelerin çok boyutlu yoksulluklarına neden olan göstergeler ise kayıt dışı çalışma, sağlık problemleri ve finansal problemlerdir (Öztornacı ve Şengül, 2019:205).

Literatürde kırsal alanda kadının sosyo-ekonomik konumu ve yoksulluğunu inceleyen çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bunlardan biri Kutlar ve diğerlerinin 2013 yılında Burdur ilinde süt sığırı yetiştiriciliğinde kadınların iş gücüne ve kararlara katılım düzeyini etkileyen faktörler üzerine yapmış olduğu araştırmadır. Bu araştırmaya göre, kadınların bu sektörde yoğun olarak işgücüne katılım gösterdiği gözlemlenmiştir. Ancak kadınların gelir getirici bir işte çalışmalarına rağmen elde ettikleri geliri genellikle eşleriyle paylaşmadıkları ve harcama tasarrufuna sahip olmadıkları belirlenmiştir. Kadınlar, aile içinde huzursuzluk yaratmamak adına genellikle karar alma süreçlerine katılmaktan ziyade, kararlarda etkili olmamayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, araştırmada kadınların süt sığırı yetiştiriciliği faaliyetine katılımının yanı sıra bitkisel üretim faaliyetinin birçok aşamasında da yer aldığı tespit edilmiştir. Kadınların süt ürünleri yapımı, sağım işi, ahır temizliği ve yem verme gibi faaliyetleri büyük oranda üstlenmişlerdir. Ancak, kadınların genellikle tarımsal kooperatiflere üye olmadıkları, bu konuda bilgilendirici eğitimlere ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre, kadınların sosyo-ekonomik durumları ne kadar iyileştirilirse, aile içindeki rolleri de o oranda yükselmektedir (Kutlar ve diğerleri, 2013:29-31). Bu araştırma bağlamında kırsal alanda yaşayan kadınların tarım ve hayvancılık alanında işgücü bakımından aktif oldukları gözlenmiş ancak gelir getirici bir işte çalışsalar bile elde edilen geliri eşlerine sormadan istediği gibi harcama tasarrufuna sahip olmadıkları ortaya konmuştur. Bu durum kadını ücretsiz aile işçisi konumuna sokmakta ve kadının emeğini değersizleştirmektedir.

Avşar'ın 2013 yılında Hatay ilinde kırsal alanda kadınların cinsiyete dayalı işgücüne katılımlarını toplumsal değişim açısından ele aldığı bir diğer araştırmada, Kırsaldaki evli kadınlar genellikle eğitim olanaklarından mahrum bırakıldığı belirtilmektedir. Ev içinde ücretsiz emek harcamalarının farkında olmadan, kendilerini "ev hanımı" olarak tanımlayarak yaşam sürdürdükleri ifade edilmektedir. Evli kadınlar, istihdam, işgücü ve zaman kullanımı açısından çoğunlukla günlük ev işleri ve çocuk bakımına odaklanmaktadır. Çocuk bakımı, yemek hazırlama ve temizlik, kadınların günlük yaşamlarında en çok zaman ve emek harcadıkları

faaliyetlerdir. Tarımsal faaliyetlerde ise kadın emeği, ekim-dikim, çapa, sulama, yabancı otların ayıklanması ve hasatta yoğunlaşmaktadır. Kadınların davranışları, ataerkil toplum tarafından belirlenen cinsiyet rolleri ve etnik yapı tarafından şekillendirilmiştir. Kadınlar, etnik kökenleri tarafından belirlenen "çok çocuk yap" emri nedeniyle erken evlenmeye ve eğitimden mahrum bırakılmaya zorlanmıştır. Bu bağlamda Kamusal alanda istihdam edilememeleri, eğitimden mahrum bırakılmaya bağlanmıştır. Değişen yaşam koşulları içinde, kadınlar kız çocuklarının eğitimini desteklemekte, ev işleri ve çocuk bakımı gibi geleneksel rolleri sorgulamakta ve özgürlük istemektedir. Ancak, öğretilmiş cinsiyet rollerinden kaynaklanan endişeler, çalışan kadınların aile ve çocukları ihmal etme korkusunu içermektedir. Araştırmaya göre, incelenen köylerde tarımın kırsal kalkınma açısından önemli bir geçim kaynağı olmaktan çıktığı ifade edilmekte ve bu durum, neoliberal politikaların etkisiyle ilişkilendirilmektedir. Bu bakımdan, kadınların kırsal yaşamda ve tarımsal faaliyetlerde üstlendikleri rollerin karmaşıklığına, cinsiyet rollerindeki değişimlere ve toplumsal dinamiklere dair önemli bir bakış sunmaktadır (Avşar, 2013:138-140).

Alkan'ın 2015 yılında tarım sektöründe kadın emeği üzerine, Çarşamba ovası özelinde yapmış olduğu bir araştırmada, kadınlar, genellikle ev içi işler, hayvan bakımı ve emek yoğun tarımsal faaliyetlerde, özellikle sebze üretiminde aktif bir şekilde çalışmaktadır. Erkekler ise genellikle mekanize ve kamusal alanla ilişkili pazarlama gibi işleri üstlenmektedir. Kadınlar, emek yoğun ve genellikle mekanizasyonun olmadığı üretim aşamalarında daha düşük ücretle çalışmaktadır. Ücret ayrımcılığı, kadın ve erkeklerin aynı işi yapmalarına rağmen erkeklerin daha yüksek ücret almasına neden olmaktadır. Kadınların mülkiyet hakları sınırlıdır, genellikle miras payları erkek kardeşlere geçmektedir. Kadınlar, üretim ve gelirle ilgili kararlarda sınırlı bir katılıma sahiptir ve genellikle ev ve çocuklarla ilgili kararlarda etkili olabilmektedir. Kadınlar genellikle ücretsiz aile işçisi olarak çalışmakta ve sosyal güvenceleri sınırlıdır. Çarşamba Ovası'nda hüküm süren ataerkil yapı, kadınların emeği, mülkiyeti ve karar alma süreçlerindeki konumlarını belirlemektedir. Miras, mülkiyet ve ücretlerdeki cinsiyet ayrımcılığı gibi unsurlar bu ataerkil yapıyı göstermektedir (Alkan, 2015: 185-191).

Karagöz'ün kırsal alanda kadının 2010-2016 yılları arası genel görünümünü incelediği bir araştırmada kırsal alandaki kadınların yoksulluğunu ve işgücüne katılımlarını etkileyen temel faktörün, düşük eğitim düzeyi olduğu gözlemlenmiştir.

Belirtilen yıllarda yapılan araştırmalar, eğitim seviyesinin artmasıyla yoksulluğın azaldığını ve istihdamın arttığını göstermektedir. Kadınların eğitim seviyelerinin yükseltilmesi, sadece işgücü piyasasında değil, aynı zamanda ülke ekonomisi için uzun vadeli fayda sağlayacağı ifade edilmiştir (Karagöz ve Karagöz, 2018:87).

2020 yılında yapılan bir araştırmaya göre, kadın yoksulluğu kavramının sadece gelir yoksulluğunu değil, kadınların eğitim, sağlık ve iş hayatında karşılaştığı çeşitli zorlukları da içerdiği vurgulanmıştır. Özellikle Türkiye'deki kırsal bölgelerde, düşük eğitim seviyeleri, cinsiyet ayrımcılığı, düşük gelir, şiddet, sosyal dışlanma ve eşitsizlik gibi faktörlerle kadın yoksulluğunun daha belirgin olduğu ifade edilmiştir. Dünya genelinde, yoksul kadınların en önemli sorununun gelir getirecek bir işe sahip olamamaları olduğu belirtilmiştir. Bu durumun temel nedenleri arasında ocuk bakımı ve ev işlerinin kadınlara atfedilmesi, eğitimsizlik ve sosyal hayattan mahrumluk gösterilmiştir. Bu eşitsizliklerin, cinsiyetler arası gelir eşitsizliğine ve aile içinde negatif gelir dağılımına neden olduğu vurgulanmıştı. Bunun yanında ekonomisi zayıf ve şariat kanunlarıyla yönetilen ülkelerin kadınları sosyal hayattan uzak tuttuğu ifade edilmiştir. Araştırmada mikrokredi projelerinin kadınları ekonomik olarak güçlendirdiği ve istihdamı artırdığı belirtilmiştir. Sonuç olarak, mikrokreditinin yoksullukla mücadelede olumlu etkiler yarattığı ve Türkiye'de de kadınların ekonomik güçlenmesine katkı sağladığı ifade edilmiştir (Zeynalova, 2020: 104- 106). Bunun yanında literatürde mikro kredi uygulamalarına eleştirel yaklaşan çalışmalarda bulunmaktadır. Bu kapsamda mikro kredi uygulamaları kadın yoksulluğu açısından kısa vaadeli çözüm sunmaktadır. Faiz oranlarındaki artışlar, geri ödemede yaşanan sorunlar kadınların yoksulluk durumunu negatif anlamda da arttırabilmekte, özellikle tarım gibi sektörlerde hasat durumundaki belirsizlikler kadınları olumsuz anlamda etkilemektedir. İlaveten mikro kredi uygulamaları sadece ekonomik anlamda yarar sağlamakta, yoksulluğun temelinde yatan sosyal ve kültürel nedenleri ele almada yetersiz kalmaktadır (Güzel, 2011: 93).

Aysel Eskici'nin 2023 yılında Gaziantep iline bağlı 9 ilçede tarımda aktif olarak çalışan kadınların yaşadığı zorluklar üzerine yapmış olduğu araştırmada, Tarım sektöründe çalışan kadınların çoğunluğunun sosyal güvenlik sistemine kayıtlı olmadığı gözlemlenmiştir. Bu durum genç nüfusun köyleri terk etmesine neden olmaktadır. Tarımsal retimde yaşlı nüfusun daha fazla yükü üstlendiği ve işlerin yürütülemediği belirtilmektedir çalışmaya katılan kadınlar, tarımsal üretimin bitme

noktasına yaklaştığını ve devletin kadınlar lehine Sosyal Güvenlik Primlerini desteklemesi durumunda kırsalın canlanacağını ifade etmektedir. Tarım sektöründeki kadınların sosyal güvenlik sistemi dışında kalmalarının sebepleri arasında düşük gelir, yüksek primler, ödemelerin gecikmesi gibi faktörler yer almaktadır. Bu durum, kadınların sosyal güvenlik avantajlarından yeterince faydalanamamalarına neden olmaktadır. Ziraat odalarının, tarım sektöründe çalışan kadınların kayıtlı istihdamına yönelik olumlu bir yaklaşıma sahip olduğu belirtilmiştir. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltmaya yönelik olumlu adımların atılabileceğini göstermektedir. Çalışma katılımcıları, devlet politikalarının tarım sektöründeki kadınların sosyal güvenlik sistemine entegrasyonunu desteklemesi gerektiğini ve kadın kooperatiflerine daha fazla destek sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca, tarımda çalışan kadınlar için özel desteklerin ve düzenlemelerin yapılması önerilmiştir (Eskici, 2023:111).

Yukarıda belirtilen araştırma bulgularından hareketle Türkiye’de kırsal alanda kadın yoksulluğunun çeşitli faktörlerin etkisi altında ortaya çıkan çok boyutlu bir sorun olduğu ifade edilebilir. Eğitim eşitsizliği, kırsal alandaki altyapı yetersizlikleri, toplumsal normlar ve ataerkil yapı gibi etkenler, kadınların kırsal alanda güçlenmesinin ve ekonomik hayata dahil olmasının önünde engel oluşturmakta, kadınları yoksulluğa mahkûm etmektedir. Türkiye’de kırsal alanda istihdam yaratan başlıca sektörün tarım olması da kadınlar için bir dezavantajdır çünkü Türkiye’de tarımda kadınlar büyük ölçüde ücretsiz ve güvencesiz istihdam edilmektedir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde yapılan alan araştırması ile Ayvacık ilçesinde kırsal alanda kadın yoksulluğuna dair elde edilen bulgular açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, öncelikli olarak araştırma alanı hakkında bilgilendirme yapılmış, ardından araştırmada kullanılan yöntem, kapsam ve sınırlılıklar açıklanmıştır. Daha sonra araştırma ile elde edilen bulgular sosyo-demografik bulgular ve ekonomik & yoksulluğa ilişkin bulgular şeklinde ayrıştırılmış ve her biri ayrı alt başlıklarda irdelenmiştir.

4.1. Araştırma Alanı Hakkında Bilgi

Araştırma alanı olan Ayvacık ilçesi, Samsun ili sınırları içinde yer alan, orta nüfuslu ve kırsal yerleşmenin yoğun olduğu küçük ilçelerden biridir. Ayvacık ilçesi il merkezine 62 km uzaklıkta Canik dağlarının kuzey eteklerinde yer almaktadır. Bölgede arazinin meyilli olması sebebiyle tarımsal üretim oldukça sınırlıdır. Çiftçi kayıt sistemindeki verilerine göre Ayvacık ilçesinde toplam tarım alanı 104.723,623 dekadır (İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü Kayıtları, 2023). Bu bağlamda bölgede yoğunluklu olarak fındık, mısır, arpa ve buğday üretimi mevcuttur. Bölgede Suat Uğurlu ve Hasan Uğurlu baraj gölleri bulunmaktadır. 1970’li yıllarda başlanılan baraj inşası nedeniyle ilçede inşaat sektörü gelişmiştir. Ekolojik turizm potansiyeline sahip olan Ayvacık ilçesi, Türkiye’de suni göller arasında içerisinde bir adaya sahip olan tek bölge olma özelliği taşımaktadır (Samsun İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2023).

İlçenin ekonomik gelişmişlik düzeyine bakıldığında ise İlçenin Samsun ilindeki ilçeler arasında 5. düzey gelişmişlik sırasında olduğu görülmektedir. Nüfus açısından değerlendirildiğinde Ayvacık ilçesinin 2023 yılı itibarıyla toplam nüfusu 21.090’dır. Bu rakamın 11.117’si erkek, 9.973’ü kadındır (TÜİK, 2023). Ayvacık ilçesi bünyesinde toplam 43 mahalleyi barındırmaktadır. Bu mahalleler arasında araştırma alanını 3 mahalle oluşturmaktadır. Bunlar; Orhangazi, Keskinoglu ve Eyüpsultan mahalleleridir. Orhangazi ve Eyüpsultan mahalleleri ilçe merkezinde yer alırken, Keskinoglu mahallesi ise ilçe merkezine yakın konumda yer almaktadır.

4.1.1. Orhangazi Mahallesi

Araştırma alanında bulunan Orhangazi Mahallesi ilçe merkezinde yer almaktadır. Mahallenin toplam nüfusu 2023 yılı itibariyle 1324 kişidir, ilgili nüfusun 641'i kadın, 683'ü ise erkektir. Mahallede Kaymakamlık, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü ve Ziraat Odası mevcuttur (AKK, 2024). Mahallede yaşayanların iş kolları çeşitlidir. Bir kısmı esnaflık ve ticaretle uğraşmakta, bir kısmı ise memur ve işçi statüsünde çalışmaktadır. Orhangazi Mahallesi ilçe merkezinde bulunması sebebiyle diğer mahallelere kıyasla tarımsal arazisi sınırlı bir mahalle konumundadır. Bu bağlamda çiftçi kayıt sistemine göre mahallede bulunan toplam tarım alanı 362,463 dekadır. Bu büyüklüğün %30'a yakınının (106,247 dekar) kadınların mülkiyetinde olduğu öğrenilmiştir. Mahallede bulunan toplam ekili alan miktarı ise 168,482 dekarken, fındık arazisi büyüklüğü 134,337 dekadır. Mahallede fındık arazisinin yaklaşık %10'unun kadınların mülkiyetinde olduğu tespit edilmiştir (İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü Kayıtları, 2023).

4.1.2. Eyüpsultan Mahallesi

Çalışma alanında bulunan Eyüpsultan Mahallesi, ilçe merkezinde bulunan mahallelerden biridir. Mahallenin toplam nüfusu 2023 yılı itibariyle 1,386 kişidir, ilgili nüfusun 702'si kadın, 684'ü ise erkektir. Mahallede üç lise, bir ortaokul, iki ilkokul, bir anaokulu, Yatılı Bölge Okulu, Halk Eğitim Merkezi, Hastane, Sağlık Ocağı, İlçe Emniyet Amirliği, İlçe Jandarma Komutanlığı ve Belediye bulunmaktadır (AKK, 2024; MEB, 2024). Bu mahallede resmi kuruluşların yoğun olması nedeniyle çoğunlukla memurlar ikamet etmektedir. Eyüpsultan mahallesi ilçe merkezinde bulunan bir diğer mahalle olması sebebiyle civar mahallelere kıyasla tarımsal arazi oranı kısıtlıdır ancak Orhangazi mahallesine oranla tarımsal alanı fazladır. Bu bağlamda çiftçi kayıt sistemine göre mahallede bulunan toplam tarım arazisi 403,536 dekarken toplam fındık arazisi miktarı 239,03 dekadır. Bu kapsamda toplam tarım arazisinin %20'si (75,884 dekar) ve toplam fındık arazisinin %22'si (52,624 dekar) kadınların mülkiyetinde bulunmaktadır (İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü Kayıtları, 2023).

4.1.3. Keskinöglü Mahallesi

İnceleme alanında bulunan Keskinöglü Mahallesi, ilçe merkezine 4 km uzaklıkta bulunan kırsal bir mahalledir. Mahallenin toplam nüfusu 2023 yılı itibariyle 612 kişidir, ilgili nüfusun 299'u kadın, 313'ü erkeklerden oluşmaktadır. Mahallede elektrik şebekesi mevcut iken su şebekesi son birkaç yıl içerisinde faaliyete geçirilmiştir. Mahallede herhangi bir sağlık kuruluşu bulunmazken bir ilköğretim okulu mevcuttur (AKK, 2024). Keskinöglü mahallesinin ekonomisi tarıma dayalıdır ve nüfusun temel geçim kaynağı tarımdır. Bunun yanında inşaat sektörü istihdamda öne çıkan bir sektördür. Çiftçi kayıt sistemine göre Keskinöglü mahallesinin toplam tarım arazisi büyüklüğü 2,695,000 dekarken bu alanın %90'ını fındık arazisi oluşturmaktadır. Bu bağlamda toplam tarım alanının %15'inin (397,836 dekar) ve toplam fındık arazisinin %15'inin (361,866 dekar) mülkiyeti kadınlara aittir. Keskinöglü mahallesinde mısır üretimi mevcutken diğer iki mahallede mevcut değildir. Bunun sebebi Keskinöglü mahallesinde hem tarım arazisinin fazla olması hem de mahallede hayvansal üretimin yaygın olmasıdır (İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü Kayıtları, 2023).

4.2. Araştırmanın Yöntemi, Kapsamı ve Sınırlılıklar

4.2.1. Araştırmanın Yöntemi

Kırsal alanda kadın yoksulluğunu irdeleme hedefiyle gerçekleştirilmiş ve odak noktasına kadını almış bu alan çalışmasında kullanılan yöntem karma yöntemdir. Sosyal bilimlerde karma yöntem hem nicel hem de nitel araştırma tekniğini içeren bir yöntem olarak ön plana çıkmıştır. Bu çalışmada da nicel araştırma yöntemlerinden olan anket ve nitel araştırma tekniklerinden olan mülakat ve gözlem tekniklerinden faydalanılmıştır. Kadınlara ilişkin büyük ölçüde sayısal veriler olan nicel veriler; yaş, eğitim alınan yıl, evlilik yaşı gibi anket yöntemiyle elde edilmiş, bunun yanında yarı-yapılandırılmış bir görüşme formu yardımıyla kadınlara ilişkin diğer veriler nitel araştırma yöntemlerinden mülakat ve gözlem teknikleri vesilesiyle toplanmıştır. Araştırma alanında kadınlar ile kendi doğal ortamlarında yüz yüze görüşülmüş, anket/ görüşme formları daha ziyade araştırmacı tarafından doldurulmuştur. Katılımcıların izninin olduğu durumda bazı görüşmeler ise ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Altını çizmek gerekir ki, araştırma alanında bazı kadınlar kendileri ve ailelerine ilişkin ekonomik bilgiler (borçluluk durumu, mülkiyet durumu gibi)

verdikleri gerekçesi ile seslerinin ses kayıt cihazına kaydedilmesini istememiştir. Dolayısıyla ilgili kadınlara ait görüşme formları ilave notlar alınmak suretiyle araştırmacı tarafından doldurulmuştur. Görüşmeler başlamadan önce araştırmacı tarafından katılımcılara araştırmanın amacını açıklayan 10 dakikalık bir bilgilendirme de yapılmıştır. Araştırma alanında araştırmacı gözlem yönteminden de faydalanmış, kadınları yaşadıkları mekanlarda inceleme şansını elde etmiştir. Kadınlarla sohbet tarzında yapılan mülakatlar ve gözlem teknikleri sayesinde kadın yoksulluğunu tetikleyen, önceden öngörülmemiş faktörler ve beklenmedik gerçekler gün ışığına çıkarılmaya çalışılmıştır. Ankete ve mülakata katılacak bireylerin belirlenmesinde sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan örneklem yöntemlerinden biri olan kartopu örneklem yöntemi kullanılmıştır. Kartopu örneklem ya da diğer adıyla zincirleme örneklem, diğer örneklem türlerine göre yapılması kolay, az planlama gerektiren ve ekonomik olan bir örnekleme türüdür. Bu nedenle sosyal bilimlerde araştırma yöntemlerinde tercih edilir. Kartopu örnekleme yöntemi araştırmanın yapılacağı bireylerden biriyle iletişime geçmekle başlamaktadır. Daha sonra iletişime geçilen bireyin önerdiği diğer bireylerle temas kurulur. Süreç aynı şekilde diğer bireyler içinde ilerler. Bu kapsamda örneklem daha hızlı ve pratik bir şekilde istenilen büyüklüğü getirilebilir. Bu sayede örneklem kartopu etkisiyle çoğalarak büyümektedir (Neuman, 2017: 324).

4.2.2. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Çalışmanın evrenini Samsun İli Ayvacık İlçesinde yaşayan kadınlar oluştururken, çalışmanın örneklemi söz konusu ilçedeki 3 mahallede yaşayan 80 kadını kapsamaktadır. Çalışma çerçevesinde gerçekleştirilen anket ve mülakatlar Samsun İli Ayvacık İlçesinin Keskinöğlü, Orhangazi, Eyüpsultan mahallelerini kapsamaktadır. Bu çalışma kapsamında Keskinöğlü mahallesinden 45, Eyüpsultan mahallesinden 20 ve Orhangazi mahallesinden 15 kadın anket ve mülakatlara katılım sağlamış ve elde edilen bulgular araştırma kapsamında incelenmiştir.

Orhangazi ve Eyüpsultan mahalleleri ilçe merkezinde konumlanmış mahallelerdir. Keskinöğlü mahallesi ise ilçe merkezinin yakınında konumlanmış, oldukça dağlık ve özellikle fındık arazisinin yoğun olduğu bir mahalledir. Dolayısıyla araştırmada İlçe geneli ile ilgili doğru bilgiye ulaşabilmek için merkezde konumlanmış mahalleler yanında dağlık alanda konumlanmış bir mahallelerde incelenmeye çalışılmış, bu sayede İlçedeki kadın yoksulluğu olgusu çok boyutlu

olarak irdelenmeye gayret edilmiştir. İlçe merkezine yakın konumda bulunan Keskinöglü mahallesi her ne kadar mahalle sıfatı ile anılıyor olsa da söz konusu yerleşim yerinin sosyo-ekonomik yapısı daha ziyade köy yapısı ile örtüşmektedir. Yani ilgili yerleşim yerinin temel iktisadi faaliyeti bitkisel ve hayvansal üretimdir. İlgili alanda hayvansal gıda üretimi, geçimlik sebze, fındık ve mısır üretimi yoğunluktadır. Eyüpsultan ve Orhangazi mahallerinde ise tarım sektörü dışında farklı geçim kolları da mevcuttur. Bitkisel üretim anlamında Eyüpsultan ve Orhangazi mahallerinde fındık üretimi yaygın iken, geçimlik sebze üretimi minimum düzeydedir. Eyüpsultan ve Orhangazi mahalleleri Keskinöglü mahallesine kıyasla ulaşım imkanlarının daha kolay olduğu bölgelerdir. Araştırma dönemi 2023 yılının Temmuz, Ağustos, Eylül aylarını kapsamaktadır.

4.3. Sosyo-demografik Bulgular

Bu bölümde katılımcıların sosyo demografik özellikleri yaş, medeni durum, evlilik yaşı, çocuk sayısı, eğitim durumu, yapılan iş, hanede yaşayan birey sayısı, çocuklarla ve haneye ilgili kararlara katılım düzeyi, şiddete uğrama durumu, boş zaman durumu detaylarında ele alınmaya çalışılmıştır.

Araştırma alanında görüşülen en genç kadın 20 yaşında, en yaşlı kadın 79 yaşındadır. Katılımcıların yaş ortalamasının 41,82 olduğu saptanmıştır. Görüşülen kadınların yaş aralıkları detaylı olarak Tablo 4.1’de izlenebilmektedir. Orhangazi mahallesinde kadınların yaş ortalamasının diğer iki mahalleye kıyasla daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kadınların yaş aralıkları Keskinöglü mahallesinde 25-34 ve 45-54, Eyüpsultan mahallesinde 25-34, Orhangazi mahallesinde ise 45-54 aralığında yoğunlaşmaktadır.

Tablo.4.1. Yaş Aralığı

Yaş aralığı						
Değişken	18-24	25-34	35-44	45-54	55 ve üzeri	Total
Frekans	10	19	18	18	15	80
Yüzde (%)	12,5	23,75	22,5	22,5	18,75	100

Araştırma alanında görüşülen kadınların büyük çoğunluğu (61 kadın) evlidir. Bu bağlamda Keskinöglü mahallesinde 35 evli, 7 bekar ve 3 dul kadın katılımcı, Orhangazi mahallesinde 11 evli, 3 bekar ve 1 dul kadın katılımcı, Eyüpsultan mahallesinden ise 15 evli, 4 bekar ve 1 dul kadın katılımcı bulunmaktadır. Üç mahallede de evli kadın katılımcı oranı yüksektir. (Tablo.4.2.)

Tablo.4.2. Medeni durum

Medeni Durum				
Değişken	Evli	Bekar	Dul	Total
Frekans	61	14	5	80
Yüzde (%)	76,25	17,5	6,25	100

Araştırma alanında görüşülen kadınların evlilik yaşı büyük ölçüde 18-24 yaş aralığında yoğunlaşmaktadır. İlgili durum üç mahalle için de geçerlidir. Görüşülen kadınların evlilik yaşı en az 15 iken, en fazla 29'dur. Orhangazi Mahallesi 18 yaş altı evlilik oranının, Eyüpsultan mahallesi ise 25 yaş üzeri evlilik oranının en yüksek olduğu mahalledir. (Tablo.4.3.)

Tablo.4.3.Evlilik yaşı

Evlilik Yaşı				
Değişken	18 altı	18-24	25 ve üzeri	Total
Frekans	8	52	6	66
Yüzde (%)	12,12	78,79	9,09	100

Araştırma alanında görüşülen kadınların sahip oldukları çocuk sayısı 1 ile 8 arasında değişkenlik göstermektedir. Ağırlıklı olarak ise 3 çocuğa sahip olma oranı yüksektir. Görüşülen kadınların çocuk sayısı detaylı olarak Tablo 4.4'te verilmiştir. Keskinöğlü mahallesinde kadınların ağırlıklı olarak 2 ve 3 çocuğa, Orhangazi mahallesinde 4 çocuğa, Eyüpsultan mahallesinde ise 3 çocuğa sahip oldukları belirlenmiştir. 5 ve üzeri çocuğa sahip olan katılımcıların tamamı Keskinöğlü mahallesinde ikamet etmektedir.

Tablo.4.4. Çocuk Sayısı

Çocuk sayısı									
Değişken	1 tane	2 tane	3 tane	4 tane	5 tane	6 tane	7 tane	8 tane	Total
Frekans	6	12	22	12	4	1	1	2	60
Yüzde (%)	10	20	36,66	20	6,67	1,67	1,67	3,33	100

Araştırma alanında görüşülen kadınların büyük kısmı ilkokul mezunudur. İncelenen kadınların %8,75'i sadece okur yazardır, ilgili kadınlar yetişkinlik

döneminde gittikleri, “gece/akşam okulu” olarak ifade edilen okuma-yazma kurslarına giderek okuryazar olduklarını ifade etmişlerdir. İlkokul ve altı eğitim düzeyinin oranının en yüksek (%60) olduğu mahalle Keskinöglü mahallesiyken yüksek okul ve üzeri mezunu oranının en yüksek (%40) olduğu mahalle Eyüpsultan mahallesidir. Keskinöglü mahallesi geçmişte yakın mesafede okulun bulunmaması, yolun olmaması gibi alt yapı yetersizliklerinin söz konusu olduğu bir yerleşim alanıdır. Söz konusu yetersizlikler bölgede kadının eğitim seviyesini düşürmektedir. Bunun yanında bölgede hâkim olan ataerkil yapı nedeniyle kız çocuklarının yeterince eğitim alamadığı da tespit edilmiştir. Eyüpsultan mahallesi ise ilçe merkezinde bulunması ve resmi kuruluşlara ev sahipliği yapan bir konumda olması nedeniyle yoğunlukla memurların ikamet ettiği bir mahalledir. Bu nedenle Keskinöglü mahallesinde eğitim seviyesi oldukça düşükken Eyüpsultan mahallesinde diğer mahallelere kıyasla eğitim seviyesi yüksektir. (Tablo.4.5.)

Tablo.4.5. Eğitim durumu

Eğitim Durumu						
Değişken	Okuryazar değil	Okuryazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Yüksek okul ve üzeri
Frekans	9	7	27	7	16	14
Yüzde (%)	11,25	8,75	33,75	8,75	20	17,5

Araştırma alanında görüşülen kadınların meslek grupları irdelendiğinde kadınların ağırlıklı olarak tarımla uğraştığı ancak kendilerini ev hanımı olarak tanımladıkları saptanmıştır. Tarım dışı bir sektörde ücret karşılığı çalışan kadınların sayısı 16’dır, meslek grupları ise çeşitlilik göstermektedir. Bu kapsamda araştırma alanında tarım dışı sektörde çalışan kadınların meslek grupları şu şekildedir: Dış Hekimi, Hemşire (3 kadın), Mühendis, Mimar, Din görevlisi, Memur, Terzi, Büro personeli, Çocuk bakıcısı (2 kadın), Esnaf (3 kadın), Network marketing. Keskinöglü mahallesinde görüşülen kadınların %91’i tarımla uğraşmaktadır. Orhangazi mahallesinde görüşülen kadınların çoğunluğu ev hanımı iken yaklaşık üçte biri (%33) özel sektör çalışanıdır. Eyüpsultan mahallesinde görüşülen kadınların yarısı ev hanımı iken yarıya yakını (%45’i) kamu ve özel sektör çalışanıdır. Tarım dışı çalışan kadın oranının (9 kadın) ve meslek çeşitliliğinin en fazla olduğu mahalle Eyüpsultan mahallesidir. (Tablo.4.6.)

Tablo.4.6. Kadınların meslekleri

Meslek					
Değişken	Ev hanımı	Özel sektör	Kamu sektörü	Üniversite mezunu çalışmıyor	Öğrenci
Frekans	58	9	7	5	1
Yüzde (%)	72,5	11,25	8,75	6,25	1,25

Araştırma alanında görüşülen kadınların eşlerinin meslekleri incelendiğinde önemli kısmının (%50'sinin) inşaat sektöründe çalıştığı belirlenmiştir. Görüşülen kadınların eşlerinin yoğunlaştığı diğer meslekler memurluk (%22,95) ve esnaflıktır (%11,47). Bu üç meslek grubu dışında gerçekleştirilen diğer meslekler ise tamircilik, taksicilik, pazarlamacılık, mühendislik, vinç operatörlüğü ve tır şoförlüğüdür. Bu bağlamda Keskinöğlü mahallesinde inşaat sektöründe çalışan eş oranı yüksekken (%77), Orhangazi mahallesinde esnaf (%45), Eyüpsultan mahallesinde ise memur olarak çalışan eş oranı (%73,83) yüksektir.

Araştırma alanında görüşülen kadınların hane halkı büyüklükleri 1 ile 9 kişi arasında değişim göstermekle birlikte büyük ölçüde 4-6 kişi aralığında yoğunluk göstermektedir. Görüşülen kadınların hane halkı büyüklükleri detaylı olarak Tablo 4.7'de izlenebilmektedir. Keskinöğlü mahallesinin %70'e yakını 5'in üzerinde hane halkı büyüklüğüne sahipken diğer iki mahallede ise bu oran 4-6 kişi aralığında yoğunlaşmaktadır. Ek olarak 6 kişi ve üzeri hane halkı büyüklüğüne sahip olan katılımcıların tamamında hanede 3 kuşak bulunduğu saptanmıştır.

Tablo.4.7. Hane halkı büyüklüğü

Hane halkı büyüklüğü									
Değişken	1 kişi	2 kişi	3 kişi	4 kişi	5 kişi	6 kişi	7 kişi	8 kişi	9 kişi
Frekans	2	11	7	14	15	24	3	0	4
Yüzde (%)	2,5	13,75	8,75	17,5	18,75	30	3,75	0	5

Araştırma alanında görüşülen kadınların büyük çoğunluğunun çocuklarla ilgili kararlara katılım düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Görüşülen kadınların çocuklarla ilgili kararlara katılım düzeyleri detaylı olarak Tablo 4.8'de

izlenebilmektedir. Bu bağlamda çocuklarla ilgili kararlara katılımın düzeyinin düşük olduğunu belirten 6 katılımcının 5'i Keskinöglü mahallesinde olduğu görülmüştür.

Tablo.4.8. Çocuklarla ilgili kararlara katılım düzeyi

Çocuklarla ilgili kararlara katılım düzeyi						
Değişken	Çok yüksek	Yüksek	Orta	Düşük	Çok düşük	Total
Frekans	3	46	10	6	0	66
Yüzde (%)	4,55	69,70	15,15	10,60	0	100

Araştırma alanında görüşülen kadınların %50'den fazlasının haneyle ilgili kararlara katılım düzeylerinin yüksek ve çok yüksek olduğu görülmüştür. Görüşülen kadınların haneyle ilgili kararlara katılım düzeyleri detaylı olarak Tablo 4.9'da izlenebilmektedir. Bu bağlamda 3 mahallede de haneyle ilgili kararlara katılım düzeyi %50'nin üzerinde yüksek ve çok yüksektir. Haneyle ilgili kararlara katılım düzeyinin düşük olduğunu belirten 8 katılımcının 7'sinin Keskinöglü mahallesinde bulunduğu saptanmıştır.

Tablo. 4.9. Haneyle ilgili kararlara katılım düzeyi

Haneyle ilgili kararlara katılım düzeyi						
Değişken	Çok yüksek	Yüksek	Orta	Düşük	Çok düşük	Total
Frekans	5	38	29	8	0	80
Yüzde (%)	6,25	47,5	36,25	10	0	100

Araştırma alanında görüşülen kadınların 14'ü psikolojik ya da fiziksel şiddete uğradıklarını belirtmişlerdir. Psikolojik veya fiziksel şiddet görenlerin %71,42'si sadece psikolojik, %28,58'i ise her iki tür şiddeti deneyimlediğini belirtmiştir. Şiddet gören kadınların %64,28'i bir aile üyesi (baba veya erkek kardeş), %35,71'i ise eşi tarafından şiddete uğradığını ifade etmiştir. Şiddete uğrayan 14 kadının 12'si Keskinöglü, 2'si Eyüpsultan mahallesindedir.

Yıllardır şiddete uğruyorum hem kocamdan hem kocamın ailesinden. Daha önce çocuklarım küçüktü babamın evine dönüyordum ama beni ikna edip geri getiriyorlardı. Benim ailem de bana sahip çıkamadı. Böyle sahipsizim diye eltilerim de bana şiddet uyguladılar. Biri üzerime kaynar su döktü. Kayınvalideme yıllarca ben baktım. Ama onlarda bana sahip çıkmadılar şimdi çocuklarım büyüdü. Biri hemşire oldu diğeri mühendis oldu. Onlar bana sahip çıkıyorlar babalarına karşı beni savunuyorlar. Şu an da psikolojik tedavi görüyorum. Ama zamanında çok çektim. (Keskinöglü, 50 yaş)

Araştırma alanında görüşülen kadınların yarıdan fazlası (%56,25'i) boş zamanlarının olmadığını ifade etmiştir. Boş zamanını olduğunu belirten katılımcıların ise %31,42'si boş zamanlarında evde vakit geçirdiğini ve dinlendiğini, %25,71'i ise arkadaş/komşu/akrabayla vakit geçirdiğini, %25,71'i ise el işi/örgü yaptığını, %8,57'si ise kişisel gelişim ve gezilere katıldığını belirtmiştir. Keskinoglu ve Orhangazi mahallerinde görüşülen kadınların %40'tan fazlası, Eyüpsultan mahallesinde görüşülen kadınların ise %50'si boş zamanlarının olduğunu belirtmiştir.

Boş zamanım olmuyor, köy işi tükenmiyor ki, 50-60 yıldır köy işini bitiremedim ben. (Keskinoglu, 78 yaş)

Boş zamanım çok az oluyor. Onda da ya el işi yapıyorum ya da evde dinleniyorum. Yaptığım el işlerini satıyorum o da bana yan gelir oluyor. (Keskinoglu, 44 yaş)

Boş zamanım oluyor. Bağ bahçe yok, çocuk da yok, evde 3 kişiyiz. Ya komşulara gidiyorum ya da evde örgüyle, film/ diziyle oyalanıyorum. (Eyüpsultan, 59 yaş)

Araştırma alanında görüşülen kadınların yüzde 90'a yakını daha fazla eğitim almak istediklerini belirtmişlerdir. İnceleme alanında görüşülen kadınların daha fazla eğitim alamama nedenleri detaylı olarak Tablo.4.10.'da verilmiştir. Katılımcıların daha fazla eğitim alamama nedenleri çeşitlilik göstermektedir. Bu bağlamda katılımcıların büyük çoğunluğu yaşadıkları çevreye yakın okulun olmaması ve ataerkil düşünce yapısının bir yansıması olan kız çocuğu okumaz algısı sebebiyle daha fazla eğitim almaktan mahrum kaldıklarını belirtmiştir.

Tablo.4.10.Katılımcıların daha fazla eğitim alamama nedenleri

Değişken	İsteksizlik	Maddi İmkânsızlık	Ailenin izin vermeyişi (kız çocuğu okumaz algısı)	Yaşanılan çevrede okulun olmayışı/u zaklık	İş yükünün fazla olması	Evlilik	Hemen çalışmak istedim.
Frekans	2	8	18	19	4	12	3
Yüzde (%)	3,03	12,12	27,27	28,79	6,06	18,18	4,55

Keskinoglu mahallesinde daha fazla eğitim almak isteyen kadınların %30'u ailenin izin vermemesi nedeniyle, %28'i ise yaşadıkları çevrede okul olmaması nedeniyle okuyamadıklarını belirtmişlerdir. Eyüpsultan mahallesinde görüşülen kadınların %60'ı okuyamamalarındaki engelin kız çocuğu okutulmaz algısı olduğunu belirtirken Orhangazi mahallesindeki kadınların %60'ı da okulun uzaklığından

dolayı okuyamadıklarını ifade etmişleridir. Katılımcıların bu soruya ilişkin yanıtları şu şekildedir.

Okumak isterdim ama hem evde iş gücü var diye hem de evde bakıma muhtaç 2 hasta (annem ve babaannem) var diye okumamam izin vermediler. Hem evin hem de hastaların bakımını ben üstlendim. (Keskinoglu, 20 yaş)

Okumak isterdim fakat okutmadılar. Okula erkekler gider kızlar okumaz dediler. Ben de evde ev işlerine yöneldim. (Keskinoglu, 30 yaş)

Okumak isterdim ama evlendim, üniversiteyi de kazanmıştım oysa. Ailevi birkaç olay oldu bende kaçarak evlendim. Şimdi bir çocuğum var tekrar üniversiteyi kazanmak için çalışıyorum. Keşke önce okulumu bitirseydim bu konuda pişmanım. (Keskinoglu, 21 yaş)

Kimse oku demedi bende cahilliğimden okuyayım demedim. Sonra evlendim. 10 sene sonra eşim terk edip gitti. 2 çocukla tek başıma kaldım. Çalışıp para kazanacak bir durumum yoktu çünkü eğitimim yoktu. Biraz fındığımız vardı o da ucu ucuna yetti bazı seneler yetmiyordu bile sağdan soldan gelen yardımlarla çocukları büyüttüm şimdi onlar okusunlar diye çok uğraşıyorum. Ben okumamamın pişmanlığını çok yaşadım. (Keskinoglu, 52 yaş)

Okumayı isterdim ama imkânsızlık vardı. Yol yoktu, okul uzaktı. Okuyamadık.(Orhangazi,60 yaş)

Okumayı çok isterdim. Sınıfımın birincisi bendim. Okumaya çok hevesliydim. Ancak babaannem kız çocuğu okur muymuş dedi babamı okumamam konusunda ikna etti. Evde, tarlada iş gücü çoktu hep bana yaptırırdı. Dinlenmeye vakit bulamazdım. Sınıfımızda dersleri kötü bir erkek arkadaşım vardı. Bizim zamanımızda orta okulu okuyan memur oluyordu iş buluyordu. Onu okutmuşlardı hastanede çalışmaya başlamıştı. Çok imrenmişim, ben çok çalışkandım ve okuyamamıştım bu yüzden çok üzülmişim. 3 tane çocuğun oldu üçünü de okuttum üçü de üniversite mezunu. (Keskinoglu, 54 yaş)

İnceleme alanında görüşülen kadınların tamamı kızlarının kendileriyle aynı işi yapmasını istememektedir. Görüşülen kadınların büyük çoğunluğu (%65) kızlarının okumasını ve bir meslek sahibi olmasını istemektedir. Araştırma alanında görüşülen kadınların konu ile ilgili ifadeleri şu şekildedir.

Okusun, bir mesleği olsun. Bizim gibi (ev hanımı) kocanın eline bakmasın. Kendi ayakları üzerinde dursun. Biz zamanında çok heveslendik okumak için okuyamadık. Şimdi çocukların elinde her türlü imkân var. Bunun değerini bilsinler. (Keskinoglu,54 yaş)

Kızımın benimle aynı işi yapmasını istemiyorum. (Terzi) Çok yorucu bir meslek, çalışma saatleri esnek. Ve asgari ücretle çalışıyorum. Kızımın doktor, hâkim o tarz mesleklere sahip olmasını isterim. Zaten kızımda hukuk okuyor şu an. (Keskinoglu, 39 yaş)

Kızımın da benimle aynı mesleği yapmasını istemiyorum. Ben çok yoruluyorum. (Sağlık çalışanı) sağlık sektöründe çalışmasını istemem, daha az yorulacağı, sevdiği bir mesleği yapmasını isterim. (Eyüpsultan, 34 yaş)

Okusun daha kolay rahat mesleği olsun. Benim hiç sosyal hayatım yok. (Esnaf) Sabahtan akşama kadar dükkandayım bir işim olduğunda yerime bırakacak birini bile zor buluyorum. Ama öğretmen olsa mesela hafta sonu tatili, var yazın tatil. Bol bol kendine ayıracak vakti olur. Bunun gibi kendine vakit ayıracağı bir mesleği olsun. (Orhangazi, 46 yaş)

4.4. Ekonomik Bulgular & Yoksulluğa İlişkin Bulgular

Bu bölümde ekonomik ve yoksulluğa ilişkin bulgular sosyal güvence durumu, evin mülkiyet durumu, gelir durumu, yetiştirilen ürün tipi, arazi ölçeği, borç durumu, eşya durumu, otomobil durumu, ısınma ihtiyacını karşılayabilme durumu detaylarında ele alınmaya çalışılmıştır.

Araştırma alanında kadınların büyük çoğunluğunun sosyal güvenceye sahip olmadığı, sosyal güvenceye başka bir aile ferdi sayesinde erişebildikleri belirlenmiştir. Eyüpsultan mahallesinde tarım dışı sektörde çalışan kadın oranı yüksek olduğundan sosyal güvenceye sahip olma oranı da yüksektir (%35). Ayrıca bu mahalledeki katılımcılar ya kendi sosyal güvencelerinden ya bir başka aile üyesinin sosyal güvencesinden ya da yeşil karttan yararlanmaktadırlar. Bu bağlamda bu mahallede sosyal güvenceden hiçbir şekilde yararlanamayan kadın da bulunmamaktadır. Keskinöğlü mahallesinde ise katılımcıların %90'dan fazlası tarım alanında çalışmaktadır. Bu nedenle katılımcıların kendi sosyal güvenceleri yoktur çoğunlukla bir başka aile ferdi sayesinde sosyal güvenceden yararlanılmaktadır. Ayrıca hiçbir şekilde sosyal güvenceden yararlanmayan 5 kadının 4'ü de Keskinöğlü mahallesinde ikamet etmektedir. Orhangazi mahallesinde ise katılımcıların %66'sı bir başka aile üyesi üzerinden sosyal güvenceye erişirken %26'sının kendi sosyal güvenceleri bulunmaktadır. (Tablo.4.11.)

Tablo.4.11. Sosyal güvence durumu

Sosyal güvence durumu				
Değişken	Sosyal güvencesi olan	Başka bir aile üyesi üzerinden faydalanan	Yeşil kartlı olan	Sosyal güvencesi olmayan
Frekans	13	55	7	5
Yüzde (%)	16,25	68,75	8,75	6,25

Araştırma sahasında görüşülen tarım dışı alanda çalışan kadınların büyük çoğunluğunun aylık geliri 10.000TL'nin altındadır (8 kadın). Bu gelire sahip kadınların 3 tanesi ev hanımıdır. Kazançlarını ürettikleri hayvansal gıda ve el işi gibi ürünlerden elde etmektedir. Bu oranı sırasıyla 21.000-30.000 (5 kadın) ve 10.000-20.000 (4 kadın) takip etmektedir. Görüşülen kadınlar arasında en yüksek gelir 45.000 (Diş hekimi) en düşük gelir (Ev hanımı) 1000 TL'dir. En yüksek gelire sahip

katılımcı Eyüpsultan mahallesinde ikamet ederken en düşük gelire sahip katılımcı ise Keskinoglu mahallesinde ikamet etmektedir. Bu kapsamda Keskinoglu mahallesinde tarım dışı alanda çalışan kadın oranı düşük olduğundan gelir oranı oldukça düşüktür. Diğer iki mahallede tarım dışı sektörde çalışan katılımcı bulunduğundan gelir oranı oldukça yüksektir.

Araştırma alanında kadınların ikamet ettikleri evlerin büyük ölçüde eşlerinin mülklerine ait olduğu saptanmıştır. Keskinoglu ve Orhangazi mahallelerinde ikamet edilen evlerin tamamı ilgili kadınların veya ailelerinin mülkiyetindedir. Sadece Eyüpsultan mahallesinde yaşayan 6 kadının kiracı olduğu tespit edilmiştir. Kiracı olan kadınların kira bedelleri 1000 TL ile 2000 TL arasında yoğunlaşmaktadır. (Tablo 4.12.)

Tablo.4.12. Evin mülkiyet durumu

Evin Mülkiyet Durumu				
Değişken	Keskinoglu Mah.	Eyüpsultan Mah.	Orhangazi Mah.	Total
Kendisine ait	45	14	15	74
Kira	-	6	-	6

Araştırma alanında görüşülen kadınların büyük çoğunluğunun hanenin toplam aylık geliri 21.000-30.000TL aralığında değişmektedir. Bunun yanında 10.000-20.000 TL aralığında gelir oranı da oldukça yüksektir. En düşük gelire sahip hanenin 7.000 TL iken en yüksek gelir 60.000 TL'dir. Hanenin toplam aylık geliri ile ilgili detaylı bilgi tablo. 3.13.'te yer almaktadır. En düşük toplam aylık gelire sahip olan katılımcının hanesinde çalışan birey olmadığı tespit edilmiştir. Söz konusu kadın geçimini dul maaşı ile sağlamaktadır. 60.000 TL toplam aylık gelire sahip olan hanede ise çalışan birey sayısı 4'tür. Görüşülen kadınların büyük çoğunluğunun (42 kadın) hanelerinde kendileri dışında çalışan birey sayısı 1'dir. 24 kadının hanesinde çalışan birey sayısı kendileri dışı 2 iken, 8 kadının hanesinde çalışan birey sayısının ise 4 olduğu belirlenmiştir. 6 kadının hanesinde ise çalışan birey bulunmamaktadır. Bu kişilerden birinin dul maaşı ile, beşinin ise emekli maaşı ile geçimini sağladığı belirlenmiştir. TÜRK-İŞ'in Eylül 2023 yılında açıkladığı yoksulluk sınırına göre, tüm temel harcamalar için haneye girmesi gereken gelir tutarı 43,333'tür. (TÜRKİŞ, 2023) Tablo 4.13'e göre söz konusu araştırma alanında katılımcıların %87,50'sinin 43 bin

ve altında toplam aylık gelire sahip olduğu dolayısıyla TÜRKİŞ'in 2023 yılında açıkladığı yoksulluk sınırınız altında olduğu saptanmıştır.

Tablo.4.13. Hanenin toplam aylık gelir durumu

Aylık gelir durumu						
Değişken	10.000'den düşük	10.000-20.000	21.000-30.000	31.000-40.000	41.000-50.000	51.000 ve üzeri
Frekans	1	26	30	12	4	7
Yüzde (%)	1,25	32,5	37,5	15	5	8,75

İnceleme alanında görüşülen kadınların 12'sinin belediyeden ya da bir kamu kuruluşundan sosyal yardım aldığı belirlenmiştir. Görüşülen kadınların 8'inin engelli bakım aylığı, 2'sinin dul maaşı, birinin sosyal yardım ödeneği ve bir tanesinin depremzede sosyal desteği ile depremzede kira yardımı aldığı belirlenmiştir. Engelli maaşı alan 8 katılımcı ve dul maaşı alan bir katılımcı aldıkları maaşın yeterli olduğu ifade etmiştir. Dul maaşı alan diğer katılımcı ve depremzede yardımı alan katılımcı ile sosyal yardım ödeneği alan katılımcılar miktarın yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların bu konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir;

1000 TL yardım alıyorum. Bu miktar bana yetersiz geliyor. Eşim beni ve çocuklarımı küçükken terk etti. Evde çalışan kimse yok çocuklarımı okutmaya çalışıyorum. Dul maaşı alamıyorum çünkü eşimden boşanmadım. 10 seneden fazla oldu bizi terk edeli ancak hem onun sigortasından yararlandığımız için hem de az miktarda fındık tarlamız var ancak tapusu eşimin abisinin üzerine, tek geçim kaynağım bunlar, boşanınca bunları kaybederim korkusuyla boşanamıyorum. Bu yüzden belediyeden sosyal yardım alıyorum. Onun da miktarı çok az geçinemiyoruz. Hükümet benim durumumda olan kadınlar için ayrı bir düzenleme yapabilir. (Keskinoglu, 52yaş)

Eşimi 30'lu yaşlarımda kaybettim.2 tane çocuğum var. Dul maaşı alıyorum. Ancak geçinmek çok zor. Az miktarda fındığımız oluyor. Fakat çocuklar büyüdükçe masrafları da büyüyor. Burası küçük bir ilçe çalışmak istesem çalışabileceğim bir işte yok. Dul maaşına miktarda bir artış yapılırsa şu anki durumdan daha iyi konumda olabiliriz (Keskinoglu, 44 yaş)

1200 TL sosyal destek ve 3000 TL depremzede kira yardımı alıyorum. Daha önce Hatay da yaşıyorduk ben Hataylıyım eşim Samsunlu. Depremde her şeyimizi kaybedince eşimim ailesinin yanına geldik. Burada yeni bir hayat kurmaya çalışıyoruz. Eşim ve ben işe girdik belediyeden de bu yardımları alıyoruz. Ancak yine de geçinemiyoruz. Her şeyimizi sıfırda kurmaya başladık dolayısıyla bu miktar çok yetersiz kalıyor. Miktarda artış olabilir. (Keskinoglu, 33 yaş)

Araştırma alanında görüşülen kadınların büyük çoğunluğu bitkisel ürün olarak fındık yetiştirmektedirler. Yetiştirilen ürün tipine ilişkin bulgular tablo.4.14'te detaylı olarak izlenebilmektedir. Bu bağlamda Keskinoglu mahallesinde bütün katılımcılar çeşitli alanlarda bitkisel üretim yaparken, Eyüpsultan mahallesinde 20 katılımcıdan 8'inin, Orhangazi mahallesinden ise 15 katılımcıdan 12'sinin tarımsal

faaliyette bulunduğu saptanmıştır. Bunun sebebi Keskinöğlü mahallesinin tarıma elverişli bir yapıya sahip değildir. Eyüpsultan mahallesi ilçe merkezinde yer almasından dolayı hem tarımsal arazi bakımından kısıtlıdır hem de bu bölgedeki katılımcıların çoğunluğu tarım dışı sektörde çalışmaktadır.

Tablo.4.14. Yetiştirilen ürün tipi

Yetiştirilen ürün tipi						
Mahalle adı	Sadece Fındık	Fındık+ Mısır	Sadece geçimlik sebze	Fındık + G. sebze	Fındık+ G. Sebze + Mısır	Arpa Buğday
Keskinöğlü Mah.	-	-	2	20	23	-
Eyüpsultan Mah.	7	-	-		-	1
Orhangazi Mah.	9	2	-	1		-
Total	16	2	2	21	23	1

Araştırma alanında görüşülen kadınların neredeyse tamamına yakını bitkisel üretim yaptıkları arazinin mülkiyetinin eşlerine ya da bir başka aile üyesine ait olduğunu belirtmişlerdir. Arazi mülkiyet durumuna ilişkin detaylar Tablo.4.15’te yer almaktadır. Araştırma alanında kendi mülkiyetinde tarımsal arazi olduğunu belirtilen kadın sayısı 3’tür. İlgili kadınların 2’si dul olduğundan ötürü ilgili mülkiyeti edindiğini, biri ise miras yoluyla söz konusu arazi mülkiyetine sahip olduğunu belirtmiştir. Diğer yandan, inceleme alanında görüşülen 4 katılımcının mülkiyetinde gayrimenkul mal bulunduğu saptanmıştır. Bu bağlamda Keskinöğlü mahallesinde bir kadının 4 dönüm fındık arazisi, Eyupsultan mahallesinde bir kadının 6 dönüm arpa arazisi ve bir kadının 10 dönüm fındık arazisi, Orhangazi mahallesinde ise bir kadının ev, işyeri ve 2 dönüm arsa sahibi olduğu tespit edilmiştir.

Tablo.4.15. Arazinin mülkiyet durumu

Arazi Mülkiyet Durumu					
Mahalle adı	Babaya/ Kayınpedere	Anneye ait	Eşe ait	Kendisine ait	Diğer
Keskinoğlu Mah.	17	-	19	1	3- Vakıf
					1- Ortak hisse
					2- Diğer aile üyesi
Eyüpsultan Mah.	-	2	4	2	-
Orhangazi Mah.	4	-	8	-	-
Total	21	2	31	3	6

Araştırma alanında görüşülen kadınların ürün yetiştirdikleri ilgili arazinin ölçeği çoğunlukla sırasıyla 6-10 dönüm ve 16-20 dönüm aralığındadır. Arazi ölçeğine ilişkin bulgular Tablo.4.16.'da izlenebilmektedir. Keskinoğlu mahallesinde arazi ölçeği diğer mahallelere kıyasla daha büyüktür. Bunun nedeni Keskinoğlu mahallesindeki katılımcıların geçim kaynağının çoğunlukla tarıma dayalı olmasıdır.

Tablo.4.16. Arazi ölçeği

Arazi Büyüklüğü					
Mahalle adı	1-5 Dönüm	6-10 Dönüm	11-15 Dönüm	16-20 Dönüm	21-25 Dönüm
Keskinoğlu Mah.	6	12	11	13	1
Eyüpsultan Mah.	2	5	-	1	-
Orhangazi Mah.	3	4	1	2	2
Total	11	21	12	16	3

Araştırma alanında görüşülen kadınların çoğunluğunun gelir üzerindeki tasarruf yetkisi düşük ve orta düzeydedir. Bu bağlamda Keskinoğlu mahallesindeki katılımcıların büyük bir kısmının gelir üzerindeki tasarruf yetkisinin düşük olduğu diğer iki mahalledeki katılımcıların ise orta düzeyde olduğu saptanmıştır. İlgili konuya ilişkin bulgular Tablo.4.17.'de yer almaktadır. Gelir üzerindeki tasarruf yetkisinin yüksek olduğunu belirten katılımcılar tarım dışı alanda özel ve kamu sektöründe çalışan kadınlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla Eyüpsultan mahallesi diğer mahallelere kıyasla gelir üzerindeki tasarruf yetkisinin en yüksek olduğu mahalledir.

Tablo. 4. 17. Gelir üzerindeki tasarruf yetkisi

Gelir üzerindeki tasarruf yetkisi						
Değişken	Çok yüksek	Yüksek	Orta	Düşük	Çok düşük	Total
Frekans	-	15	30	33	2	80
Yüzde (%)	-	18,75	37,5	41,25	2,5	100

Araştırma alanında görüşülen kadınların beklenmedik harcama yapabilme durumlarının fazla yüksek olmadığı gözlenmektedir. Kadınların beklenmedik harcamada bulunabilme oranı %46,25'tir. Keskinöğlü mahallesinin büyük çoğunluğu beklenmedik bir harcamada bulunmazken diğer iki mahalledeki katılımcıların neredeyse tamamına yakını beklenmedik harcamada bulunabileceğini ifade etmiştir. Keskinöğlü mahallesinin tamamına yakını ücretsiz aile işçisi olarak tarımla uğraşmaktadır. Dolayısıyla elde edilen gelir üzerinde söz sahibi olmadıkları gözlenmektedir. Tarım dışı alanda çalışan katılımcılar ise beklenmedik harcamalarda bulunabildiklerini ifade etmişlerdir. (Tablo.4.18.)

Tablo. 4.18. Beklenmedik harcama yapabilme durumu

Mahalle	Keskinöğlü		Eyüpsultan		Orhangazi		Total	
Değişken	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok	Var	Yok
Frekans	6	39	19	1	12	3	37	43
Yüzde (%)	13,34	86,66	95	5	80	20	46,25	53,75

Araştırma alanında görüşülen kadınların tamamı ısınma ihtiyacını karşılayabilmektedir. Katılımcıların %27,5'i kalorifer, %61,25'i soba %11,25'i ise doğalgaz kullanmaktadır. Keskinöğlü ve Orhangazi mahallerinde soba kullanımı yaygınken Eyüpsultan mahallesinde kalorifer ve doğalgaz kullanımı yaygındır.

Araştırma alanında görüşülen kadınların %95'i iki günde bir et tavuk balık içeren besin yiyeabilmektedirler. %5'i ise bu imkana hafta bir ulaştığını belirtmektedir. Bölgenin konumu itibariyle hayvansal besinlere erişim imkânı yüksektir. Balık tutma kültürü ve tavuk yetiştiriciliği oldukça yaygındır. Keskinöğlü mahallesi kırsal nitelik taşıdığından bu besinler çoğunlukla kendi yetiştirdikleri hayvanlardan karşılanmaktadır. Diğer iki mahallede ise büyük- küçük baş yetiştiriciliği kısıtlı olmakla birlikte tavuk yetiştiriciliği oldukça yaygındır.

İnceleme alanında görüşülen 11 kadının aile üyesine ait kredi gibi faizli bir borcu olduğu saptanmıştır. Hanelerinde söz konusu borç bulunan kadınların 10'u Keskinöglü mahallesinde 1'i ise Eyüpsultan mahallesinde ikamet etmektedir. Katılımcıların 8'i ödemekte sıkıntı çekmediklerini ifade ederken 3'ü sıkıntı çektiğini belirtmiştir. Söz konusu borcu ödemekte sıkıntı çekenlerin çoğunluğu Keskinöglü mahallesinde ikamet etmektedir. İlgili borçların 10'u eşin 1'i ise amcanın üzerine olduğu saptanmıştır.

Araştırma alanında görüşülen kadınların büyük çoğunluğunun (58 kadın) tatil yapabilme imkânı olmadığı saptanmıştır. Katılımcıların 22'si tatil yapabilme imkanının olduğunu belirtmiştir. Ancak son 1 yılda düzenli olarak tatil yapan kadın sayısı ise 16'dır. Bu bağlamda Eyüpsultan mahallesinde 12 kadın, Orhangazi mahallesinde ise 4 kadın düzenli olarak tatile gittiğini belirtmiştir. Keskinöglü mahallesinde ise tatile giden katılımcının olmadığı saptanmıştır. Bunun sebebi ise bölgenin kırsal nitelik taşımasından dolayı tatil kültürünün oluşmamasıdır.

Araştırma alanında görüşülen katılımcıların 57'sinin hanesinde otomobil mevcutken 23'ünün otomobili yoktur. Söz konusu otomobile sahip olma oranı Eyüpsultan mahallesinde %90'ken diğer iki mahallede %60'tır. İlgili otomobil yüksek oranla eşin mülkiyetindedir.

İnceleme alanında görüşülen kadınların büyük çoğunluğunun (42 kadın) evlenirken beyaz eşyaya sahip olmadığı söz konusu eşyayı sonradan edindiği öğrenilmiştir. Bu bağlamda Keskinöglü mahallesinin çoğunluğu evlenirken beyaz eşyaya sahip değilken, diğer iki mahalledeki katılımcıların çoğunluğu evlenirken beyaz eşyaya sahip olduklarını vurgulamıştır.

Araştırma alanında görüşülen kadınların önemli kısmı (27 kadın) evlenirken takılan takı, hediye para gibi varlıkların kendi mülkiyetlerinde olmadığını, bunların büyük ölçüde borç kapatmak için kullanıldığını belirtmiştir. İnceleme alanında 18 kadın takılarının mülkiyetlerinin kendilerinde olduğunu, 1 kadın ilgili takı ve hediyelerle eşya alındığını, 7 kadın hiç takı ve hediye takılmadığını ve 12 kadın ise takılan takılarla ev ve araba alındığını ifade etmiştir. Takılarıyla ev ve araba alınan katılımcıların bu malların mülkiyetine sahip olmadığı, bu malların çoğunlukla eşin mülkiyetinde olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda Keskinöglü mahallesinde hiç takı takılmama oranı, takılan takılarla ev araba alınma oranı ve takıların borca gitme oranı

bakımında en yüksek orana sahip olan mahalledir. Diğer iki mahallede takıların katılımcıların kendi mülkiyetlerinde olma oranı daha yüksektir.

Araştırma alanında görüşülen kadınların yaklaşık üçte ikisi (%66,i) kırsal alanda kadının yoksul olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda Keskinöğlü mahallesinde 28, Eyüpsultan mahallesinde 15, Orhangazi mahallesinde 10 katılımcı kırsala alanda kadının yoksul olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların kırsal alanda kadının yoksul olarak değerlendirilmelerinin başlıca nedenleri; kadının çalışmasının önünde birtakım tabuların olması, kadının ekonomik özgürlüğe sahip olmayışı ve birtakım kısıtlamalara tabi olması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin olmaması, kadınların hane içinde ve dışında söz sahibi olmamaları, eğitimden mahrum kalmaları, ataerkil düşünce yapısının baskınlığı olarak ifade edilmiştir. Katılımcıların ilgili konuya ilişkin ifadeleri ve çözüm önerileri şu şekildedir;

Aslında kırsal alandaki kadınlar çok çalışan, devamlı bir şeyler üreten kadınlardır. Ancak bu üretimi kazanca çevirmede sorun yaşarlar. Bu yüzden de yoksullaşırlar. Üretimin maddi karşılığı olursa kadınlar yoksulluk yaşamazlar. Bunun için kadınlara pazarlama öğretilmeli, sosyalleşebilecekleri ortamlar sağlanmalıdır. Bu bölgedeki kadınlara uygun üretim temelli bir iş sahası oluşturulursa çözüm sağlanabilir. (Keskinöğlü, 43 yaş)

Kırsal alanda kadın yoksuldur. Bu alanlarda kadın değersiz görülür. Eziyete maruz kalır. Eğitim seviyesi düşüktür. Bu yüzden ekonomik özgürlüğü de yoktur. Çözüm olarak kadınların eşlerinin parasına muhtaç olmamaları için bu kadınların çalışabilecekleri iş sahaları geliştirilmelidir. (Keskinöğlü, 50 yaş)

Yoksuldur. Çünkü kadının ekonomik özgürlüğü yoktur. Eşin ya da babanın verdiği kadarını kullanabilir. Kadın evde ve tarlada çalışırken eşi de büyük şehirlerde inşaat sektöründe çalışmaya gider ve evin ve tarlanın tüm yükü kadının üzerine kalır. Ancak eş çalışır ve çalıştığın maddi karşılığını alır ve sonunda emekli olur ancak kadın hayatı boyunca tarlada çalışsa da bir karşılık alamaz. Eğer kadın evin ve tarlanın yükünü üstlenmezse eşte başka bir şehre çalışmaya gidemez. Bundan dolayı kadının emeğinin bir karşılığı olması gerekir. Hükümet bu konuda kadının emeğini çöpe atmayacak bir çözüm geliştirmelidir. (Keskinöğlü, 29 yaş)

Yoksuldur çünkü kadın çok fazla kısıtlanıyor. Sosyalleşmesine izin verilmiyor. Zihniyet olarak çok fazla “olamazlar” var. Örneğin okuyamaz, çalışamaz vs. Kadının eğitilmiş olması lazım. Kadın ekonomik özgürlüğünü elin aldığı zaman diğer alanlarda da özgürleşiyor. Kimseye hesap vermek zorunda olmaz kendi parasının yönetimin de kendi elinde oluyor bu yüzden kadının eğitim alması ve bir işinin olması lazım. Bu konuda çalışmalar yapılmalıdır. (Keskinöğlü, 39 yaş)

Yoksuldur çünkü hiçbir güvencesi yoktur. Maddi anlamda sadece eşe ve çocuklarına bağlıdır. Kendine ait hiçbir malı mülkü yoktur. Öncelikle eğitim seviyesi artırılmalıdır. Özellikle erkeklere kadın erkek eşitliği hakkında ve kız çocuklarının okutulması gerektiği konusunda eğitim verilmelidir. Kadınların kendi ayakları üzerinde durmaları sağlanmalıdır. Kırsal alanda en çok çalışan kadınlardır. Bu anlamda ev hanımı olan kadınlar çalışmayan değil çok çalışan ancak emeklerinin karşılığını alamayan kadınlardır. Eşinin verdiği para kadar ihtiyacını karşılayabilir. Kadınlar köyde bağda bahçede çalıştıkları için eşleri sigortalı bir işte çalışabiliyor. Kadınlar bu işleri yapmazsa

erkekler mecburen köy işlerini kendileri yapmaz zorunda olacak bu yüzden erkeğin çalışıp kazandığı parada ve sigortada kadının da hakkı var. Kadınında emekli olabilmesi gerekli ve bu durum eşin insafına bırakılmamalı hükümetin kendisi bu konunun takipçisi olmalı. (Keskinoglu, 54 yaş)

Yoksuldur. Çünkü kültürel olarak kadın bazı haklardan mahrum bırakılmaktadır. Çalışma hakkı, okuma hakkı, sosyalleşme hakkı gibi. Kadınlar eve kapatılıyor. Bağ bahçe işlerinden kendilerine vakit ayıramıyorlar. Bu tür işler kadınların çok fazla ezilmesine neden oluyor. Bu nedenle ev içi yükümlülükler ortak yapılmalı, eş babalık ve eşlik görevlerini hakkıyla yerine getirmeli kadının yükü hafiflemeli ve bu sayede kadında kendine vakit ayırabilmelidir. (Eyüpsultan, 23 yaş.)

Kadınlar hem sosyal anlamda hem de maddi anlamda kısıtlanmaktadır. Maddi anlamda eşine bağlıdır. Kadınların sosyalleşebilecekleri alanlar oluşturulmalardır. Örneğin Halk eğitim merkezlerinde kurslar açılmalıdır. Ve hak ve özgürlükleri konusunda bilinçlendirilmelidir (Orhangazi, 25yaş)

Kesinlikle yoksuldur. Yoksulluk sebepleri kırsal bölgelerdeki erkek zihniyetinden kaynaklanır. Eğitimsiz erkekler kız çocuklarının da eğitim almasına izin vermez. Onları her türlü haktan mahrum bırakır. Kadınlar bu tarz erkeklerin yüzünden yoksulluk yaşamaktadırlar. Bu konuda bu tarz adamlara eğitim verilebilir. Meslek edindireme kursları ile özellikle ev hanımlarının çalışabilecekleri is sahaları oluşturabilir. (Orhangazi, 39 yaş)

İnceleme alanında görüşülen kadınlar kırsal alanda kadın yoksulluğunun giderilmesi konusunda önerileri genellikle bölgeye uygun iş sahalarının oluşturulması, kadınların ve kız çocuklarının eğitim alması, bölgedeki zihniyet yapısının değiştirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik adımların atılması ve kadınların hak ve özgürlüklerini elde edebilmeleri ve değer görebilmeleri için çeşitli eğitimlerin verilmesi ve bu konunun takipçisi olunması gerektiği yönündedir.

Araştırma alanında görüşülen kadınların üçte biri (%33,75'i) kırsal alanda kadının yoksul olmadığını ifade etmektedir. Bu bağlamda Keskinoglu mahallesinde 17, Eyüpsultan mahallesinde 5, Orhangazi mahallesinde 5 katılımcı kırsal alanda kadının yoksul olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların bu alandaki kadınların yoksul olmadığını ifade etme sebepleri ise kırsaldaki kadınların üretim imkanının olmasıdır. İnceleme alanında görüşülen kadınlar, kadınların eğitimsiz olabileceğini ancak üretim yapabilecek ve bunu maddi kazanca çevirebilecek imkanlarının mevcut olduğunu vurgulamıştır. Bunun yanında ilgili bölgede fındık üretiminin oldukça yaygın olduğu, bu sebeple bu bölgedeki kadınların yoksul olmadığı ifade edilmiştir.

Ev hanımıysa yoksul değildir. Çünkü kırsal alandaki kadın kendi ürettiği ürünü pazarda satıp gelir elde edebilecek imkana sahiptir. Elişi süt, yağ, yumurta, sebze gibi. Kırsalda bunları üretmeyen kadın yoktur. Ama şehirde ev hanımı olan kadının imkânı daha kısıtlı olabiliyor. Örneğin çocuk bakımı konusunda kırsalda komşuluk kültürü çok geniş ve akrabalarda çoğunlukla çok yakın oluyor ama şehirdeki kadının bu imkânı olmuyor. Kaldı ki bakım ihtiyacı kırsalda üretime engel olmuyor. Kırsaldaki kadınların daha çok

imkânı var ama değerlendirmiyorlar. Kırsalda yaşayan kadınlara bu konuda bilinçlendirme ya da pazarlama ve üretim konusunda eğitim verilmeli belediyeler bu konuda pazarlara destek olabilir bazı belediyeler bunu yapıyor ama bizim yaşadığımız bölgede bu tarz girişimler yok. (Keskinoğlu, 33 yaş)

Eskiden kırsal alanda yoksulluk vardı ama şimdi yoksul değiller. Eğitim seviyesi arttı, işe girme oranı arttı, kadınlar üretim yapıp gelir elde edebiliyorlar. Bu nedenle şu an eskiye oranla yoksul değiller. Bu konuda eğitim çok önemli. Eğitim olduktan sonra kadınlar bir şekilde iş bulup çalışabilirler. Her şeyin başı eğitim.” (Keskinoğlu, 37 yaş)

“Kırsal alanda kadın aslında yoksul değildir. Ancak çevresi tarafından kısıtlanıyor. Benim bulunduğum bölgede kadınlar daha yeni yeni araba kullanmaya başladı önceden bu durum çok ayıplanırdı. Ayrıca ekonomik anlamda da kısıtlanıyorlar. Bu konuda özellikle erkeklerin evlenmeden önce bir evlilik okuluna gitmesi gerekir. Kadın ve erkeğin evlilik hayatlarındaki hakları öğretilmelidir. Kadın haklarının farkında olmalıdır. Erkek eşine nasıl davranması gerektiğini bilmelidir.(Keskinoğlu, 28 yaş)

Yoksul değildir çünkü şimdi herkesin fındık tarlası var. Fındık bittikten sonra kadınlar başak (fındık toplandıktan sonra tarlada kalan fındıkların toplanması) yapabiliyor ve bu kadının oluyor ya da yevmiyeye gidebiliyor. Bahçesindekini satabiliyor. Süt yağ gibi ürünleri de satabiliyor. Bu anlamda yoksul değildir. Kırsal alandaki kadınlar üretime teşvik edilmelidir.(Eyüpsultan, 31 yaş)

İnceleme alanında görüşülen kadınlar kırsal alandaki kadınların üretim ve pazar fırsatlarından yeterince istifade edemediklerini ifade etmektedirler. Bu alanların geliştirilmesi, bu konuda farkındalık yaratılması ve kadınların bilinçlendirilmesi hususuna vurgu yapmaktadırlar. Ayrıca kırsal alandaki kadınların yoksul olmadıklarını ifade eden bazı katılımcılar, özellikle hak ve özgürlükler konusunda kadının kısıtlandığını ve değersizleştirildiğini ve eğitime önem verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Yani ekonomik alanda kadın üretim yaparak maddi kazanç sağlasa da sosyal açıdan kısıtlanmaya devam etmektedir. Bu sebeple sosyal açıdan da kadını özgürleştirecek adımlar atılmasının gerekli olduğunun altı çizilmiştir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Kırsal alanda kadın yoksulluğu birçok etkenin neden olabildiği karmaşık bir sorundur. Kırsal alanlar doğal kaynaklar bakımından zengin bölgeler olarak bilinse de önemli altyapı yetersizliklerine sahip bölgeler olarak da öne çıkmaktadırlar. Bu yetersizlikler ise sosyo-kültürel normlar ile birleşerek ekonomik ve sosyal hayatı derinden etkilemektedir. Anılan yetersizlikler kadınları erkeklere kıyasla daha fazla etkilediğinden kırsal alanda kadın yoksulluğu bilhassa gelişmekte olan ülkelerde önemli ölçüde belirginleşmektedir.

Kırsal alanlar kadın emeğinin oldukça yoğun olduğu bölgelerdir. Kırsalda kadın hem hane içinde hem de hane dışında yoğun emek sarf eder. Gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye’de de kırsal alanda kadınlar hem hane için de hem de tarım sektöründe oldukça aktiftir. Kadınların tarım sektöründeki payı ülke genelinde oldukça yüksekken çalışma biçimleri ağırlıklı olarak sosyal güvenceye sahip olmayan ücretsiz aile işçisi statüsündedir. TÜİK istatistiklerine göre Karadeniz Bölgesinde kadının tarımdaki emeği Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir. Samsun İlini içine alan TR83 bölgesinde de kadına istihdam sağlayan başlıca sektör tarımdır (TÜİK, 2023). Dolayısıyla Samsun ilinde tarım sektöründe kadın emeğinin oldukça yoğun olduğu ifade edilebilir.

Bu çalışma, Samsun İli Ayvacık ilçesi özelinde kırsal alanda kadın yoksulluğunu irdelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın araştırma alanını Ayvacık ilçesinin farklı sosyo-demografik yapıları sahip 3 mahallesi oluşturmaktadır. Mahallelerin genel profilleri incelendiğinde Keskinöğlü mahallesi ekonomisinin tarıma dayalı olduğu, fındık ve mısır üretiminin bölgede hâkim olduğu, bunun yanında geçimlik sebze üretiminin de yoğun olduğu belirlenmiştir. Mahallede çoğunlukla hane işlerinde ve tarıma dayalı işlerde aktif rol oynayanlar kadınlardır. Söz konusu kadınların eşleri çoğunlukla tarım dışında ağırlıklı da inşaat sektöründe çalıştığı için şehir/ülke dışında bulunmaktadır. Bu durumda hanenin tüm yükü kadının üzerine yüklenmektedir. Kadınlar hane içinde ve tarımda aktif rol oynamalarına rağmen herhangi bir karşılık alamamakta ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadırlar. Kadınların büyük çoğunluğunun sosyal güvenceleri yoktur, eşlerinin sosyal güvencelerinden yararlanmaktadırlar. Ayrıca mahallede yeşil kartlı katılımcılar mevcutken herhangi bir sosyal güvenceden yararlanmayan kadınlarda

mevcuttur. Mahallede evlilik oranı yüksektir, çocuk sayısı fazla olan kalabalık haneler mevcuttur. Çocukların, hanede bulunan yaşlıların ve hastaların da bakım sorumluluğu kadınlara aittir. Katılımcılarının büyük çoğunluğunun herhangi bir gelir kaynağı yoktur. Bazı katılımcıların ürettikleri hayvansal besin ve el işi gibi ürünleri satıp kazanç elde ettikleri belirlenmiştir. İlgili kazanç ise cüzidir, aylık 1000 ve 2000 TL arasında değişim göstermektedir. Elde edilen bu kazançlar ya kadının kendi kişisel ihtiyaçları için ya da hanenin ihtiyaçlarını karşılamakta kullanılmaktadır. Kadınların mülk sahipliği genellikle düşüktür ve mevcut mülkler genellikle dul kalma veya miras yoluyla edinilmektedir. Ayrıca evlenirken edinilen takı ve hediye ise kadının mülkiyetinde kalmamakta, çoğunlukla borca gitmekte ve ev araba alımda kullanılmaktadır. Edinilen mallar ise genellikle eşin mülkiyetindedir. Kadınların çoğunlukla boş zamanı bulunmamaktadır. Boş zamanı bulunan katılımcılar ise genellikle ailesi ve çevresiyle vakit geçirmektedir. Mahallede çoğu kadının tatil yapma imkânının bulunmadığı saptanmıştır, imkânı bulunanların ise yörede tatil kültürü oluşmadığından tatile gitmedikleri belirlenmiştir. Kadınlarının çoğunluğunun beklenmedik bir harcamada bulunma imkânı yoktur ve ekonomik olarak eşe tabidirler. İlgili kadınlar eşlerinin kendilerine verdiği harçlık kadar harcama yapabildiklerini ifade etmişlerdir. Kadınların çoğunluğunun haneyle ve çocuklarla ilgili kararlara katılım düzeyleri yüksektir. Bu durum haneyle ve çocuklarla ilgili konuların kadının yükümlülüğünde olduğunu göstermektedir.

Keskinoğlu mahallesinde kadınların diğer mahallelere oranlara fiziksel ve psikolojik şiddete uğrama oranının oldukça yüksek olduğu saptanmıştır. Kadınların çoğunluğu eşlerinden şiddet gördüğünü ifade etse de diğer aile üyelerinden de şiddet gören katılımcıların da mevcut olduğu anlaşılmıştır. Şiddet mağduru kadınların çoğunluğu eşlerinden boşanmamıştır, evlilikleri devam etmektedir. Kadınların şiddete uğramasına rağmen evliliklerini devam ettirme nedenleri ekonomik bağımsızlıklarının olmayışı ve ailelerinden destek görmemeleridir. Bölgede şiddete uğrayan kadınların başlangıçta evi terk etseler dahi çocukların düzeni ve aile birliğinin bozulmaması adına çevreleri tarafından ikna edilip evlerine döndürüldükleri öğrenilmiştir. Bu durumun temellerinde hem ataerkil yapı hem de eğitim eksikliği yatmaktadır. Bölgede “kadının gelinliği ile çıktığı eve kefeniyle döner” algısı ve “boşanmış kadının ailesine yük olacağı” algısı yerleşiktir. Söz konusu inançlar nedeniyle kadının şiddet döngüsünden kurtulamadığı anlaşılmıştır.

Keskinoğlu mahallesinde ikamet eden kadınların büyük çoğunluğunun eğitim seviyesi oldukça düşüktür. Mahallede okur-yazar olmayan katılımcılar da bulunmaktadır. Buna karşın görüşülen kadınların çoğunluğu daha fazla eğitim almak istediklerini belirtmişlerdir. Kadınların eğitim alamama nedenleri ağırlıkla mahallede okulun olmayışı, altyapı sorunlarının yoğun olması ve “kız çocuğu okumaz” algısıyla kendisini gösteren ataerkil düşünce yapısıdır. Bu düşünce yapısı kadını pek çok alanda sınırlamaktadır. Bu sistem kadını özellikle ekonomik bağımsızlıktan, eğitimden ve sosyal hayattan kısıtlayan hane içiyle sınırlayan ve kadını erkeğin hegemonyasına bağımlı kılan, emeğini değersizleştiren ve sömüren bir yapıdır. Kırsal alanlarda bu sistemin yansımaları aktif rol oynamaktadır. Keskinoğlu mahallesi de yüksek oranda kırsal nitelik taşıdığından yörede ilgili sistemin yansımalarının oldukça belirgin olduğu tespit edilmiştir. İlçe merkezinde bulunan diğer iki mahalle Keskinoğlu mahallesine kıyasla görece daha az kırsal nitelik içermektedir.

Orhangazi Mahallesi'nin sosyo-demografik yapısı incelendiğinde ilgili mahallede daha çok orta yaş grubunun baskın olduğu, eğitim seviyesinin çeşitli olduğu (ilkokul ve yüksek okul mezunu oranının neredeyse eşit olduğu) ve kadınların büyük çoğunluğunun evli olduğu tespit edilmiştir. Mahallede kadınlar sosyal güvenceye çoğunlukla ailenin diğer bireyleri üzerinden erişse de, özel sektörde çalışan kimi kadınların kendi sosyal güvencelerinin olduğu belirlenmiştir. İlgili mahallede küçük ile orta büyüklükte hanelerin yaygın olduğu bir nüfus yapısı saptanmıştır. Mahallede erken yaşta evliliklerin yaygın olduğu da görülmektedir. Mahallenin temel geçim kaynağı tarımdan ziyade esnaflıktır. Esnaf olarak çalışan kadınların eşlerinin de aynı işletmede esnaf oldukları belirlenmiştir. Katılımcılara göre daha fazla eğitim alamama nedenlerinin bulundukları başlıca sebebi bölgede okulun olmayışıdır. Katılımcıların çoğunluğunun Ayvacık ilçesinin çeşitli köylerinde fındık arazisinin bulunduğu ve esnaflık yanında fındık yetiştiriciliği de yaptıkları belirlenmiştir. Ancak bu mahalledeki katılımcıların Keskinoğlu mahallesinde fındık yetiştiren katılımcıların aksine fındık üretimin her aşamasına dahil olmadıkları, fındık yetiştiriciliğinde büyük ölçüde ücretli işçilikten faydalandıkları ve pek çok üretim aşamasında yevmiyeli işçi çalıştırdıkları saptanmıştır. Katılımcıların fındık yetiştiriciliği yaptığı fındık bahçelerinin mülkiyetinin çoğunlukla eşlerine ait olduğu belirlenmiştir. Görüşülen kadınların beklenmedik harcama yapabilme oranları,

haneyle ve çocuklarla ilgili kararlara katılım düzeyi yüksektir. Keskinoglu mahallesinde oldukça düşük olan gelir üzerindeki tasarruf yetkisi Orhangazi mahallesinde orta ve yüksek düzeydedir. Katılımcıların yaklaşık üçte biri düzenli olarak tatil yapabildiklerini belirtmişlerdir. Bu mahallede Keskinoglu mahallesine kıyasla tatil yapma kültürünün daha yaygın olduğu saptanmıştır.

Eyüpsultan Mahallesi'nin sosyo-demografik yapısına bakıldığında mahallede genç ve orta ya grubunun baskın olduğu, eğitim seviyesinin yüksek olduğu, mahallede genellikle evli ve çocuklu bireylerin yaşadığı, sosyal güvenceye sahiplik oranının yüksek olduğu ve hane halkı büyüklüğünün genellikle orta büyüklükte olduğu görülmüştür. Mahallede memur oranı yüksek olup, diğer iki mahalleye kıyasla tarım arazisi sahiplik oranı ve fındık yetiştirme oranı oldukça düşüktür. Mahallede sahip olunan arazinin mülkiyetinin çoğunlukla kadınların eşlerine ait olduğu tespit edilmişse de, arazi mülkiyeti olan kadınlara da rastlanmıştır. Bu mahallede kadınların haneyle ve çocuklarla ilgili kararlara katılım düzeyi, gelir üzerindeki tasarruf yetkisi, beklenmedik harcama yapabilme yetkisi, tatil yapabilme olasılığı, evlenirken takılan takıların kendi mülkiyetinde bulunma oranı yüksek olup, mahallede ücretli bir ite çalışanların aylık gelir oranının da yüksek olduğu saptanmıştır.

Bu bağlamda kadınların sosyo-ekonomik koşullarının ve toplumsal rollerinin mahalleler arasındaki farklılıklardan önemli ölçüde etkilendiği görülmektedir. Keskinoglu Mahallesi'nde baskın olan tarımsal yapı ve ataerkil yapı nedeniyle kadınların ekonomik ve sosyal yaşamları daha sınırlı iken, Orhangazi ve Eyüpsultan Mahallelerinde yaşayan kadınların eğitim ve sosyal güvence düzeylerinin yüksek olması kadınların daha bağımsız olmalarının ve etkin olmalarının önünü açmakta ve ekonomik olarak da güvence altında olmalarını sağlamaktadır. Bu durum, kadınların toplumsal statülerini ve yaşam kalitelerini doğrudan etkilemektedir. Ayvacık ilçesinin genel yapısı incelendiğinde ise araştırma alanını oluşturan Eyüpsultan ve Orhangazi mahalleri dışında bulunan 41 mahallenin Keskinoglu mahallesiyile benzer kırsal nitelikleri taşıdığı görülmektedir. Dolayısıyla, Ayvacık ilçesinin genel olarak ataerkil düşünce sistemin baskın olduğu bir yerleşim yeri olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır. Ekonomide tarımsal yapının payı, eğitim seviyesi ve ataerkil yapı bu üç mahalle detayında anlamlı ölçüde farklılamıtır ve bu durum kadınların yaşam kalitelerini ve toplumsal statülerini büyük ölçüde etkilemiştir. Kadın tarımda,

ekiminden hasatına kadar ürün yetiştiriciliğinin her aşamasında aktif rol oynasa da emeği herhangi bir maddi karşılık bulamamakta, sosyal güvencesiz olarak istihdam edilmektedir. Bu veriler ışığında görülmektedir ki kırsal alanda kadın, büyük ölçüde hane içiyle sınırlanmakta, tarım alanında emeği göz ardı edilemeyecek kadar yoğun olsa da ev hanımı tanımlaması altından sömürülmekte, sosyal ve ekonomik açıdan kısıtlanmaktadır.

Araştırma alanında kadınların yaşadıkları hanelerin hanehalkı büyüklüklerinin 4-6 kişi arasında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. İlgili alanda 70 katılımcının yaşadığı hanenin aylık gelir düzeyinin 40.000 TL ve altında kaldığı, 57 katılımcının yaşadığı hanenin aylık gelir düzeyinin 30.000 TL ve altında kaldığı saptanmıştır. TÜRK-İŞ tarafından açıklandığı üzere dört kişilik bir aile için Türkiye’de yoksulluk sınırı Eylül 2023 döneminde 43.433 TL olarak gerçekleşmiştir (TÜRKİŞ, 2023). Bu verilerden hareketle araştırma alanında katılımcıların %87.5’inin yoksulluk sınırının altında yaşadığı ve yoksul olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Araştırma alanındaki bulgulardan hareketle kırsal alanda kadın yoksulluğunu azaltmaya yardımcı olacak politika önerileri ise şunlardır: Öncelikle eğitim seviyesindeki artış kadını pek çok açıdan refaha kavuşturacağından, bölgede eğitim seviyesi yükseltilmeli ve kız çocuklarının okutulması yönündeki teşvikler artırılmalıdır. Eğitim önündeki en büyük engellerden biri olan ataerkil düşünce sisteminin yerine toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan düşünce sistemlerinin topluma entegre edilmesi ve bunun önünü açacak eğitimler ve projeler geliştirilmesi oldukça önemlidir. Kırsal alandaki kadınlar üretimin her aşamasında aktif rol oynamaktadır, ancak pazarlama ve satış aşamasında pasif kalmaktadırlar. Dolayısıyla kırsal alanda kadınlara pazarlama eğitimleri verilerek finansal açıdan gelişimlerine katkı sağlanmalıdır. Ülke çapında pek çok yerel yönetimin/belediyenin destek verdiği kadın pazarları projesi Ayvacık ilçesi için de faaliyete geçirilebilir. Ayvacık ilçesinde yaşayan erkeklerin önemli kısmı inşaat işçisi olarak çalışmaktadır. Kırsal alanda yetiştirilen fındığın geliri hane geçimini sağlamaya yetmediğinden hane reisleri farklı şehirlere çalışmak için gitmektedirler ve dolayısıyla iş yükü çoğunlukla kadınlara kalmaktadır. Bu bağlamda hane reislerinin bölgede üretime dahil olmaları açısından çeşitli teşvikler geliştirilebilir. Ayrıca bölgede kadınların sosyal hayatı minimum düzeydedir. Bölgede kadınların hem sosyal hayatını canlandıracak hem de gelecekte kadınların üretim potansiyelini artırabilecek elişi- örgü kursu, yöreye özgü

meyvelerden marmelat yapımı, fındık ezmesi yapımı gibi kurslar geliştirilmelidir. İlçede kadınların yoğun olarak istihdam edileceği tarıma dayalı sanayiler geliştirilmeli, bu alanda açılacak fabrikalarda kadın istihdamı öncelenmelidir. İlçede kadın istihdamına gerçek anlamda katkı sağlayacak ve etkin olarak faaliyet gösterecek bir kadın kooperatifi kurulmalıdır. Sayılan politika önerileri, kadınların ataerkil yapıdan kaynaklanan ikincil konumlarını iyileştirmek, kadınları ekonomik anlamda güçlendirmek ve daha bağımsız bireyler haline getirmek için oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

- Acungil, Y., & Erol, B. (2021). Kadın yoksulluğu ve kadın yoksulluğunun kentteki yansımaları: Tokat ili örneği. *Journal of International Management Educational and Economics Perspectives*, 9(2), 125-145.
- Açıkgöz, R. (2010). Kadın yoksulluğu üzerine bir inceleme. *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 45-60.
- Ak, M. (2016). Toplumsal bir olgu olarak yoksulluk. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Akgül, F. İ. (2021). Silvia Federici, Caliban ve Cadı: Kadınlar beden ve ilksel birikim. *Hitit Ekonomi ve Politika Dergisi*, 1(1), 69-74.
- Aksan, G. (2012). Yoksulluk ve yoksulluk kültürünün toplumsal görünüşleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (27), 9-19. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susbed/issue/61804/924468>
- Alkan, H. İ. (2015). Tarım sektöründe kadın emeği (Çarşamba ovası Gündoğdu ve Damlataş köylerinde fındık, çeltik ve sebze üretimi özelinde bir irdeleme) (Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Alptekin, D. (2014). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği örüntüsünde kadının yoksulluğu ve yoksunlukları. İçinde *Yoksulluk ve Kadın* (ss. 15-33).
- Amin, S. (1992). Emperyalizm ve eşitsiz gelişme. (S. Lim, Çev.). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Arıkan, G. (1988). Kırsal kesimde kadın olmak. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2), 1-16.
- Atay Avşar, T. (2013). Kırsal alanda kadınların cinsiyete dayalı işgücüne katılımlarının toplumsal değişim açısından ele alınması: Antakya (Hatay) kent merkezine yakın iki farklı köy araştırması (Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Ateş, H. Ç. (2017). Kırsal yoksulluk ve sürdürülebilir kırsal kalkınma politikaları. *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 1-9.
- Ayvacic Kaymakamlık Kayıtları. (2024).
- Balcı, A. (2024). Yalnız Annelerin Evlilik Ve Boşanma Tecrübelerinin Güçlendirme Perspektifinden İncelenmesi: Çalışan Kadın Örneği (Yüksek lisan tezi) Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, İstanbul.
- Bauman, Z. (1999). Çalışma, tüketicilik ve yeni yoksullar. (Ü. Öktem, Çev.). İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Baykal, B. (2020). Sosyal dışlanma kısırcısındaki gençler. *Emek Araştırma Dergisi (GEAD)*, 11(18), 97-118.
- Beall, J., & Piron, L. H. (2005). DFID social exclusion review. London: The London School of Economics and Political Science.

- Beken, H. G. (2006). Yoksulluk olgusuna kavramsal bir bakış (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Uluslararası İktisat Bilim Dalı, İstanbul).
- Beşer, A., & Köse, A. (2007). Kadının değişebilir yazgısı: Şiddet. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(4), 114-121.
- Bilen, M., Şan, M. K., & Aydın, M. K. (2005). Yoksulluk sorunu üzerine. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 1-26. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilgisosyal/issue/29119/311518>
- Buğra, A. (2008). Kapitalizm, yoksulluk ve Türkiye’de sosyal politika. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Butler, J. (2008). Olumsal temeller: Feminizm ve "postmodernizm" sorusu. İçinde S. Benhabib, J. Butler, D. Cornell (Eds.), *Çatışan Feminizmler* (ss. 44-67). (F. Evren Sezer, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Çağatay, N. (1998); Gender and Poverty, UNDP Social Development and Poverty Elimination Division, Working Paper Series No: 5, New York.
- Çankaya, D. (2005). Migrant adults’ reasons of non-participation in organized adult education activities (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul).
- Çiğdem, A. (2002). Yoksulluk ve dinsellik. İçinde *Yoksulluk Halleri: Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri*. Demokrasi Kitaplığı.
- Delphy, C. (2008). Baş düşman. Ş. Ozansü (Çev.), G. Acar-Savran ve N. Tura Demiryontan (Yay. Haz.), *Kadının görünmeyen emeği* (s. 89-113). İstanbul: Yordam Kitap.
- Demir, S. (2006). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İnsani Gelişme Endeksi ve Türkiye açısından değerlendirme. DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara, ss. 2-5.
- Dinçoflaz, N. J. (2009). Kentteki kadının yoksulluğu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün kadın yoksulluğuyla mücadele politikaları (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi).
- DİSK-AR. (2023). Kadın çalışmaları – DİSK-AR, DİSK Araştırma Merkezi. Retrieved from <http://disk.org.tr>
- DİSK-AR. (2022). Retrieved from <https://disk.org.tr/2022/01/issizlik-slgini-oncesine-gore-yukseliste/>
- Donovan, J. (2007). *Feminist teori*. İstanbul: İletişim.
- Düzkan, A. (2022, 15 Ocak). Yoksulluğun kadınlaşması üzerine. *Yeni Yaşam Kadın Eki*. Retrieved from <https://kadineki.com/detay/yoksullugun-kadinlasmasi-uzerine/>

- Ebe Güzgü, P. (2021). Yoksulluğun kadınsılaşmasının çalışan ve çalışmayan kadınlar üzerindeki farklılığı: Bilecik ili örneği (Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- ENGELS, Friedrich (2003). Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni. (Çev. Kenan SOMER). Ankara: Sol Yayınları.
- Erdem, T. (2003). Yoksulluk üzerine sosyolojik bir çalışma: Ankara kent yoksulları (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Erickson, A. (2018). Women poorer and hungrier than men across the world, U.N. report says. *The Washington Post*. Retrieved from <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2018/02/14/womenpoorer-and-hungrier-than-men-across-the-world-u-n-report-says/>
- Erkul, A., & Koca, M. (2016). Yoksul yardımlarını yoksulluk ve sosyal dışlanma bağlamında yeniden düşünmek. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 615-628.
- Esen, E. (2013). Avrupa Birliği ve Türkiye’de kırsal kadının durumu ve Almanya’dan proje uygulama örnekleri. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 12(1), 105-127.
- Eştürk, Ö., & Kılıç, A. (2016). Türkiye kırsalında kadın yoksulluğu. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(3), 143-153.
- FAO. (2011). Women in agriculture: Closing the gender gap for development. *FAO Publications* (ISSN 0081-4539), 7-115.
- Federici, S. (2011). Caliban ve cadı. Ö. Karakaş (Çev.). İstanbul: Otonom Yayınları.
- Fidan, F. Z. (2016). *Yoksulluk kısılcısında kadın*. İstanbul: Opsiyon Yayınları.
- Garipoğlu, F. K., Karakoç, D. Y., & Sezer-Şanlı, A. (2023). Kesişimsel yaklaşımdan hareketle kentsel mekâna ilişkin baskı dinamiklerini düşünmek: Türkiye’de kadınların kent deneyimleri üzerine bir inceleme. *Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty*, 10(2), 1136-1164.
- Giddens, A. (2005). *Sosyoloji* (C. Güzel, Haz.). Ankara: Ayraç.
- Gökkaya, B., & Ayan, S. (2016). İç göç ve kentleşme sürecinde kadının ekonomik yoksunluğu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(56), 392-393.
- Gülçubuk, B. (2008). Türkiye’de kırsal alanda kadın. T. C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Kırsal Alanda Kadın Çalıştayı, 15-17 Ekim 2008, Çalıştay Kitabı (Kasım 2008), Ankara, ss. 38-47.
- Güneş, F. (2009). Kentsel yoksulluk/dışlanma (mı), göç ve istihdam: Eskişehir’de belediyeden yardım alan haneler. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(18), 449-471.
- Gürsel, S., Levent, H., Selim, R., & Sarıca, Ö. (2000). *Türkiye’de bireysel gelir dağılımı ve yoksulluk*. İstanbul: TUSİAD.

- Hammill, M. (2009). Income poverty and unsatisfied basic needs. *Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC), Subregional Headquarters in Mexico*.
- Hulme, D., & Shepherd, A. (2003). Conceptualizing chronic poverty. *World Development*, 31(3), 403-423.
- International Labor Organization. (2020). Beyond the goal of eradicating absolute poverty in China: Relative poverty indicators and social security policies. *ILO Brief, China*.
- Işık, O., & Pınarcıoğlu, M. (2005). *Nöbetleşe yoksulluk: Sultanbeyli örneği* (5. Bs.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- İncedal, S. (2013). Türkiye’de yoksulluğun boyutları: Mücadele politikaları ve müdahale araçları (Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi). Ankara.
- İnceler, D. (2019). Kentsel yoksulluk: Sivas ili örneği (Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Jones, B. G. (2006). *Explaining global poverty: A critical realist approach*. London: Routledge.
- Kabaş, T., & Kandır, E. D. (2013). Türkiye’de demografik geçiş ve yoksulluk ilişkisinin değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(2), 411-426.
- Kalaycı, S., & Aytış, Z. (2023). *Kadın yoksulluğu sorunu ve mücadele*. Ankara: Nobel Bilimsel Yayıncılık.
- Karagöz, S., & Karagöz, N. İ. (2018). Yoksulluk, eğitim ve istihdam açısından kırsal alan kadınının 2010-2016 yılları arası genel görünümü. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7(17), 78-89.
- Kasalak, Ç. (2013). Türkiye’de kentsel yoksullukla mücadelede yerel yönetimler (Yüksek Lisans Tezi). Konya.
- Kaypak, Ş. (2010). Küreselleşme sürecinde kentsel değişim ve kadına yansımaları. *Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, cilt:5, ss. 388-403.
- Kemahlı Garipoğlu, F., Yıldız Karakoç, D., & Sezer Şanlı, A. (2023). Kesişimsel yaklaşımdan hareketle kentsel mekâna ilişkin baskı dinamiklerini düşünmek: Türkiye’de kadınların kent deneyimleri üzerine bir inceleme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 1136-1164.
- KGSM, T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü. (2011). Türkiye’de kadının durumu.
- KSGM, (2011) Kadın Yoksulluğu İle Mücadelede Sosyal politika Araçları ve Etkinlikleri.
- Khan, M. H. (2000). Rural poverty in developing countries: Issues and policies [Gelişmekte olan ülkelerde kırsal yoksulluk: Politika ve sonuçlar]. *IMF WP/00/78*, ss. 6-8.

- Kılıç Hayran, M. (2023). Kırsal alanda kadınların sosyal konumunun değerlendirilmesi: Hizan örneği (Yüksek Lisans Tezi). Muş Alparslan Üniversitesi, Muş.
- Kocacık, F. (2004). Aile içi ilişkilerde kadına yönelik şiddet. Cumhuriyet Üniversitesi. Yayın No: 93.
- Köroğlu, İ. S. (2022). Yeni yoksulluk türleri ve sosyal dışlanma. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 100-116. <https://doi.org/10.52835/19maysbd.1011941>
- Kutlar, İ., Kızılkaya, H., & Turhanoğulları, Z. (2013). Kırsal alanda kadınların işgücüne ve kararlara katılımını etkileyen sosyoekonomik faktörlerin belirlenmesi: Burdur ili örneği. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 26(1), 27-32.
- Marks, G. N. (2007). Income Poverty, Subjective Poverty and Financial Stress. *Australian Government Social Policy Research Paper, No. 29*. Retrieved from <https://ssrn.com/abstract=1728587> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1728587>
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü* (Osman Akınhay & Derya Kömürcü, Çev.). İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Moghadam, V. M. (1998). The feminization of poverty in international perspective. *The Brown Journal of World Affairs*, 5(2), 225-249.
- Moghadam, V. M. (2005). The Feminization of Poverty and Women's Human Rights. *Social and Human Sciences Papers in Women's Studies/Gender Research*. France.
- Özdal, H. (2009). Gelir Dağılımı ve Yoksulluk İlişkisi ve Türkiye Örneği (1994–2008) (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Özey, R. (2003). *Yoksulluk Coğrafyası*. İstanbul: Deniz Feneri Yayınları.
- Özsoy, E. (2022). Gündelik Yaşam Pratikleri Üzerinden Kadın Yoksulluğu; Kayseri Örneği (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Öztornacı, B., & Şengül, H. (2019). Türkiye’de Çok Boyutlu Kırsal Yoksulluk. *Tarım Ekonomi Dergisi*, 25(2), 201-206.
- Öztürk, M., & Çetin, B. I. (2009). Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar. *Journal of Yaşar University*, 3(11), 2661-2698.
- Öztürk, Ş. (2008). Kırsal Yoksulluk ve NeoLiberal Ekonomi Politikaları. *The Journal of International Social Research*, 1(5), 61-100.
- Pehlivan, V. (2010). Küreselleşme Yoksulluk ve Türkiye (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, İstanbul.
- Peker, E., & Kubar, Y. (2012). Türkiye’de kırsal kesimde kadın istihdamına genel bir bakış. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(2), 173-188.
- Rahnema, M. (2009). Sefaletin Yoksulluğu Kovduğu Bir Dünya (Şule Ünsaldı, Çev.). Ankara: Özgür Üniversite Yayınları.

- Sallan Gül, S. (2002). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelenin Sosyolojik Boyutları: Göreliden Mutlak Yoksulluğa. In *Yoksulluk Şiddet ve İnsan Hakları* (pp. 25-40). Ankara: TODAİE.
- Samsun İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. (2023). 2022 Yılı Faaliyet Raporu. Retrieved from <https://tarimorman.gov.tr>
- Sen, A. (1992). *Inequality Reexamined*. New York: Russell Sage Foundation.
- Sen, A. (2004). *Özgürlükle Kalkınma* (Yavuz Alogan, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Siwar, C., & Yusof Kasim, M. (1997). Urban development and urban poverty in Malaysia. *International Journal of Social Economics*, 24(12), 1524-1535. <https://doi.org/10.1108/03068299710193958>.
- Sy, I. (2013). The Subjective Approach as a Tool for Understanding Poverty: The Case of Senegal. *Procedia Economics and Finance*, 5, 336-345. doi:10.1016/s2212-5671(13)00040-3
- Şener, Ü. (2009). Kadın yoksulluğu. *Tepav Değerlendirme Notu*, Ankara.
- Şenses, F. (2006). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şenyapılı, T. (2000). Enformel sektör: Devingenlikten durağanlığa/gecekondulaşmadan apartmanlaşmaya. In H. Akder & M. Güvenç (Eds.), *Yoksulluk: Bölgesel Gelişme, Kırsal Yoksulluk, Kent Yoksulluğu* (pp. 161-183). İstanbul: TESEV Yayını.
- Temiz, H. E. (2008). Dünyada Kronik Yoksulluk ve Önleme Stratejileri. *Çalışma ve Toplum*, 2(17), 61-100.
- Tinker, I. (2013). Women’s Economic Roles and the Development Paradigm. In *Review of Development Theory, Past, Present, and Future*. International Development Research Center.
- Townsend, P. (1954). Measuring Poverty. *The British Journal of Sociology*, 5(2), 130-137.
- Turna, Y. (2022). Türkiye’de Görelî Yoksulluğa Neden Olan Faktörler: Yapay Zekâ Tahmin Yöntemleri Uygulamaları (Doktora Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Tutar, E., & Demiral, M. (2007). Türkiye’de Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi. In *IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi: Küresel Yoksulluk Bildiriler Kitabı* (pp. 331-347).
- TÜİK. (2009). Hanehalkı Fertlerinin Ekonomik Faaliyet Durumuna Göre Yoksulluk Oranları, Kent-Kır. Retrieved from <https://tuik.gov.tr>
- TÜİK. (2022). Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri, 2022. Retrieved from <https://tuik.gov.tr>
- TÜİK. (2023). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları (ADNKS). Retrieved from <https://tuik.gov.tr>

- TÜİK. (2023). İşgücü İstatistikleri. Retrieved from <https://tuik.gov.tr>
- TÜİK. (2024a). TÜİK İşgücü İstatistikleri. Retrieved from <https://tuik.gov.tr>
- TÜİK. (2024b). TÜİK Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri. Retrieved from <https://tuik.gov.tr>
- TÜRK-İŞ. (2023). Açlık ve Yoksulluk Sınırı. Retrieved from <https://turkis.org.tr>
- Türkan, E. (2005). Türkiye’de İşgücünün Yapı ve Nitelikleri: Gelişme ve Değerlendirmeler. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Aralık, Ankara.
- TÜSİAD. (2000). Türkiye’de Yoksulluk. İstanbul.
- UNDP. (2023). 15 yıl içinde 25 ülke çok boyutlu yoksulluğu yarı yarıya azalttı, ancak 1,1 milyar insan hala yoksul. Retrieved from <https://undp.org>
- UNICEF. (2023). Is an End to Child Marriage Within Reach? Retrieved from <https://unicef.org>
- Ünlütürk Ulutaş, Ç. (2009). Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek. *Çalışma ve Toplum*, 2, 25-40.
- World Bank Group. (2019). Women, Business and the Law 2019: A Decade of Reform. World Bank. Retrieved from <https://worldbank.org>
- World Economic Forum. (2023). Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu. Retrieved from <https://weforum.org>
- Yıldırım, K., & Doğrul, G. (2008). Çalışmak Ya Da Çalışmamak: Türkiye’de Kentsel Alanlarda Yaşayan Kadınların İşgücüne Katılmama Kararlarının Olası Belirleyicileri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 239-262.
- Yusufoğlu, Ö. Ş. (2010). Kadın Yoksulluğu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elâzığ Örneği (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.
- Yüce, M., & Özbek, M. F. (2006). Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Sosyo-Ekonomik Boyutlarıyla Yoksulluk Olgusu Üzerine Bir Değerlendirme. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 10, 1-20.
- Zeynelova, M. (2020). Kadın Yoksulluğunun Azaltılması ve Ekonomik Gelişme Bağlamında Mikrokredi Uygulamalarının Rolü (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

EK 1- ANKET FORMU

ANKET SORULARI

Mahalle:

Cinsiyetiniz:

Yaşınız:

Medeni durum, (evli ise evlilik yaşı)

Varsa sahip olunan çocuk sayısı ve yaşları:

Eğitim durumu (eğitim alınan yıl)

Daha fazla eğitim almak ister miydiniz, neden daha fazla okuyamadınız?

Ne işle uğraşıyorsunuz?

Çalışıyorsanız aylık geliriniz nedir? Sosyal güvenceniz var mı?

Kızınız da sizin işinizi yapsın ister misiniz? Neden?

Hanede yaşayan birey sayısı

Hanede çalışan birey sayısı, yaptıkları işler, sosyal güvence durumları

Hanenin toplam aylık geliri

Evin mülkiyet durumu

Ev kira ise aylık kira ne kadar?

Belediyeden ya da herhangi bir kamu kuruluşundan sosyal yardım alıyor musunuz?

Alıyorsanız ne kadar?

Aldığınız sosyal yardımlar size yetiyor mu, sizce belediye ya da hükümet sizin refahınızı artırmak için neler yapabilir?

Yetiştirilen ürün tipi

Arazi ölçüğü

İlgili arazinin mülkiyeti size mi ait?

Mülkiyetinizde herhangi bir gayrimenkul, arazi var mı? Varsa ölçüğü?

Evlenirken edindiğiniz hediyeler, altın halen mülkiyetinizde mi? Hayır ise ne amaçla kullanıldı? Eğer gayrimenkul, menkul alımında kullanıldıysa kimin üzerine alındı?

Evinizde çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, televizyon, buzdolabı mevcut mu?

İlgili mallar yeni mi edinildi, eski mi?

Otomobiliniz var mı?

Kredi gibi faizli bir borcunuz var mı? Bu borç kimin üzerine? Ödemekte sıkıntı çekiyor musunuz?

Evden uzakta bir haftalık tatil masrafını karşılayabilme imkânınız var mı? Tatil yapar mısınız?

İki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek yiyebilme imkânınız var mı?

Evin ısınma ihtiyacını karşılayabilme durumu nedir?

Ekonomik olarak beklenmedik harcamaları yapabilme imkânınız var mı?

Haneyle ilgili kararlara katılım düzeyiniz nedir (Örneğin eve yeni bir eşya alınması)? (Çok Yüksek-Yüksek-Orta-Düşük-Çok Düşük)

Çocuğu olanlara sorulacak: Çocuklarla ilgili kararlara katılım düzeyiniz nedir? (Çok Yüksek-Yüksek-Orta-Düşük-Çok Düşük)

Geliriniz üzerindeki tasarruf yetkiniz ne durumdadır? (Çok Yüksek-Yüksek-Orta-Düşük-Çok Düşük)

Boş zamanınız oluyor mu, boş zamanınızda neler yaparsınız?

Psikolojik ya da fiziksel şiddet gördünüz mü? Evet ise kimden?

EK 2- MÜLAKAT FORMU

MÜLAKAT SORULARI

- 1) Cinsiyetiniz:
- 2) Yaşınız:
- 3) Medeni durum, (evli ise evlilik yaşı)
- 4) Varsa sahip olunan çocuk sayısı ve yaşları:
- 5) Eşin mesleği
- 6) Eğitim durumu (eğitim alınan yıl)
- 7) Daha fazla eğitim almak ister miydiniz, neden daha fazla okuyamadınız?
- 8) Sizce kırsal alanda kadın yoksul mudur? Neden?
- 9) Sizce kırsal alanda kadın yoksulluğunu önlemek için neler yapılmalıdır?

ÖZ GEÇMİŞ

Mücella Yazıcı, Samsun Çarşamba Kız İmam- Hatip Lisesi'ni bitirdikten sonra Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji bölümünden 2022 yılında mezun oldu. 2022 yılında OMÜ LEE Kadın ve Aile Araştırmaları Yüksek Lisans programını girdi. Temel ilgi alanları, Sosyoloji, Felsefe ve Toplumsal Cinsiyettir. (6.06.2024).

İletişim Bilgileri

ORCID NO :0009-0005-3755-9742

Yayınlar:

1. YAZICI. M. “TR83 BÖLGESİNDE KADIN İSTİHDAMINA YÖNELİK PROJELER ÜZERİNE BİR İNCELEME”, Cumhuriyet 9. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Afyonkarahisar, 30 Ağustos, 2023, ss. 162-174. (ISBN: 978-625-6830-16-5)